

LIBELLVS VERE AVREVS D. MARTINI BVCERI DE VI ET VSV SACRI MINISTERII

cùm in genere tum de singulis partibus eius, nunquam antehac typis impressus.

BASILEAE,
Per Petrum Pernam.

M. D. LXII.

GENEROSISSIMO DOMINO, DOMINO FRANCISCO Comiti Bedfordiæ Senatori in consilio serenissimæ Elizabethæ Reginæ Angliæ, Immanuel Tremellius Theologiæ Doctor, & eiusdem in Academia Heydelbergensi professor pacem & felicitatem in Domino optat.

Vàm vtile sit atq; adeò necessarium Comes Generosiss. homines de sacro Ecclesiæ ministerio erudire & diligenter instituere, præsertim in hac nostra ætate, omnes sani facilè intelligunt, qui sine maximo animi dolore dignissimi huius ministerij confusionem aspicere non possunt. Nam omnis confusionis autor Satan contra sanctissimum Ecclesiæ ordinem & disciplinam nunquam magis, quàm hodie furijt. Nouit etenim ille Christianæ pietatis summam non in eo cõsistere, vt in animis desideat Christi cognitio, sed vt in vita quoq; exprimatur: quod effrænis natura nostra, ni ordine & disciplina adigatur, nequaquam in animum inducit vt præstet. Proinde excitat ille, hinc Papistarum coniuratam colluuiem, quæ turpissimo idolo suo Romano Antichristo omnia diuina & humana, adeoq; Deum ipsum subijcit, nullamq; huius ministerij efficaciam esse vult, nisi illius autoritate et constitutum sit & exerceatur. Summam verò esse (si ipsum autorem habeat) ferro flammaq; defendunt: illinc accendit fanatica quædam ingenia, quæ contu

maciter & furiosè vniuersum ministerium ex ecclesia Christi sublatum volunt, clamitantes nouum Papatum introducere eos, qui ad regulam diuinæ Scripturæ, & vsum primitiuæ ecclesiæ sanctorum patrũ pium in ecclesia ministerium restaurare & conseruare conantur. Cùm itaq; talis sit conditio hostium sacri ministerij Ecclesiastici, vt alij eorum horribili licentia & audacia in excessum: alij verò odioso metus commento in defectum ruant, necessaria admodum videtur doctrina & institutio, quæ nos in regiam viam ducat atq; in ea conseruet. Hanc necessitatẽ eximius vir & Theologiæ Doctor insignis D. Martinus Bucerus cùm vidisset, librum conscripsit, quo mira dexteritate ministerium totum per suas partes explicauit. Docetur enim in eo quæ sit ecclesia, quæ & quot sint Ecclesiarum ministeria, qui & quot ordines ministrorum, de Doctrina, de Sacramentis & Disciplina ecclesiastica, de Disciplina clericali, de Euangelij et sanctarum exhortationum efficacia ex uerbo Domini, de ui & efficacia sacri Baptismatis, de vi & efficacia cœnæ Dominicæ, atq; horũ locorum solidã adiecit explicationem ex sacræ Scripturæ fontibus desumptam. Eratq; haud dubiè illi animus, per eũ, in cõmune consulere, nisi morte fuisset præreptus. Cúmq; iam post eius obitum nõ modò necessitas illa sublata nõ sit, sed etiam, augescente hominum malitia, magis adhuc creuerit, adeò vt nulla ferè hodie acriora moueantur certamina, quibus ecclesia miserè laceratur, facere non potui quin, ea fide, qua olim illa

ex ipso autore diligentißimè excepi, ac ab alijs excepta collegi, ipse nunc in tanta Ecclesiæ *necessitate exhiberem, in eam inductus spem, quòd hic meus qualiscunque labor ad salutarem* Ecclesiæ *restitutionem plurimum sit valiturus. Spero nanque fore, vt sani omnes tanti autoris sententia & iudicio in his locis expresso, quid de sacro* Ecclesiæ *ministerio sit sentiendum, & qua ratione aduersariorum deliria cauenda & refutanda sint, planè intelligant. Cùm autem non alij regioni, sed* Angliæ *Regno tum florentißimo, in quo vitam quoque finiuit, librum hunc insignis ille vir reliquerit, existimaui sine vitio me non posse sub vllius non* Angli *nomine eum in lucem emittere.*

Cúmque constantia tua, Comes Generosissime, *in retinenda pura* Euangelij *doctrina, turbulentissimo etiam tempore, piorum tibi incredibilem conciliauerit laudem, confido, vt, si sub nomine tuo prodeat, multo magis commendetur, tutiusq; ac gratius ad piorum, per* Angliam *præsertim, perueniat manus. Nec dubito excellentiam tuam pro sua pietate & prudentia munus ipsum non à tenuitate donantis, sed à doctrinæ quam continet sublimitate, ab autoris amplitudine, ab* Ecclesiæ *præsenti necessitate, esse æstimaturam. Vale* Comes Illustrissime, *quem ut* Deus *ac pater* Domini nostri Iesu Christi *incolumem quamdiutissimè isti* Regno *conseruet, gratiaq; sua quotidie magis locupletet per* Christum, *ex animo precor.* Heydelbergæ. *18.* Septembris. *1561.*

DE VI, ET VSV SACRI MINISTERII ECclesiastici.

PROPOSITVM est, exponere bona fide, quæ diuinæ nos docent Scripturæ, de sancto Ecclesiarum ministerio: quęnam sit huius ministerij vis: & quis vsus. Opus itaque est ante omnia, nos probè tenere, quæ sit, ac rectè dicatur Christi seruatoris nostri Ecclesia: & quę eius Ecclesiæ administratio. Hinc enim demũ cognosci poterit, & quod dici conueniat Ecclesię ministerium, & quot illud partes complectatur, & quam vim habeat, & efficaciã, & quomodo debeat vsurpari. Et quoniam ad rerum quarumlibet pleniorem cognitionem, haud parum confert cõtrariorum inter se collatio, videtur non abs re esse, initio ad memoriam reuocare, paucis, quib. de causis, quibusq́ rationibus tã horrenda sit inuecta, & Ecclesię, & ministeriorũ Ecclesię dissipatio, tũ ignoratio, tum etiã quędã auersatio.

Qui-

Quibus de causis, quibusq; uijs adeò miserum in modum Ecclesiæ Christi, & ministeriorum eius uis & notitia interciderit, & horror quidam huius ministerij obrepserit.

SVperioribus seculis Satan miris & horrendis modis Ecclesiam cōcussit perturbauitq;, iniectis portentosis cōmentis de Deo patre, & vnico conditore mundi: de Filij & spiritus sancti diuinitate: de vtraq; natura filij Dei, in vna Iesu Christi persona. Ab exortu autem Antichristi Romani, tantùm non euertit Ecclesias, obtrusis pestilentissimis errorib. de proprio seruatoris nostri officio, de procuratione salutis humanę, hoc est, quibusnā rationibus, & quibus etiā hominibus salutem ipse offerat atq; perficiat. In eam enim Romanus Antichristus induxit homines impiam opinionem, vt putarint, se salutē à Christo domino consequi non posse nisi eam percepissent eius authoritate, & permissu, & per ipsi addictos ministros, eisq;, quas ipse vel cōstituisset, vel approbasset, ceremonijs, quibus totā, salutis nostrę administrationem, quam

Dominus cùm per semetipsum, tum per Apostolos suos, nobis instituit, atque sanctificauit, peruertit partim, partim sustulit, subintrusis ritib. suis & idololatricis & magicis. Persuasit enim hominibus, sibi vni claues Regni cælorũ traditas, & potestatem traditam, applicãdi fidelibus, vt loquitur, meritũ Christi, nec vnquam posse partẽ contingere huius ministerij, nisi ab ipso perceperit, nec vllum per hoc suum ministeriũ, quenquã posse salutis fructus percipere, qui ipsum nõ agnoscat, & adoret, eũ Christi Vicarium, & ęternũ ecclesiarũ caput, cui Dominus cunctam suã potestatẽ administrandã cõmiserit: quemq; dominum constituerit, omnium & hominũ, & rerum mundi, omniumq; etiã legum suarum. Qua ergo se impietate, in hunc filij Dei locum & potestatem euexit, ea impietate populis Christi eripuit, primùm, germanum sensum, post etiam, lectionem diuinarum scripturarũ aliquãdiu occuluit, aliena eã lingua populis Christi exhibendo: tandẽ eam planè interdixit laicis, vt ex qua citius

noxios

noxios errores, quàm salutarẽ valerent percipere doctrinam. Ad eundem modum & sacras domini ceremonias, Baptisma, Eucharistiam, Impositionẽ manuum, adeò cum suis impijs cõmentis falsę doctrinę, tamq; frigide & irreligiosè administrauit, vt inde plebes Christi, tãtùm alienari per hæc à Christo seruatore potuerit, & ad abominãdos dei induci cultus, vt nimirum externo tantùm opere in his ceremonijs confiderent, parari salutem sibi, quanquam vacui essent omni pœnitentia peccatorũ omni fide viua in Christum. His prætere a noxis, adiecit sua noua sacramenta, varia idola Dei, & sanctorum: ossa sanctorum, aquam, salem, vestes, cereos, & alias res innumeras suis exorcismis incantatas. Sic etiã pias preces, atq; gratiarum actiones, laudesq; Dei veras sustulit, has, & aliena lingua, atq; irreligiosissima recitatione, exhibendo, & impijs inuentis suis, de diuorum meritis, intercessionibus, miraculis, & virtutibus varijs, hominibus bona & mala immittendi. Ita & cunctam Christi disci-

plinam profligauit, baptizatis confirmationis suę oleũ illeuisse cõtentus: de Catechismo, de propria cuiusq; cõfessione, & obedientiæ Christo Domino prę standę professione, de exigenda ab vnoquoq; vitę suę ratione, de opportunis cõtra singulorum peccata remedijs, nulla cura. Ad magnificè extruenda, ornandaq; templa, altaria, diuorum priuata sacella, & sepulchra, palatia pro mentiẽtibus monachatũ: populos pellexit falsis meritorum, & suarum indulgentiarum promissis: ferias multas indixit, sed ad horrẽdas superstitiones atque vitę nequitiam: pro priuatis & publicis peccatorum emendationibus, quas nobis Christus dominus cõmendauit, vnam substituit, secretam illam peccatorum confessionem, qua vt bonas consciẽtias miserè excruciauit: ita malis omnem peccandi licentiam confirmauit, nouisq; satisfactionibus, vt quibus tẽporalis pœna peccatorũ, quę esset æterna, vi clauium ementita expiaretur. Indulgentiarum suarum thesauro congerendo, nundinationẽ excogi

tauit.

tauit. Abstentionis & excommunicationis medicinas, cõuertit in instrumẽta suę conseruandæ tyrannidis. Vt deniq; scholarum, & pauperum, quam oportebat, curam gereret, tam ab eo abfuit, vt &, ne per alios pios viros, hæc necessaria ecclesijs officia pręstarentur modis omnibus cauerit, prouentibus omnibus, ad has procurationes, domino consecratis, conuersis non in illum vsum, sed vsum suorum cantorum. Et huius sanè sceleratæ tyrannidis, & veri Antichristianismi, administros adsciuit, quosq; profligatissimę conscientię homines, quos, vt tantũ propter lucrũ, vel gratiam carnalem ecclesijs præfecit, ita pro precio nulla illis non sacrilegia, scelera, & flagitia impune permisit. Hęc verò tãta mala, tam importuna facinora, sensim populis, Christi nomine insignitis, inuexit, impio tantũ, & peruerso obiectu, eorũ, quę dominus ad commendationẽ ecclesię & ministeriorum suorum, dixit: vt, Portas inferorem contra ecclesiam suã non præualituras: ecclesiæ suæ debere seruire om-

nia: Se ecclesiæ suę semper pręstò esse: Regi ecclesiam suam Spiritu sancto, & similium dictorum. Et de sacro ministerio: Tibi dabo claues regni cælorum: Quorum remiseritis peccata, his erunt remissa: Quęcunque ligaueritis, vel solueritis super terram, erunt ligata & soluta in cęlis: Pasce oues meas: Quicũque vos audit, me audit, & innumera huius generis. Se enim facit Antichristus iste ecclesiã Christi, cũ suo pseudoclero, quanquã in summis de religione decisionibus, se solum haberi pro ecclesia voluit. Cùm itaque Antichristus hic, pestis atrocissima humani generis, ecclesię Christi, sicut doctrinã, & notitiã, ita & communicationem atque disciplinã, cũ omnibus eius ministerijs, adeò exitialiter corrupit, peruertit, & profligauit, abusus maximè eo, quòd præclara illa Domini de ecclesia sua, & ministerijs eius, elogia, impio licet intellectu, gentibus obiecit, inculcauitque. arripit Satã nunc istã occasionẽ, postquàm tyrannis nefaria, & fraudes omnes huius Antichristi sunt proditæ & patefactæ,
ad

ad alienādum & deterrendū homines, ab omni ecclesię, & vera communicatione, & disciplina, & ministerijs. Cùm enim hæc per fidos Christi ministros, ex manifestis Dei verbis, & suo germano sensu propositis commendātur, ingerit statim eam multis suspicionē Satan, pios, & fideles Christi ministros, hac ecclesię, eiusq; cōmunionis, disciplinę, et ministeriorū prędicatione, eādem quam Romanus Antichristus sibi parauit, affectare tyrannidem. Ad quā falsam persuasionē adiuuat veterator iste non parum, per innatam omnibus nobis superbiā, & arrogātiam, qua nemini sustinemus subesse, nullius ferre correctionē, nemini vitę nostrę rationem reddere. Interim autem quicunq; non præbet se membrū corporis Christi, quod est ecclesia, nec Christum caput habet. Et quorum peccata ab Ecclesia non remittuntur: & qui ecclesiā non audit, non Christianus, sed Ethnicus est, & publicanus. Quicunq; nō audit veros Christi ministros, Christū nō audit. Quicunque denique istum ex fidei

dei ſymbolo articulum ſuſtulerit, Credo Eccleſiam ſanctam, catholicam: ſanctorum communionẽ, ille totum ſymbolum reijcit. Magnopere igitur interest, ad ſalutẽ omnium, totiusq́ plebis Chriſti, vt verã, ſolidamq́ ex verbo æterno dei cognitionẽ percipiamus, atque nobis cõfirmemus de his, quid nã Chriſti eccleſia, quę eius cõmunicatio, diſciplina, & adminiſtratio. Quod non ignorans Satan miris modis etiam perturbat bonorum cõſcientias, ne palàm & conſentientẽ aſſequantur, teneãtq́ horum miniſteriorum cognitionem, vſumq́ ſalutarem. Alios enim ita metus implet noui papatus, vt iam nõ bene ſuſtineant audire, ipſi domini noſtri Ieſu Chriſti de eccleſia, & eius miniſterijs teſtimonia. Alios verò eo accendit zelo erga veram eccleſię communionem, diſciplinã, miniſteria, vt cũ ſibi nõ ſatisfaciunt amplis, & grandibus verbis, & loquendi formis, hęc efferendi miniſteria, vident alijs fiduciam hominũ, rurſus à domino abſtractam, defigere in miniſtros, & eorum externa mini

ſteria.

ſteria. Hinc grauiſsimas & pernicioſas Satan excitauit cõcertationes, varijs in locis, etiã in doctiſsimos atq; optimos viros. Donet itaq; nobis Dominus, vt eius mediam viam teneamus, euitatis vtrinq; pręcipitijs, cùm falſa in res externas fiducia, tum faſtidij & contemptionis, earũ rerum, quibus Dominus dignatur vti inſtrumẽtis ſalutis noſtræ. Iſtud verò quo aſſequamur, puras adferamus mẽtes ad doctrinam domini ipſius, traditam nobis in diuinis literis: faceſſat ab animis noſtris, omnis humanitus facta his de rebus opinatio, ſolùmque & ſincerum ſtudium cognoſcendi placita Chriſti, adhibeatur. Primum itaq; omnium videamus quid doceat nos de eccleſia ſua, quã ſuum regnũ vocat & corpus. Niſi enim, vt dixi, probè cognoſcamus, quę illa ſit, nec quæ ſit eius adminiſtratio, quę miniſteria, quęue vis, & quis vſus miniſteriorũ eccleſię quibus Chriſti doctrina, quib. eius diſciplina, & ſacramẽta adminiſtrãtur, cognoſcere poterimus. Quantũ itaq; ad certam Eccleſię in ſe attinet cogni-

tionem,ita de ea docemur,claris atque indubitatis verbis Dei.

QVID SIT ECCLESIA.

Eclesiam Christi esse omnẽ populũ & hominũ cœtum,in corpus Christi regeneratione coaptatũ, & compactum,patet:quẽ ipse colligit sibi,sanctificat,regit,gubernat,sanat,instaurat ad vitã æternã: vtẽs ad hæc ministerio cũ publico eorum,quos ipse in hoc vocat & exhibet:tum etiam priuato singulorum membrorum suorum, pro cuiusque in hoc corpore, loco & portione Spiritus sancti. Quod Ecclesia Christi non sit,nisi eorum,qui in corpus Christi sint cõsociati & coagmẽtati,manifestum est cùm ex aliјs multis,tum ex his locis: Amẽ,Amẽ dico vobis: Nisi quis de integro fuerit natus ex aqua & spiritu,non potest ingredi regnũ Dei. At regnum Dei, Christi Ecclesia est. nec nosse itaque quid sit Ecclesia Christi,nec in eam poterit recipi,nisi in Christo domino renatus. Sunt quidem veris mẽbris Christi in omnibus ecclesiјs admisti,qui se Christi esse simulãt, esse verò

 825

nolunt, ſicut zizania enaſcuntur cum tritico, & paleę tritico adhęrent: putresq́ꝫ piſces colligũtur cũ ſanis: tamen nec piſces putres, ſunt ſani piſces, nec paleæ ac zizania, triticũ. Deus volens gratiã ſuã offerri omnibus hominibus, mãdauit, vt poſtquàm nos intueri corda non valeamus, in gregem eius recipiamus, quicunq; fidem Euangelij cõfitentur, verbis & factis nõ negãt. Hoc enim ſi faciant, ad pœnitentiam reuocãdi ſunt, in quo, ſi eccleſiã non audiũt, numerari non debent in membris Chriſti, ſed in Ethnicis & publicanis. Adhęc probè obſeruanda ſunt, vt animi muniantur, contra falſum illud Antichriſti dogma, de fide mortua, quam intelligunt aſſenſum articulorum omnium fidei, quos ipſi pręſcribunt abſq; charitate. Hũc ſi quis retine[illegible], hoc eſt dicat ſe credere quæ ipſi v[illegible]unt, eum dicũt mẽbrum eſſe eccleſię, ſed non viuũ. Quanquam rurſus non deſint, qui fidem quãdam mediam ponunt inter eam, qua iuſtificamur, quæ operatur per dilectionem, & planè fides viua dicitur: & fidẽ

omnino mortuam, hoc eſt, nihil boni operis facientem. Et eſt ſanè quædam etiam à Domino notata fides temporaria, quę tametſi non perduret, ac proficiat eò, vt iuſtum fructum ferat: in herbam tamen ſe effert. Hæc fides, eſt aſſenſus Euangelij, qui in hoc inſpiratur hominibus, etiam reprobis, vt & hi aliquo modo Deum verbis & factis glorificent, rationibusq; ſanctorum commendent, atque ſimul nudentur omni excuſatione ignorātiæ. Talis fuit fides Caini, (ſacrificabat enim & ipſe) Saul, Achab, Iudæ proditoris, ac omniū qui eò vſq; à Deo illuminantur, vt ſacrum Dei verbum aliquo modo, & aliquanto tempore, cum gaudio amplectantur, ac deguſtent, participesq; fiant donorum cœleſtium, atque Spiritus ſancti, & tamen rurſus recidunt in impietatem, in eaq; pereunt obſtinati. Verùm quicquid vitæ & operis in horum fide conſpicitur, manent tamen homines, huiuſmodi temporario dono, & mutila fide donati, quandiu carent fide iuſtificatrice, extra Chriſtum: ideo in mor-

morte, & sub ira Dei, omnesq́ illi fidei (qualis qualis est in illis) motus, atque in speciem benefacta, sunt dei quidem boni, bona opera, vt quibus etiã per malos, generi humano benefacit, ad infinitæ suæ bonitatis gloriam amplificandam, ipsis autẽ hominibus, qui ea opera faciunt, voluntate adhuc impia: quia sanguinem Iesu Christi, & per eum oblatã iustificationẽ, pergunt impiè aduersari, sunt mala opera & peccata. Hoc tamẽ interest inter hos qui hac quanquã euanida, & nõ regenerante fide Christũ dominum verbis confitentur, & factis nondum palàm negãt: & eos, qui quicquid verbis se credere dicant, factis tamen Christum dominum conculcant pedibus, & sanguinẽ eius profanum habent, quòd illi in externa communicatione sunt ferendi, donec suam impietatem planè prodãt: ij autẽ quia se ipsi manifestos suæ impietatis faciunt, minimè. Neutri tamen mẽbra fiunt vnquã vera corporis Christi, quia in Christo non viuunt. Antichristi autem Romani, & qui cum illis faciunt,

vtrosq; volũt esse, & haberi ecclesię mẽbra, dum ipsi eiusmodi homines excõmunicent, lata sententia: nam etiamsi tales & de facto, & de iure sint iam excõmunicati, iuxta Canones, attamẽ nolunt hanc valere excommunicationẽ in talia ecclesiarũ carcinomata, quantũuis notoria, nisi ipsi eam sua decernant iudiciaria sententia. Hanc verò ne seipsos condemnent, ferũt in neminem. Itaq; sunt per istos Antichristos, ecclesię non solùm palàm impijs hominib. refertę, verùm hi soli tenent ecclesiarũ gubernacula, contra, vt legẽ ipsam dei, ita omnes quoq; Canones, qui requirunt, vt ij modò ecclesiæ ministrẽt, qui sint non solùm non rep hensibiles ve rumetiam pietate, atq; omni virtute apud omnes celebres. Porrò tamẽ illud iuxtà verum est, cùm nullius hominis quantacunque impietas, dei queat beneficia vllo modo cõtaminare, aut reddere minus efficacia, credentibus Christo, possunt pij homines, purum Dei verbũ, & vera eius sacramenta salutariter accipere, etiam ab impijs ministris:
si

ſi tamē in impietatem illorum ipſi non cōſentiant, nec omittant, quicquã, q̄d ſit eorum muneris, quo tales flagitioſi probis miniſtris commutentur. Nam, quibus datur Euãgelij facultas, impro bos ſacrorum miniſteriorũ miniſtros ab eccleſiarum miniſterijs remouendi, & eis probos ſufficiendi: hæ, ſi id facere negligant, ſe impietate ipſe obſtringũt ſuorum miniſteriorũ. At dum non vel maior eccleſię portio eò poterit adduci, vt à ſe ſacrilegos miniſtros remoueant, pijs in eiuſmodi eccleſijs hominibus, quibus iſta diſciplinæ Chriſti re miſſio ex animo diſplicet, nec verba nec Sacramenta dñi poterunt adminiſtrorũ ſceleribus contaminari, vt non dñi, & ſeruatoris noſtri, per ea, beneficia queãt percipere. Nec exigendũ ab his eſt, vt propter malos ſiue miniſtros ſiue vnà cōmunicantes ex plebe, abſtineant à cibo potuq; vitę æternæ, qui in eccleſijs per Euangelium, per ſacramēta domini adminiſtrantur: cùm ſcilicet adminiſtrantur ita, vt dominus ipſe inſtituit. Ex his itaque facilè cognoſci-

tur,omnem ecclesiã veram Dei,cõsta-
re tantùm renatis:habere tamen plerũ
que inter se,in cõmunione externa sa-
crorum,nõ renatos,sed latentes:siqui-
dẽ vigeat Christi disciplina, vt debet.
Quæ si langueat,aut iaceat, propterea
quòd maior ecclesię pars nondum ag-
noscit,aut considerat, quàm sit illa ne-
cessaria:id tamẽ bonis ac pijs homini-
bus haudquaquã posse esse fraudi, aut
reddere inutilia,quę Dominus suis ad
salutẽ mandauit.Orandum autẽ deum
esse, atq; in hoc cuiq; Christiano sum-
mis viribus elaborandũ, vt Christi di-
sciplina ab omnibus filijs dei, & solidè
agnoscatur,& quãseuerissimè exercea
tur.Planum ergo iam factũ est, quicun
que vera mẽbra Christi sunt,eos in cor
pus domini consociari regeneratione,
hoc est,totius hominis ad imaginẽ dei
atque naturę dininę consortium, per
Spiritus sancti renouationem : quæ in
adultis absque fide non est,& fide iusti
ficante.Nunc videamus & de ipsa cõ-
sociationis ratione,qua necesse est,mẽ
bra Christi inter se copulari,& coniun-
gi.

gi.Hęc ratio quàm explicatiſsimè per-
ſcripta eſt Epheſijs quarto, his verbis:
ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον, καὶ
συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς ἐπιχορη-
γίας, &c. Hęc Spiritus ſancti verba pro
bè penſitemus. Clarè enim his dicitur,
& quid Eccleſia ſit, & quod propriũ o-
pus Eccleſię, cùm vniuerſæ, tum ſingu
lorũ membrorũ eius. Vnde perſpicuè
quoq; cernitur, qui poſſint in Eccleſiæ
membris nominari, qui minus. Ex quo
inquit, omne corpus coaptatum & co
agmentatum, &c. Ex Chriſto itaq; do-
mino eſſe oportet, id eſt, renatos, qui-
cunq; ſint de Eccleſia Chriſti in verita-
te. Ex ipſo enim neceſſe eſt, totum cor
pus, ideo & quodlibet membrum, in
hoc corpus eius coagmentari. Id verò
facit, ſuum donando ſpiritũ regenera-
tionis. Eo ergo qui caret, ſicut eius nõ
ſunt, nec ex eo ſunt, ita ab ipſo nõ coap
tãtur, & cõpinguntur in ſuum corpus,
hoc eſt, quam aptiſsimè, & cõfirmatiſsi
mè, vt cum Chriſto capite, ita & inter
ſe coniungi, vniri, atq; conſtringi. Et
quomodo non coaptarentur cùm de-

centissimè atque conuenientissimè, tum etiam confirmatissimè & tenacissimè, qui consociantur, & in vnum compingun tur ex ipso filio Dei? Videmus siquidē ex tota mundi machina, quàm ille cunctas creaturas suas inter se & suauissimè & solidissimè constrinxit, atque effecit, vt singulę alijs sint suæ bonitatis, & beneficentię instrumēta, ac velut canales. Ecclesia verò Christi est eius corpus & τὸ πλήρωμα ipsius, omnia in omnibus implētis, id est, perficientis. Causa cuius etiā deus cęteras mūdi partes sic munificè condidit, seruat, & ornat. Necesse est igitur, vt qui verè in hoc corpus Christi coaptātur, & compinguntur, iungātur inter se, coadunētur, atque constringātur, & summa suauissimaque ingeniorū, & voluntatū consensione, & tenacissima quoque, atque exprōptissima officiorum communicatione. Per omnem deinde, inquit, iuncturam. Iuncturæ hę, quibus membra Christi cū ipso, & inter se iungi necesse est, atque cohærere, sunt cōmissurę omnes illę, quibus ad certas officiorum commutatio
nes

nes, à domino cōmittuntur, & consociantur. Prima verò iunctura, ex qua reliquę omnes sanctificantur, & est ipsa societas fidei, & communio Christi, qua quisq; Christianorum alteri, vt membrum membro, cohæret in domino, & subseruit, ad prouehendam vitā Christi, docendo, monendo, preces cōmūnicando, cūctisq; officijs reliquis charitatis, qua quisq; alterū complecti debet, & demereri. Ex hac existit primū omnium cōiunctio illa religionis, qua quisq; certo cœtui sanctorum, vt parochię, inseritur, & certo ecclesię ministerio adiungitur. Vocetur hęc iunctura, Religionis propria.

Hanc sequitur iunctura ciuitatis, & reipublicę, mox & domestica, quę tres continet in se societates: Mariti & vxoris sanctum coniugiū: parentum cum liberis, & liberorum cū parentibus: & heri heręq; cum familia: & familiæ, cū hero & hera: cōiunctio inter se cognatorum, affinium, vicinorum atq; omnium, quos in hoc iungit dominus, vt alius ab alio adiuuetur, cùm doctrina, &

adhortatione pietatis, tum alijs quoq; officijs, quibuscũq; homines se mutuo iuuare possunt, in rebus quibusuis, pertinentibus vel ad animam, vel ad corpus, & publicè & priuatim. Non enim hominum naturam, aut naturæ officia mutat Christus, sed suę restituit naturã integritati, & dignitati, ad quam cõdita est, eiusq; omnia officia, quę illi ex diuina constitutione congruunt, reparat & sanctificat, vt coniuges se tales sibi mutuò pręstent, quales Deus ab initio requirit, sic parẽtes liberis, sic liberi parentibus, sic heri & heræ familiæ, & familia hero & heræ: sic cognati, affines, vicini, & quamuis ob causam, sibi inuicem ad officiorũ cõmunicationes, occurrentes: sic Reipublicæ gubernatores subditis, sic subditi erga Rempublicã administrantes, sic omnium artium doctores ad discipulos, sic discipuli ad præceptores.

Ad quid consociat autem deus ita homines inter se, per has tam variarum facultatum, & muneris suorũ iuncturas, & commissuras? Iũcturas vocat subministra-

ministrationes ἐπιχορηγίας. Cuius autē rei? Quid possunt mēbra in Christo sibi inuicem subministrare? Ea certè omnia, quibus augetur & ædificatur Christi corpus. Augetur autē, & ædificatur, dum quotidie aliqui nascuntur ecclesię, & renascūtur, vereq́ incorporātur: & qui ei iam sunt nati, renati, incorporati, in vita Dei proficiunt. Vita autem dei est, qua filij dei viuūt in eo per Christum Dominū, habentq́ ipsum in se viuentem: atq́ hinc, quæcunque possunt sibi inuicē bona & corporis, & animæ, ad dei gloriam & salutem proximorū illustrandam subministrare, instituunt atq́ perficiunt. Nam hoc summum dei præceptum est: Deum diligere, eiq́ seruire, & eum glorificare ex toto corde, tota anima, cunctisq́ viribus: si verò ex toto corde, tota anima, cunctisq́ viribus, profectò etiam in rebus omnibus ita vt præcipitur primę Corinthiorum decimo.: Siue editis, siue bibitis, siue quid aliud facitis, omnia ad gloriā Dei facite: Et Coloss. 3. Ac quæcunq́ feceritis, verbo vel opere, omnia in nomi-

ne domini Iesu facite, gratias agentes deo, & patri per eũ. Si iam omnia debe mus ad gloriam dei, & in nomine domini Iesu facere quęcunq; facimus, ver bo vel opere, etiã cùm edimus, & bibimus, planum est, quicquid omnino ho mo possit moliri & instituere, quanuis sit illud opus corporale, & pertineat ad vitã præsentem, id eiusmodi esse, vt possit eo deus glorificari. Iam cũcta no stra opera sunt ita cõparata, vt ad proximum iuuandũ pertineant, sed ad glo riam dei. Deum enim nec sermone do cere, nec mouere, nec vllo operum offi cio quicquam ei conferre possumus. Necesse itaq; est, vt qui viuũt in Christo, quicquid omnino queãt, animo, ore, & corpore, in cõmoda proximorũ maximè verò domesticorũ fidei, stude ant pręstare, ad eumq; modum, gloriã Dei, à quo omnẽ benefaciendi gloriãtur accepisse, & voluntatem & faculta tem, celebrare & proximis cõmendare. Omnia condidit deus propter se & populum suũ ad laudem & gloriam su am. Atq; hæc vitæ dei subministratio

& communicatio, per cuncta vitę præsentis officia, probè obseruanda est, cōtra antiquos & nouos Manichęos, Antichristos Romanos, qui & homines laicos habent prophanos, & cūcta eorum opera, pręter ceremonias, quas ipsi obtrudūt, & pręcipiūt: cū sanctis tamen sancta sint omnia, & filijs Dei omnia diuina. Hoc autem cōmentum eo profuit Antichristos, vt arrogatis sibi rebus, & actionib. omnibus sacris, quibus deus possit demereri, se ꝓ dijs imponerēt laicis: & homines ea pręcipuè in bonis operibus ducerēt, quibus eorūdem Antichristorū tyrannis, pompa & luxus augetur: vt sunt templorū & cœnobiorum superbę extructiones, et exornationes, & larga dona pro Missis & alijs illorū ceremonijs. Pręhis itaque confictis bonis operibus, fecit Satan frigere & negligi officia germanæ charitatis, vt sunt: Pascere esurientē, potare sitientem, colligere tecto extorrē, vestire nudū, alijsq́ necessitatibus humanis succurrere, sacra cōiugia pie copulare, familiam suam gubernare, &c.

At quia creatura noua eſt omnis Chriſtianus, ita noua etiã ſit eius vita oportet, noui mores, noua officia, vt omnia ſcilicet ſeruiant glorię dei, in ſalute hominũ illuſtranda efficaciter. Hęc verò efficacia & vis, hãc ipſam vitã, hos mores, & actiones commembris ſubminiſtrandi, Chriſti eſt, ex quo corpus omne, ſicut eſt, ita viuit etiã, agitq́ omnia: Viuo iã non ego, ſed viuit in me Chriſtus. Quod diligẽter obſeruandum eſt contra Antichriſtũ Romanum, qui laicos ab omni ſacrorum adminiſtratione remouit. Sequitur τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος.

Hoc corporis Chriſti incrementũ, & hæc ædificatio corporis Chriſti, eſt eccleſiam in vita dei prouehere, & numero amplificare renatorũ. Atq; hoc quidem eſt opus Chriſti ſeruatoris proprium: tamen dum illud perficit per ſuorum miniſteriũ, dicit illos corpus ſuum augere, atq; ædificare: ad quod ei ſuo miniſterio efficaci cooperãtur: ipſo tamen & hanc efficaciam cooperãdi ſuppeditante.

Se-

Secundum menſurã:) Sicut ad Corin. 13. dicitur & Roman. 12. vnicuique membro ſuam ſubminiſtrari menſurã donorum, quibus iuuare poſsit eccleſiam. In dilectione:) id probè obſeruetur. Qui enim in dilectione manet, in deo manet 1. Ioã. 4. Et ſcimus, quòd trãſiuimus ex morte in vitam, quia diligimus fratres. 1. Ioan. 3. Et hinc itaqꝫ planum eſt, vera eccleſię membra eſſe tantùm renatos. Hi enim ſoli ſunt vera charitate prędití, quæ ita hominum corda inflammat, vt nulli hominum poſsint eſſe offenſi. Hinc ergo cognoſcatur, quale ſit corpus eccleſiæ, quæ eius vita & quæ propriæ actiones, cuiuſmodi hominum inter ſe conſociatio, quomodo inter ſe coaptatum & compactum, & in quem vſum. Iam ſequitur in definitione:

Quos Chriſtus colligit, ſanctificat, regit. Ieſa. 40. Ecce dominus יהוה veniet cum robore, & brachio ſuo dominabitur. Ecce merces eius cũ ipſo, & operæ preciũ ante eum. En paſtor gregem ſuum paſcet, brachio ſuo colliget tene-

ros agnos, portabitq́; sinu suo, & fœtas leniter minabit. Iere. 23. Ego colligã reliquias gregis mei de omnib. terris, ad quas depuli eas, atque reducam eas ad caulas suas, & fructificabunt, & multiplicabuntur. Similia habentur & Ezechiel. 34. Ioã. 10. Habeo adhuc oues alias, quę non sunt ex hoc ouili: & has oportet me adducere, & audiẽt vocem meam. Collectio autem est ex diuersis studijs, ad vnius Christi fidẽ: atq; hacte nus collecti in vnum corpus sunt, qui se inuicem nunquã esse norũt. Verum quia fides hæc per dilectionem operatur, quàm latè potest, facit, vt membra eiusdem corporis se ipsa agnoscere, & iuuare studeant, quantũuis à seipsis remoti, officijs & spiritualibus & corporalibus, quemadmodũ Gentes se debitores agnouerunt, & beneficentiam suam miserunt Iudęis egentibus, quòs nunquam viderãt. Porrò qui eisdẽ aut vicinis locis habitant, hos Christus ita colligit ad se, vt corpore quoq; identidem conueniant, in eius nomine, seq; mutuò donis, quę à Domino quisque acce-

accepit, in fide Christi ædificent. Hinc quicunque ad vnam deputati sunt parochiam, in ea se continent, eius ministerium agnoscunt, eiusq; Ecclesiæ peculiari disciplinæ se submittũt, sub propria confessione & commendatione.

Sãctificat, id est, ignoratione dei, & cupiditatib. vitiosis per Spiritũ sanctũ suum, & ecclesię doctrinam, atque disciplinã repurgat. 1. Ioan. 1. Ephes. 5. Sãctifica eos in veritate tua, Ioan. 17. Sanctificatio est nobis facta Christus. 1. Cor. 1. Hæc est volũtas Dei, sanctificatio vestra. 1. Thessal. 4. Regit, sanat, instaurat Ezech. 34. ministerio cum publico. Iam videndum, quæ & quot sint ecclesiarum ministeria: qui & quot ordines ministeriorũ. Ministeria verò sunt genere tria: Doctrinæ, Sacramentorũ, & Disciplinæ. Cùm autẽ Dominus h c tria varijs modis suis hominibus dispẽset, est & alia ministeriorũ ecclesię diuisio. Alia ẽm sunt perpetua: alia certorũ tantùm tẽporum. Legantur quæ Spiritus sanctus de suis ministerijs prodidit: Ro. 12. 1. Cor. 12. Ephe.

4.1.Timoth.1.3.4.5. 2. Timoth.1. Tit.1. His enim locis mentio fit muneris, & ministerij Apostolici, Prophetici, Euã gelistarum, doctorũ, pastorum: qui & episcopi & presbyteri sunt, loquentiũ linguis, interpretum, discernentiũ spiritus, depellẽtium malos spiritus: quibus scilicet donum erat δυνάμεως: conferẽtium sanitates, præstantium dono gubernationis, dono succurrẽdi afflictis, & eorum qui egẽtibus necessaria administrabãt. Verum ex his donis & ministerijs, sunt non perpetua munera Apostolorum, Prophetarum, loquẽtium linguis, exorcistarũ, sanãtium verbo homines. Nec enim dñs hæc munera ecclesijs omni tẽpore impertijt. At munia pastorum, episcoporum et presbyterorum & diaconorum, id est, eorum, qui procurãdis pręficiuntur egenis, ordinat omni ecclesiæ, quæ ipsi se totã cõsecrat. Quos ipse vocat: Ex nobis enim nihil possumus sacri ministerij cogitare. 2. Corin.3. Ad quod pertinet & illud: Sine me nihil potestis facere, Ioannis 15. Et apud eundem: Sicut

misit

misit me pater &c. Itē, Quomodo prædicabunt, si non mittantur? Vocantur autem, quibus data est facultas, voluntas & locus. Omnia tria Dei dona, tamē requirunt nostrū studiū. Oratio & diligētia poscitur, quo discas, quod doceas. Voluntas etiā petēda à Dño est: quæ præcepta quoque in eo est: Diliges dominum deum ex toto corde tuo. Locus item docendi quærendus est, nec tacendum, nisi vbi nemo velit audire: & decipiunt se illi, qui dicunt, se non impelli spiritu ad docēdum, vel vlli se parti sacri ministerij addicēdum. De nomine obseruandum: vocari ministerium, non magisterium: quo minus opus salutis hominibus adscribatur: vt Christus dominus cauit, ne doctrina & opera sua mira, ipsi, vt homini tantùm, & non patri adscriberētur.

כהנים dicti sunt apud pupulum veterem: sed ita quoque ministerij nomen est. Dionysius ille in Ecclesiastica Hierarchia, Episcopos vocat ἱεράρχας καὶ πρεσβυτέρους: ἱερεῖς καὶ διακόνους, λειτουργοὺς vocat, Latini nomen sacerdotum & Pōti-

ficum à gẽtibus mutuati sunt. De quibus omnibus nominibus equidẽ cum nemine contẽderim, modò his appellationibus vtatur pia significatione. vt non rerum, ita nec verborũ velim libertatẽ cuiq; circumscribi. Verùm cũ nemo queat magis propriè, & ad ædificandã fidem accõmodatius loqui Spiritu sancto, eum meritò sequamur, & in huius vsu nominis. Quod facientes, periculũ quoq; illud declinabimus, ne per peregrina nomina, sententias etiam peregrinas admittamus. Apostoli vocantur, qui ab ipso Christo dño ablegati sunt ad prædicãdum Euangeliũ, colligẽdum, & instituẽdum ecclesias, cum summa sacri ministerij potestate. Tales autẽ non ita multi extiterunt ecclesiarum ministri, à morte primorum Apostolorũ. Requiri verò ad hoc munus, mitti ab ipso domino, & colligere ei vndiq; ecclesias. hinc cognoscitur, quòd Apostolus Paulus volẽs probare, se Apostolum meritò haberi, Cor. scripsit: Nunquid sum Apostolus? Nõ sum liber? Non vidi Iesum Christum

dominum nostrum? Non estis vos opus meum in domino? Si alijs nõ sum Apostolus, vobis certè sum: Obsignatio enim Apostolatus mei estis vos in dño. Duo enim hîc argumenta adfert Apostolatus sui, vnũ, quòd vidisset dominũ Iesum: alterum, quòd Ecclesiã Corinthiorũ collegisset domino, & instituisset. Esse autẽ muneris Apostolici, & proferre semper Euangeliũ, atque prædicare illud, vbi nondũ fuisset prędicatum, testatur idẽ Apostolus, cùm de suo Apostolatu scribit Rom. cap. 15. se studuisse prædicare Euangelion, vbi Christus non fuisset nominatus. Quocirca cùm Euãgelij prædicationẽ cõplesset, ab Hierusalẽ, & circa vsque ad Illyricum, nec amplius locum haberet in illis regionibus Euangelium propagandi, cogitauit iam illã efferre in Hispaniam vsque, eaque occasione & ipsos Romanos inuisere. Tales administros regni sui potest dñs adhuc dare electis suis: nostro tamen seculo nondum vidimus, quos dominus tali spiritu, atque potestate, ad prædicandum Euange-

lium, & colligendum, atque instituendũ in multis gentibus Ecclesias extrusisset. Sed nec celebres Prophetas vidimus. Sũt enim hi homines, quos deus suo spiritu docet de arcanis suis consilijs, & excitat, vt ea ad fidẽ electorum suorum ædificandã, & ad obtestãdum impios de iudicijs suis proferant, tum futura, tum præsentia. Talis fuit Agabus, de quo in Act. 11. & 21. q & famẽ prædixit Palestinæ, & vincula Pauli. Tales fuerunt & in ecclesia Antiochena Act. 13. De eiusmodi prophetis loquitᷣ Spiritus sanctus Rom. 12. 1. Cor. 12. 13. & 14. Porrò Euãgelistas dat: Nã & nostro seculo sunt, quibus Dñs singularẽ impertijt facultatẽ, Euãgelium suum adnunciandi. Dat & doctores, quibus donum Spiritus sancti eiusmodi confert, vt cùm ex Scripturis, tum alijs Dei indicijs, atque iudicijs docere queant cõmode, & distribuere homines dei, vt in omni dei scientia in dies magis proficiant. Dat itẽ pastores, episcopos, presbyteros, quos Thessal. 5. προϊσαμένους vocat: Epistola verò ad

Heb.cap.13.ἡγεμόνας.Hi ſunt,qui certi gregis dominici curã gerunt, vt ille augeatur, & melius habeat, & pluribus quotidie ad Chriſti Eccleſiã adductis: & ijs, qui adducti ſunt,in cognitione, atq; vita Chriſti ſemper proficientib. Atq; hi tres ordines ſacrorum miniſteriorum, & hodie donantur Eccleſijs à dño. Quibus adiungunt diaconi, qui curæ pauperum præcipuè pręficiebãtur:ſic tamẽ vt ad omnes ſacri miniſterij partes miniſtrarent.Horum omniũ miniſteriorum eſt,eccleſias augere,inſerendo eis nouos homines ex electis dei tam ex infantib. quàm ex adultis: tum eos qui iã in Eccleſiã cõuenerunt in omni pietate prouehẽdo: Euãgeliſtæ & doctores prædicando Euangelium Chriſti, & cõmunicando doctrinam eius:Paſtores, epiſcopi & presbyteri adminiſtrando etiã Chriſti ſacramenta,& diſciplinã: Diaconi, cęteris ordinibus ad hæc omnia miniſtrãdo, & pauperes curando. Verbi verò adminiſtratio,cùm fiat lectione & recitatione diuinarum ſcripturarũ, earũ de-

nicꝫ interpretatione, & explicatione, indecꝫ desumptis adhortationibus, tū repetitione, & Catechismo, qui mutuis perficitur catechizantis, & catechumeni interrogationibus atqꝫ responsionibus: itē sanctis collationibus, atqꝫ difficiliorum religionis nostræ quęstionū excussionibus. secundū hāc multiplicē doctrinæ salutaris dispensationem, multiplicata etiā sunt huius functionis munera. Quicqd enim ad perfectissimā docendi rationem pertinet id in administratione doctrinæ salutis, est summo studio adhibendū: qua nimirū tradi debet scientia omniū; vt diuinissima, ita & difficillima scientia viuēdi deum, cùm sis homo. Qui iam diligēter artes docēt, certis libris comprehensas, vt si qui mathemata instituant docere ex Euclide, ij primū omnium legēt & recitabunt propositum librum: mox voces singulas, non vulgo notas vt quæqꝫ ars sua propria habet verba, & nomina explicabunt. Inde si qua collectio & argumētatio cōcisior sit, explanat ἀναλύσει, pluribusqꝫ exem

plis illu-

p'is illustrat: ex præceptis generalib. docet particularia, quamq; late illa pateant, edocet: quod est propriè docere. Hæc verò quanq; fideli traditioni doctrinæ, non est cõtentus verè fidus doctor, repetit etiã & exigit quæ docuit, præstoq; sese exhibet discipulis, vt de quibus rebus dubitãt, petere ab ipso queant explicationẽ planiorẽ. Præterea quę docuit, ꝓponit etiã publicis disputationib. excutienda, vt nihil omnino remaneat dubij. Ad hæc adhibet etiã sæpe adhortationeãd promouendũ probè in proposita doctrina, & dehortationes ab ijs, quib. impediri possint: itẽ admonitiones, atq; reprehẽsiones & obiurgationes generales. Postremò obseruat talis pręceptor diligẽter, quid quisq; discipulorũ proficiat: Et si quẽ animaduerterit cessare in discẽdo, eũ priuatim corrigit & admonet officij: Si quẽ cernit grauiter pergere in discẽdo, et eũ appellat subinde collaudat, atq; vt studiũ eius magis magisq; prosequaẽ, inflãmat. Has omnes septẽ rationes docẽdi, Christus domi-

nus ipse quoque seruauit. In Synagoga Nazarethana legebat caput ex Ies. 61. & interpretabatur, Luc. 4. Precepta Dei explicauit in monte, Matth. 5. Et passim docuit, & hortatus est, reprehendit, & obiurgauit ex verbo Dei. Interrogantibus quoque sese omnibus bonis & malis, respondit ac inuicem interrogauit, vt Matth. vigesimosecundo. Discipulos subinde catechizauit: ipse quoque Catechismo interfuit Luc. 2. Cùm itaque adeò multiplicem operam requirat ministerium docendi, plures etiam ministrorum ordines sunt huic ministerio deputati: & primi omnium lectores, quorum munus erat, in publico, loco editiore, diuinas Scripturas recitare. Hæc verò diuinarum scripturarum recitatio in hoc fuit instituta, vt & lingua, ratioque loquendi Scripturæ, ipsaque Scriptura populo tota redderetur notior atque familiarior. Intra annum enim omnes sacros libros populo recitabant, cùm ij qui Scripturas enarrabant, non possent nisi aliquam partem Scripturarum, nec eam magnam vno anno explicando absoluere. Inte-

rim autē populo per solā diuinorum librorum recitationē, cōfirmabatur mirificè cognitio omnium dogmatum salutis nostræ: nam illa in singulis sacris libris idētidem repetuntur, & alijs atque alijs nominibus explicātur, vt populus semper ex sequenti lectione disceret non pauca, quæ ex priori planè percipere nōdum poterat: eademq; opera confirmabatur iudicium populo de omni religione nostra, vt de Scripturarum quoq; explicationibus, atq; omni doctrina, quę illi afferebatur, vel per legitimos Ecclesiæ curatores, atq; doctores, siue per alios. His de causis magni fuit habitum in priscis ecclesijs, & hoc munus diuinas scripturas simpliciter populo recitandi: nec delecti ad hoc ministeriū fuerunt nisi de singulari pietate cōmendati. quod cū ex alijs veterū monumētis cognoscere licet, tum maximè ex vna & altera diui Cypriani epistola perspicit: vt ex epistola 5. lib. 2. de Aurelio ordinato lectore: & epist. 22. lib. Epist. 3. de Saturo, atq; in lib. 4. de Celerino Cælestino.

His lectoribus adiuncti postea sunt & psaltæ, qui decantandis psalmis & hymnis præerãt. De legendis Scripturis, gratia dño, probè cõstitutum est in ecclesijs Anglicanis: si idonei modò instituerẽtur lectores, qui dignã diuinis ministerijs, quæ lectionibus sacris recitãtur, adhiberẽt grauitatẽ atq; religionẽ. Diligenter ergo perpẽdatur, cuius se os præbeãt, qui diuinos libros populis in sacris cœtibus recitãt, nimirũ Dei omnipotẽtis: tum quanti sint momẽti, quantæ dignitatis, quæ recitantur, quæ verba sunt, & præcepta vitæ æternę: postremò, quibusnã hominibus, & ad quã rẽ deseruire debeãt sacrarũ scripturarũ lectores. Nã filijs Dei, quorum pro salute sanguinẽ suum fudit primogenitus Dei filius, administrare debẽt, quibus salus eadẽ illis magis magisq; patefiat, & perficiatꝰ. Quæ si quis secũ reputet vera fide, quid possit grauitatis, decẽtię, religionis, vlla in actione adhiberi, quod eiusmodi lector queat prætermittere? Id verò semper, qui hoc funguntꝰ munere, in con-

spectu

ſpectu animi ſui debēt habere: ad ædificationē fidei in audientibus, quæ prę leguntur, debere efficaciter deſeruire: idq; tum demum fieri, cùm ea & probè intelliguntur, & vt Dei verba excipiuntur. Ad vtrunq; autē pronunciatio requiritur ſummè perſpicua, diſerta, grauis & religioſa. Vnde deprehenditur, illos non eſſe Chriſti miniſtros, qui ſic recitant diuinas ſcripturas, ac ſi id vnum requireret, vt quàm minimū moræ in huiuſmodi relationē inſumeret.

Alterum iam munus eſt doctrinę diſpenſandę interpretatio, id eſt, verborum & ſententiarū ſimplicior explicatio. Hoc miniſterium epiſcopi obibāt, & presbyteri: nonnunquam tamen ex ordine diaconorū, atq; ſubdiaconorum: aliquādo etiam ex laicis ad hāc adhibebant functionē, quos deprehēdiſſent per Spiritum ſanctum ad eam vtiliter obeūdam, factos idoneos. Sic Origines etiamnum laicus, ad hoc munus aſcitus fuit in eccleſia Cæſareæ Palæſtinę per Alexandrū epiſcopū Hiltanū: & per Theoctiſtum, eiuſdē Cæſaien-

ſis eccleſiæ epiſcopum. Item Euelpis à Neono epiſcopo Larandorũ: & Paulinus à Celſo epiſcopo Iconienſi: & Theodorus ab Attico epiſcopo Synadorũ. Hæc leguntr apud Euſebium lib. Hiſtor. Eccleſiaſt. 6. cap. 20. & ex epiſt. duorum illorum epiſcoporũ, Alexandri Hieroſolymitani, & Theoctiſti Cęſarienſis, epiſcoporũ in Palæſtina, ad Demetrium epiſcopũ Alexandrinũ, qui factum horum duorum epiſcoporum de Origine reprehenderet, tanquam inauditum eſſet, laicum hominẽ præſentibus epiſcopis, verba ad populum in eccleſia facere. Iſtud verò iſti epiſcopi affirmãt manifeſtè, verũ nõ eſſe, ſed ſanctos cõſueuiſſe epiſcopos, quos in laicis cognouiſſent idoneos, vt vtilitatẽ aliquã populo interpretando Scripturas, & docendo afferrẽt, eos hortatos fuiſſe, vt etiã ſe pręſentibus, hoc miniſterio fungerentur. Et ſecundã itaque & tertiã ſacri miniſterij partẽ, interpretationẽ ſcilicet, & doctrinam Epiſcopi, atque presbyteri pręcipuè admniſtrabant per ſe: attamen & ex inferioribus

ordinibus,

ordinib. atq; ex laicis, si quos animaduertissent ad hoc munus idoneos, sibi συνεργοὺς adiungebant. Ad eundem modum administrauerũt episcopi & presbyteri, & quartã tradendæ doctrinæ partẽ, quæ est, ex diuinis libris explicatis adhortari ad officia pietatis, dehortari à peccatis, & omnibus rebus, quæ cursum queant piæ sanctæq; vitæ vlla ex parte remorari, aut impedire, peccãtes reprehendere atq; obiurgare, pœnitẽtes consolari: quanq; istam functionem episcopi & presbyteri maximè ipsi præstiterunt, propterea quòd eo maiorẽ requirat authoritatẽ 1. Tim. 5. Quintam partem, catechismos nunc presbyteris, nunc diaconis, nunc inferiorum ordinum ministris cõmendarunt, prout quisq; magis ad hoc genus docendi apparuit idoneus. Ita & Origenes Catechista erat Alexandrię, lib. 6. Euseb. Cæs. Hist. Eccles. cap. 13. & 20. Sextã etiam partem, sanctas disputationes deferebãt cuiq; magis idoneo: tametsi maxima ex parte ipsi episcopi his præessent. Septimã partem,

priuatam appellationẽ, admonitionẽ, etiã episcopi per se facere studuerunt: singulos autem presbyteros, grauioresq́ ex inferioribus ordinibus, vt idẽ facerent, semper hortati sunt. 1. Thess. 5. Itaq; doctrinæ ministerium obire debent lectores, diuinas scripturas recitãdo: episcopi verò interpretãdo, & docẽdo, hortãdo, disputãdo, priuatimq́; appellando: quin & legendo atq; catechizando, si desint peculiares lectores & catechistæ. Cæterùm catechismos cõmittebant certis presbyteris, atque diaconis, vel etiam delectis ad hoc ex inferioribus ordinibus: sicut etiam ex his ad munera interpretandi, atq; docendi ac disputãdi adhibebant, quoscunq; ad ista munera deprehendissent idoneos, in quouis sacri ministerij ordine, ac etiã, vt dictũ, ex laicis. Id verò in his diligẽter obseruãdum: Spiritũ sanctum quidẽ sic dona hæc docendi dispertire suis hominib. vt vni det donum, & facultatem singularem Scripturas interpretandi, & elucidãdi, cui tamẽ non dat, perinde dextrè ac felici

ter reli-

ter religionis nostræ dogmata, ex diuinis scripturis docere, atq; confirmare: vel ea etiam disputãdo commodè tueri. Alij verò suppeditat facultatẽ peculiarem & eximiam, hortandi fratres ex Scripturis, monendi, reprehendendi: item catechizandi, & priuatim appellãdi: cui tamen, valere alijs docendi muneribus non largitur. Hanc varietatem donorũ Spiritus sancti experimur quotidie in ijs, qui publicè docẽt populum Christi, quę verę ecclesię Christi sunt, & regi se à Spiritu sancto omnino sustinẽt: hę obseruãt religiosè, quid cuique in ecclesia spiritualiũ facultatũ sit donatum, & ad id ipsum functionis vnumquẽq;, quãtũ in ipsis est, applicãt. Quocirca ad singulas docendi partes, singulos adhibent ministros, si in suis hominibus inueniant, qui ad singula docendi munera sint singulariter à Domino facti & instructi. At quia necesse est ad salutẽ populi dei, vt nulla prorsus partium docendi, quas septem enumeraui vlla in ecclesia prętermittatur, quilibet ministrorum, imò & laicorum, quocun

que loco sit collocatus in ecclesia, debet has omnes partes docēdi, quoad possit, obire & legēdi & interpretādi, & docēdi, & hortandi, & catechizādi, & disputādi, & priuatim appellādi. Debet etiam quisque de his administrandis functionib. tot sibi desumere, tantāque cuiusque partem, ad quot, & ad quātam cuiusque partem senserit se à Spiritu sancto esse instructum. Consideretur exēplum ritè institutę, atque distributæ domus, in qua aliqua munia obit paterfamiliàs, alia materfamiliàs: alia filij, & filiæ: alia famuli & famulę. Hic dum singuli adsunt & valent, obit certè quisque suum munus: at si qui ex familia absint aut non rectè valeant, incidit verò ministerij alicuius necessitas, ita quisque ei succurrit necessitati, vt sæpe viri mulierum, & mulieres virorū obeant munia, domini seruorum, & serui dominorū. In eo autem magnopere sanctis hominibus cauendum est, ne malignā ingerat Satan acceptarum à Spiritu sancto facultatum æstimationem: nunc per innatam nobis declinationem laborum,

&

& periculorũ, perq́; amorem ocij & trã quillitatis, nunc per alia, & carnis magis, quã ſpiritus negociá: vel etiam per arcanas & melancholicas animorũ deiectiones, vt non agnoſcant ſe accepiſſe Spiritus ſancti dona, quæ cùm omnino habeãt, nolunt in ſe excitare. His operæpreciũ eſt, probè perpẽdere quid ſibi velint illa Spiritus ſancti præcepta: Ne negligas donum, quod datũ eſt tibi per prophetias, cum impoſitione manuum presbyterij. 1. Tim. & ad eũdem in poſt. cap. 1. Admoneo te, vt exuſcites ceu ignem, donum dei, quod eſt in te, per impoſitionem manuum mearũ. Tantum vide dotibus Spiritus ſancti virum, tamq́; ardentem in ſacrum miniſterium, vt de eo ſcripſerit ad Philippẽſes: tum ſe neminem habuiſſe cooperarium ita vnanimem, & tã ſinceriter curantem, quę è re erant Eccleſiarum: Apoſtolus tamẽ adhortatur, ne negligat in ſe, ſed excitet donum Spiritus ſancti ædificandi eccleſias Chriſti. Quanto itaque magis nos decet obſeruare ſtudioſè noſmetipſos, & deſpicere quid

dederit dominus cuiq; nostrũ talentorum suorum, & ad quid operis in vinea sua nostrum quemq; vocarit atq; instruxerit, ne Satan nos reddat arbores infrugiferas, per inertiam siue socordiã, ocijq; amorem, & per timiditatẽ adeũdi munera, quę adiri nõ possunt, absq; magnis laboribus, multa inuidia, & periculis innumeris.

Succedit iam ministerium administrandi sacramenta. Eam vocem, quia vulgo obtinuit, existimo ad lucem huius tractationis congruere non male, ita tamẽ si probè explicetur: sed postea, cùm ad eum locum venerimus, quo explicanda erit vis & vsus sacrorum mysteriorum, & de nominibus horum mysteriorum nonnihil dicemus. Nunc satis sit hæc admonuisse: Primùm nos intelligere hoc nomine sacramentorum, cum D. Augustino signa visibilia, quibus exhibeantur dona dei inuisibilia: Deinde agnoscere duo esse huiusmodi signa nobis mandata à Domino, expressis in Euangelijs præceptis, Baptisma, & Cœnam Domini: tertium autem

tem suo & Apostolorum exemplo, tũ etiam quodammodo præcepto per Apostolum Paulum, commendatum esse, impositionem manuum: atq; hoc signo vsam veterem ecclesiam ad tria ministeria, vt ad ministeriũ confirmandi baptizatos in fide Christi ordinandi ministros ecclesijs, & recõciliandi eos, qui grauius peccãdo, meriti fuissent ab ecclesiæ consortio abstineri. Vsurpauerunt veteres & alia sacramẽta, sed à domino non mandata, vt Chrisma, Signũ crucis, Ignis symbolũ ad baptizandorum exorcismos, atq; catechismos, alba veste, & alijs plerisq;. Iam de his sacramentorum generibus sic statuo. Baptisma & Eucharistiã nõ dubito necessariò obseruari in omni ecclesia Christi. Extat enim de his certum Domini mãdatum, ipsius quoq; ore expressum. His adiungo quidem signum Impositionis manuum, in ordinatione ministrorum: quandoquidem commẽdatur nobis eiusmodi Apostolorum & exemplis, & verbis, vt appareat eos illud sic accepisse à domino, vt quod cũctis ec-

clesijs traderent. At si quæ ecclesiæ cõtenderent, hoc signum fuisse Apostolorum tantùm, & pari potestate, dona Spiritus sancti varia hoc signo conferendi, præditorum, vt forsan Timotheus fuerit, nollētq; propterea hoc signo vti, sicut nec vnctione ęgrotorū, postquam nō haberent de eo propriū man datum, nec cōferendi hoc signo sanita tē, has ecclesias damnare equidem nō possum: à sua tamen opinione eas quo ad liceret reuocarem. At verò de cæteris signis, quæ in sacris adhibita sunt à veteribus, vel hodie adhibētur à multis vt sunt, ignis ad exorcismos & catechismos, & alba vestis baptizatorū, sacer panis, qui dabatur catechumenis, & pleraq; alia, sic sentio. Si quę ecclesię essent quæ purā Christi tenerent doctrinā, & sinceram seruarēt disciplinā, hisq; signis vterentur simpliciter & purè, absq; omni superstitione, vel leuitate, precise ad pias admonitiones, easq; probè omnibus intellectas: eas ecclesias non possem equidem propter horum signorū talem vsum, condēnare. Scripturę, quę
me

me ab eiusmodi condemnatione cohibent, hæ sunt:

Prima: Omnis creatura dei bona bonis, id est credentibus Christo: & bona nõ tantũ effectis suis naturalibus, vt aqua ad potum, refrigerium, lotionem, terreq́ humectationẽ: verùm etiam varijs & pijs significationibus, vt conspectis vel vsurpatis aquis, admoneantur pij perẽnis fluxus in nos spiritus, & beneficentię dei, qua omnis restinguitur sitis animorũ: quaq́ animi ex varijs afflictionibus ęstuãtes, refocillantur: qua abluuntur credentiũ corda sordib. peccatorũ, & ad bona opera fœcundãtur. Quid enim operum dei non admoneret filios dei, patris sui vere amãtis, eiusdem dei & patris sui, omnisq́ eius beneficentię, & suę erga eundem deũ & patrẽ suum gratitudinis? Huc sanè pertinet illud Psal. 103. Benedicite Domino omnia opera eius: benedic anima mea domiuo, in omni loco dominationis eius. Et sequenti Psalm. postquam plurima dei opera in cęlis, terra, mari enumerauit, canit sic Spiritus sanctus:

Quàm multa sunt opera tua, ô Domine, cuncta fecisti in sapiẽtia tua. Et Psal. 111. Magna opera domini exquisitè facta, iuxta omnia desideria eorũ. Hinc Psal. 148. Creaturę omnes inuitãtur ad laudandum deum, vti & Psal. 96. & 98. Cùm iam deus hominem constituerit omniũ operum suorum dominũ quę in eius vsum cõdidit: & hoc ei ingeniũ inseuerit, vt rebus, quę ei cordi sunt, gerendis, cùm ab animis pendet, plurimũ adhibeant signorum sensibilium: hinc fit, vt homines, sicut in priuatis, & publicis actionibus faciunt: ita vtiliter etiã pleraque signa adhibeant sacris ceremonijs.

Altera Scriptura: Domini est terra, & plenitudo eius. Vnde ad gloriã domini omnia facienda sunt, & in nomine Iesu, 1. Cor. 10. & Colloss. 1.

Tertia: Roma. 14. Suscipiẽdi sunt fratres, non ad dijudicationes cogitationum, quos assumpsit dominus: etiã dũ errant in vsu externarum rerum vt cũ discernuntur dies. Sed in his rebus has cautiones seruandas agnosco, vt signa

pauca sint, casta, & nota omnibus eorũ significatio, vsusq; non leuis, nõ superstitiosus: sed grauis & religiosus. Præcipitia hîc duo cauenda sunt. Vnum est, ista signa adhibere nõ intellecta, superstitiose, leuiter: Alterum, circunscribere libertatem vtẽdi rebus omnibus, & vbique ad gloriam Dei, etiam ad pias significationes & admonitiones, ac in priuato rerum vsu, nullam ducere rationẽ, si quid ex Dei verbo fiat, necne, & num quid verbo dei adijciatur, vel detrahatur. Semper enim Satan molitur religionẽ nostram contrahere ad certa loca, tẽpora, actiones, homines, vt cætera omnia hominum libidinibus prauis patefaciat. Quod cùm illi admittũt, iam fit abominatio Deo omnis eorum cultus, quem volunt deo exhibere certis locis, temporibus, actionibus, etiãsi ille cultus sit alioquin à Deo mandatus, Isa. 1.

Nunc exequemur propositum nostrum de Sacramentis commendatis à domino: & hoc loco id tantùm monebimus, quorum sit ministrorum hęc ad

ministrare. In eo enim adhuc versamur vt ostendamus, quæ & quot instituerit Spiritus sanctus ecclesijs suis salutis ministeria: & quos ac quot administrorum, per quos vult sua obiri ministeria, ordines. Dicimus itaque ministerium eorum sacramentorum, quæ nobis cõmendata sunt à Domino, & à Spiritu sancto per Apostolos, Baptismatis scilicet, Cœnæ dominicæ, & Impositionis manuum, præcipue pertinere ad Episcopos, & presbyteros, tamen in loco recte administrari, & per inferiores ordines.

De Baptismate: Res est apud omnes in confesso: in eo tamen à veteri disciplina ecclesię recesserũt pridẽ ecclesiarum ministri. Episcopi enim non putãt sui muneris esse baptizare, nisi principũ liberos: sed nec Cœnam domini celebrare, suæ volunt esse functionis, nisi in magnis festiuitatibus, corã viris principibus. Quinetiam Impositionẽ manuum ad suffraganeos suos reiecerunt vt ipsi interim possent agere satrapas, venari, & alia sua & Antichristi munera obire

obire. Non legitur quidem dominum quẽquam baptizasse per se aqua, quia Baptisma spiritus sibi propriũ sumpserat. Et Apostol. quasi gloriatur, se paucos baptizasse Corinthi, negatq́ se missum ad baptizandũ. sed liquet Apostolum Paulum gloriatũ esse de eo, quòd non multos Corinthi baptizasset non simpliciter: sed quòd non dedisset cuiquam baptizando occasionẽ se cedendi ab alijs, & adhærendi singulariter sibi, ac ita caput se faciendi factionis. Quòd verò dixit, Non misit me Christus ad baptizandũ, sed ad euangelizãdum, constat etiã esse solitã diuinis scripturis hyberbolen: vt cũ dominus negauit, doctrinã, quam administrabat, suam esse: Item, se non venisse, vt mundus per eũ iudicetur, cũ alibi dicat: Se venisse in iudiciũ in hunc mundũ. Non erat Pauli pręcipua functio baptizare, sed euangelizare: alioquin pertinebat & ad ipsum mandatũ domini, Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Cùm itaque homines baptismate reci-

piantur primũ in ecclesiam Christi, per quem doceat hoc magis fieri, quã per primũ ecclesię curatorem? De Eucharistiæ administratione, & dispensatione nũquam dubium fuit apud veteres, quin pertineret maximè ad episcopũ & eo absente, ad presbyterum episcopo proximum dignitate: id Christi seruatoris exemplum apertè docet. Diaconis dispensatio sanguinis Christi est cõmissa, & singuli clericalis ordinis ministri aliquid ad sacram Cœnam administrabant. Omnino itaque indignum episcopo, adesse Cœnę, & non ipsam Cœnam administrare, dũmodò id præstare valeat.

Signũ Impositionis manuum, etiã episcopi soli prębebant, & non absq; ratione. Siue enim sit fœdus domini baptizatis confirmandum: siue reconiliandi ij, qui grauius peccauerũt: siue ecclesijs ministri ordinandi: hęc omnia ministeria maximè decent eos, quibus summa ecclesiarum cura demandata est. In Aegypto tamen ordinauerunt etiam presbyteri, Ecclesijs ministros, Episcopis

ſcopis abſentibus.

Miniſterium ſequitur Diſciplinę, quę eſt inſtitutio & ratio viuendi Deo, hoc eſt faciendi omnia, ſecundũ Euangelij doctrinam, publicè, & priuatè. Hæc verò diſciplina duplex eſt in Eccleſia, alia ordinis clericalis, alia totius populi Chriſti. Hęc verò popularis cunctisq; Chriſtianis cõmunis diſciplina, cõſtat cũ certis ceremonijs, & ſacris ritibus, tum conſentaneis cũ Euãgelio, & moribus atq; actionibus. Ceremonię verò ac ritus Eccleſiaſtici pertinẽt, alij ad id, vt homines in Eccleſia ſuſcipiantur, alij ad proficiendum pietate in Eccleſia: alij ad abſtentionem eorum ab Eccleſia, qui grauius aliquid peccauerunt, & eorundem, ſi ſeriam pœnitentiam peregerunt, in Eccleſiæ communionem, receptionem.

Ad ſuſceptionẽ in Eccleſiam requirũtur catechizatio, fidei cõfeſsio, & obedientię Chriſti profeſſio. Ad proficiendum pietate in eccleſia, pertinent hæc: Sacris adeſſe cœtibus, ſuis locis, & temporibus celebrandis: & ibi vacare reli-

gionibus, audiendo verbũ Dei, precando, offerendo, sacramentis communicando, seseq́; etiã priuatis, cùm pastorum, tum aliorũ fratrum, pijs admonitionibus accommodare. Ad censurã verò eorum, qui grauius deliquerunt, pertinet admittere in se & alios patienter obiurgationes, cùm publicas, tũ priuatas: sicq́; opus sit, & à sacris abstentionẽ, & ad agendam pœnitentiam ligationẽ: Itẽ habere pro Ethnicis & publicanis obstinatos in peccatis, abstẽtosq́; & ad agendã pœnitentiã ligatos, operibus sed dedere pœnitẽtiæ, cõfiteri peccata, absolutionem supplices petere, & suscipere religiosé.

Mores & actiones digne Christianis sunt, vt adsuefaciãt se, & in id per omnẽ vitã incumbãt, vt quotidie magis renouati spiritu, ijs tantùm rebus & actionibus capiantur, delectentur, & occupẽtur, quibus ad gloriam Dei omnib. prosint, in omni pietate, sanctimonia, & iustitia. Iam administrare hanc disciplinã, est sic Christi populum docere, instituere, regere, vt se huic disciplinæ subijciant,

ant, & per omnia accommodent, hoc est, primũ catechizãdos se, & suos præbeant: percepto catechismo Christi, fidem suam coram Ecclesia tota confiteantur, & obedientiã plenam Euangelij præstandam Christo domino, eius ecclesiæ, cunctisq; eius ministris, & membris promittant. Deinde vt constitutis locis & tẽporibus, in sacros cœtus frequentes conueniãt, singulariq; religione ibi sese dedant, audiẽdo verbo Dei, faciendis precibus, & gratiarum actionibus, vtq; oblationes suas liberaliter conferant. Si verò videantur vel in officio cessare, vel contra officiũ Christiani hominis aliquid committere: vt admoneri se huius, atq; reprehendi libenter ferant, animoq; grato hoc charitatis officium suscipiãt. Siq; in scelus aliquod aut flagitiũ inciderint, vt mereãtur ad tempus à sacris abstineri: vt vinculum hoc, quod ad agendã pœnitentiã ligantur supplices suscipiant, operibusq; veræ pœnitẽtiæ magno studio incũbant. Quæ opera pœnitentię sunt, subducere se toto eo tempore pœnitentiæ,

etiam à licitis carnis delicijs, & mundanis negocijs, quæ quidē citra debitam proximis curā possunt in alia rejici tēpora: lugere propter peccata, eoq; & lugentiū vti habitu & viuendi ratione, vestibus sordidioribus, victu duriore, crebris ieiunijs, atq; supplicationibus, etiam domesticis sacris cœtibus adesse frequentius, etiā quotidianis, cùm publicis, tum priuatis eleemosynis præstare se benigniores: magis esse assiduos in inuisendo & cōsolādo ægrotos, vinctos, & alijs calamitatib. oppressos homines, studiosius quoque demereri, & placare sibi, & maxime ecclesię Christi aduersarios: atq; his actionibus, & studijs absolutionem à peccatis, & reconciliationem cum Deo, & Ecclesia flagitans.

Vere enim pœnitentis de offensa alicuius hominis, cuius quis beneuolentiam erga se magni faciat, hęc necessaria officia sunt, lugere & dejcere se in rebus omnibus, voluptates & delicias respuere, seseq; ad placandum, quem offenderit modis omnibus accommodare

dare, & queq; leuiſſima & ſordidiſſima miniſteria in gratiam eius libenter obi re, placidumq; ſe, officioſum, & benignum præſtare in omnes eos, quos is, qui offenſus eſt, vult diligi, & affici beneficijs. Iſta ſanè omnia ſtudent facere probi filij, & filiæfamiliàs, probi famuli & famulæ, probiq; miniſtri principũ, cùm grauiter ſuos offenderunt parentes, patresfamiliàs, principes: & iſtius peccati ſui, ac lapſus, vera ſolidaq; tenentur pœnitentia. His itaq; operibus oportet eos, qui in grauiora ſint pecca ta prolapſi, facere peccatorum ſuorum realem ἐξομολόγησιν, id eſt confeſſionẽ, hoc eſt, teſtari de ſe, quàm verè peccatum & flagitium cognoſcat ſuũ, quod contra Dei legem tam impudenter ad miſerunt: atque réconciliationem cum Deo, & eccleſia flagitare, eamq; vbi ex orauerit, gratiſsimo animo ſuſcipiant, ſuamq; gratitudinem ſingulari benignitate in egentes & afflictos homines demonſtrent. Hæc eſt diſciplina pœni tentium. Poſtremò, vt eſt diſciplinæ Chriſti, homines Chriſti totam vitam

ſuam, cunctos mores, & actiones ſuas, ad præcepta domini exigere & confirmare, ſummo cum timore & tremore: ita adminiſtrare hanc viuendi diſciplinam eſt, paſtores, & miniſtros eccleſiarum, vnumquenq; & vniuerſę Eccleſię ſuæ, & ſingulorũ membrorum eius eccleſię curam peruigilē gerere, in eoq; ſemper eſſe, & cuiq; inſtare, vt carnem crucifigat ſuam, cum concupiſcentijs, & morbis, vt veterem hominē exuant, nouum induant, & cunctis ſuis ſtudijs, & factis glorificare deũ, in procuranda ſalute, & augendis cõmodis proximorum. Porrò hanc eſſe Chriſtiani populi diſciplinam, ac inſtitutionē propriã, tota Scriptura copioſiſſimè docet. Et quod ad ceremonias, & ritus attinet religionis, & primùm, quibus homines initio in eccleſiæ ſuſcipiuntur communionem, dixi requiri, vt homines libenter ſe & ſuos offerant eccleſię miniſtris catechizãdos. Iſtud docet abundè præceptum illud Domini: Mihi eſt omnis poteſtas tradita in cœlo, & in terra: profecti igitur, facite mihi diſcipulos omnes

249

nes gentes,baptizantes eos in nomine Patris,Filij,& Spiritus sancti. Eo enim Dominus clarè præcipit, omnes eos, qui ipsi incorporantur Baptismate, sic doceri, vt ipsius sint discipuli,& discãt seruare,quęcunq; ille præcepit. Pręcepto ergo eodē præcepit omnibus, qui de ipsius velint esse populo, vt huic se & suos doctrinę studiosè accõmodēt. Ea autem doctrina inchoanda est à Catechismo,hoc est, à simpliciore ac planiore traditione & explicatione præcipuorum Christi dogmatum, quæ familiaribus fit præceptionibus, interrogationibus & responsionibus. Catechismis igitur se & suos debent accommodare, quicunq; disciplinam suscipiunt Christi. Requiri autem & fidei cõfessionem,obedientięq; Christo domino eiusq; ecclesię,atq; cunctis Christi fidis, & ministris,& membris, publicã in ecclesia professionem, constat satis cùm ex multis alijs Scripturæ locis, tum vel ex eo solo,Roman. 10. Corde creditur ad salutem. salus enim nostra, hoc est, naturæ nostræ ad imaginem Dei re-

ſtitutio eſt in eo, vt totos nos conſecremus eius maieſtati, eamq́ꝫ quibuſcũqꝫ liceat modis celebremus, hoc eſt, nomẽ eius ſanctificemus. Cùm iã Baptiſmate in filios & hęredes dei regignimur, cũqꝫ in Eccleſia Chriſti recipimur ęterna nobis vita cõmunicatur. Quis modò iſta verè credẽs, non vltro cupidiſſimè hęc ſibi collata beneficia, prędicet in eccleſia magna populi dei, votáque gratitudinis ſuę enuncupet, & propoſitũ ſuum per omnia viuendi ad gloriam dei profiteatur? Inde toties ſancti in Pſalmis optant reddere vota ſua domino, & celebrare eum in eccleſia magna 9. 22. 35. 40. 111. 116. & multis alijs. Cumq́ꝫ qui baptiſma ſuum intelligit, & ritè percipit, nouit eo ſe beatum eſſe, quòd ſit membrũ Chriſti, cohærens omnibus illius membris, ſtudet adiuuari in vita dei, per omnia & ſingula Chriſti membra. Nihil itaqꝫ facit cupidius, quicunqꝫ verus ſit Chriſtianus, quàm confiteri coram omni Chriſti eccleſia, quãta ſe agnoſcat à Chriſto Domino acce piſſe, & accepturum beneficia, & quã

ſtu-

ſtudeat ſe gratum coram dominó pre- bere per omnem ſuam vitam, iuuarіq; ſe ad id expetat à tota eccleſia, ac mem bris eius ſingulis. Iam quia vita hęc dei fide conſtat: fides autem vt gignitur, i- ta & cõſeruatur, augeturq; auditu ver- bi Dei, ad proficiendũ in vita Dei, ne- ceſſarium eſt, frequenter audire verbũ Dei, & efficaciter, eoq; & precari aſsi- due, gratiasq; Deo agere: Sacramenta percipere, ſeq; gratum Deo etiam be- nignis oblationibus declarare. Hęc do cemur abunde exemplo primæ Eccle- ſiæ, Act. 20. & ex inſtitutis Dei, qui in hoc, Sabbatũ, & quotidie duos ſacros conuentus inſtituit. Loca item conſe- crari ſacra ſuo numini voluit, ad admi- niſtrationem doctrinæ & ſacrificiorũ. Quæ omnia grauiſsimis pœnis ſanci- uit. interfici præcepit, qui Sabbatũ vio laſſet, delendumq; de populo ſuo iudi cauit, qui neglexiſſent circuncidi Gen. 17. Qui paſcha non rite celebraſſent, comeſo fermẽto, Exod. 12. Qui Paſcha celebrare neglexiſſent, Num. 9. Qui non afflixiſſent animam ſuam die ex-

piationis, Leuit. 23. Qui non, vt institutũ ab ipso erat, sacrificasset, Leui. 7. De sacris oblationibus, Exo. 23. 24. Deut. 16. Etenim in sacris cœtibus precamur à Domino, & percipimus summa & infinita beneficia gratuitò. Quę igitur pietas nostra? quæ gratitudo in nobis erga deum, si nõ libeat paululum aliquid conferre ipsi, bonorum omniũ largitori, de ipsius bonis, & in hoc ne desit esurienti in minimis suis, cibus necessarius, sitienti potus, tectum extorri, nudo vestimentum, ægroto vel vincto solatiũ? Cumq́ omnis religionis administratio in sacris cœtibus ita debeat excipi, vt fides inde in Christũ augeatur: ea fides, qua infinitã Dei erga nos charitatẽ cognoscimus & amplectimur, exerit se, & operatur per dilectionẽ. Dilectio autẽ non potest nõ fratrũ egestati succurrere, dum id valet. Qui enim videt fratrẽ suum egere, & clauserit ei viscera sua, quomodo manet in illo charitas Dei? Nec enim sermone & lingua, sed opere & veritate diligere nos inuicẽ oportet: atq; per id cognoscimus, quòd ex veritate

tate sumus. Quis non videat necessariò consequi, vt in vsus pauperũ Christi cõferant quàm liberalissimè, quicunque in sacris cœtibus id agant & consequãtur propter quod sunt instituti, & habẽtur à pijs hominibus, vt in fide scilicet Christi proficiant & charitate? Si verò dominus dederit sic augeri fidem, & charitatem inflammari vt cuique tribui oportet, quantum cuique sit opus, quis nõ studeat istud ipsum optima quoque perfici ratione?

Porrò absolutior & cõmodior ratio prospiciendi verè egentibus, & cũ primis domesticis fidei, nulla potest excogitari, quàm ea sit, quam docet nos Spiritus sanctus Act. 2. 4. & 6. vt quisque cõferat in commune quantum valeat, & liberè velit, idque quod à fratribus fuerit collatum, seruetur & dispensetur, ne quid cuiquam fratrum desit, ad piè sancteque viuẽdum per Ecclesiæ diaconos, viros ab omni ecclesia ad hoc muneris delectos propter perspectam & contestatam eorum pietatem, Spiritusque sancti vim, & facultatem in eis singu-

larem, vt electi, & ad hoc ipsum mini-
steriũ fuerunt cõstituti, D. Stephanus,
& collegæ eius. Et hanc itaq; benignã
in vsus pauperum Christi collationem
& in eosdẽ fidam atq; salutarem eorum
quę collata fuerunt à fidelibus, per ec-
clesię idoneos diaconos distributionẽ,
restitui apud nos necessariò oportet, si
recipere libeat Christi veram discipli-
nam. Iam de cura singulorum in eccle-
sia fratrum, deq; eorum admonitione,
si quid peccent, adhortatione cùm ces-
sant in officio: & quòd hęc cura, monẽ
diq; & adhortandi solicitudo atq; sedu
litas, cùm primis quidem ecclesiarum
incumbit curatoribus, & communib.
administris, ita etiam in officio sit sin-
gulorum ministrorum, abundè doce-
mur Matth. 18. Actor. 20. 1. Thessal. 3.
Heb. 12.

Porrò de tertio genere ceremoniarũ,
quæ ad censuram atq; emendationem
pertinent eorum, qui peccauerunt, do
minum voluisse semper pręsentem vi-
gere, contra palàm peccantes animad-
uersionem, Matth. 18. Si te frater, qui
pec-

peccauit non audiuerit priuatè admonentem, adhibe vnũ aut alterum, vt in ore duorũ aut trium testium constet omne verbum. Si hoc non audiuerit, dic Ecclesiæ, si Ecclesiã non audiuerit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. Vide quantopere instandum sit admonitione atq; correctione his, qui aliquid deliquerũt: nec enim in peccato quisquã relinquendus est, dum vult frater haberi, & consors Ecclesiæ. Quocirca cùm priuata admonitio frustra fuerit, adhibẽda est admonitio & per alios fratres ac plures: atq; si nec hi audiantur ab ijs, qui hęrent in delictis, deferenda peccata eorum sunt Ecclesiæ: atq; indubiè, vt eos & illa obiurget, & castiget per publicos suos ministros, coramq; toto Dei populo: siquidem aliter seruari nõ posfint, qui peccatis fuerint præoccupati, iuxta illud 1. Timot. 5. Eos qui peccauerunt, coram omnibus reprehende, vt & cæteri metum habeant. Atqui eos, qui ecclesiam aliquo flagitio, vel scelere contaminauerunt, atq; offenderunt, esse ligandos ad pœnitentiam su-

am, si qua verè compungantur, Ecclesię demonstrandum. Id dominus clarè requirit, cũ ecclesijs potestatem fecit ligandi & absoluẽdi, & ligandi quidem soluendiq; ad salutem. Nec enim in Ecclesia potestas vlla est, quàm ad ædificationẽ 2. Corinth. 10. Quamobrẽ quod iubet dominus eos, qui Ecclesiam vocantem ad pœnitentiam nõ audiũt, habere vt Ethnicos & Publicanos, nõ sic est accipiendum, tanquã his cura ecclesię omnis sit subducenda, nisi certũ sit aliquos peccare ad mortem 1. Ioan. 5. Nam prȩcipit clarè spiritus Domini 2. Thessalonicẽ. 2. ne taleș nos habeamus pro inimicis, sed corrigamus vt fratres si videlicet corrigi se patiãtur. Qui em̃ canes se & porcos re ipsa declarẽt contra pias admonitiones, his sanctum, & margaritę pię reprehensionis impertiri nõ debent Matth. 7. Ligandi igitur sunt qui Ecclesiam non audiunt, nõ vt simpliciter vitentur, tanquã Ethnici & Publicani: sed ligandi sunt ad agẽdam pœnitentiam, eamq; vt agant quaq; occasione, excitandi. Sed nec hîc solùm, qui

qui correctionem Ecclesię respuunt, ligandi sunt, ad demonstrandā populo Dei suam de peccatis pœnitentiam, verùm ij quoq;, qui etiamsi reprehensionem ecclesię admittant, vereq́; à peccatis resipiscant, siquidem flagitio aliquo & scelere, ecclesiam oblæserunt: ita vt incestus ille Corinthius ecclesiam suā suo funestarat incestu. Hunc enim Corinthium eiusmodi ob peccatum suum dolor inuaserat, vt Paulus metueret ei, ne impelleretur à Satana in desperationem 2. Corinth. 2. eumq́; dolorem verisimile est, cōcepisse eum statim, vt à tota ecclesia Corinthiorum fuit obiurgatus, abstentus à sacris, & per Paulū traditus Satanæ, attamē non receptus hic fuit ilico, vt aliquam peccati sui declarauit pœnitētiam: iusto tempore oportebat eum fidem suæ pœnitentiæ ecclesiæ approbare. Etenim à grandi peccato si quis verè resipiscat, sentiatq́; peccati sui atrocitatem, hoc est, quantū deus illud detestetur, quantaq́; Deo per illud facta sit contumelia, quantumq́; ipsi ob id peccatum debeatur suppli-

cium, is certè non leui ideo nec momẽtaneo cõpungetur dolore. Dolor verò acris, pudor vehemens, & peccati seria detestatio, latêre nõ possunt. Si enim πλεονεκτοῦσι illi mundi, peccarint in cõtractibus suis, vt pro lucro, luculentum dãnum accersierint: videas certè eos non vna & altera septimana damnum illud elugere: quin reperias, qui ex eo dolore manus sibi consciscant, aut incidant in amentiam. Ita si qui ex ambitiosis hominibus, è summis honorib. & primis Regij fauoris gradibus, in grauẽ decidãt ignominiã, procul ab omni fauore singulari regis reiecti, quãta cernimus & tales animi ęgritudine opprimi, quãta cõfici tristitia? quã deniq; & acerbo & diuturno luctu detinẽtur pleriq; hominum, cùm mors extulerit charos sibi coniuges, liberos, aut alios necessarios & amicos. Hęc itaq; est omnis verę pœnitentiæ, veri doloris de errato damno siore, vis & natura, vt hominem aliquã diu teneat, & ab omnib. carnis solacijs abstrahat. Sic; is dolor sit propterea quòd quis offenderit eũ, cuius beneuolentiam

lentiam magni faciat, & cupiat magnopere sibi restitutam, impellet etiam, vt studiosè, omnia ea, & vitet & faciat, quibus vel euitatis vel factis, speret se ei, quē offenderit, gratificaturū. Talis certè erat pœnitētia mulieris peccatricis, publicani, Petri in Euangelio, talis Niniuitarum, talis Danielis, pro toto populo, apud eundem 9. talis Esdrę 9. & 10. Ista & similia loca perpendantur: & illa Psal. 32, Quoniam tacui, contabuerunt ossa mea prę rugitu meo tota die, quoniam die ac nocte grauatur super me manus tua, versusq́ʒ est succus meus in siccitates æstiuas, &c. Item Psalm. 51: Peccaui tibi soli. Ea ergo, cùm sit vis & natura omnis veræ pœnitentiæ: & deceat pœnitentiam in nobis cùm deum offendimus, existere, quàm acerrimam: nec enim vllius debet nobis pluris haberi beneuolentia, quā Dei: sicut nihil potest nobis accidere nocentius quàm offensa dei ecclesia, Christi filia & columna veritatis, cùm quid quęq́ʒ in corde suo pœniteat, videre nō valeat, meritò signa & effecta requirit hu-

ius veræ pœnitentię in ijs, quos debet hoc ipso pœnitētię nomine suscipere, atq; sacrorū Christi facere participes. Mysteria enim hęc dei, vere credentib. tantùm, & de peccatis suis pœnitentibus à domino deputata sunt, bona fide dispensanda 1. Corin. 4. Et cauendū est Ecclesijs, ne cui causam præbeant sumendi sibi iudicium in sumendo sacramento salutis, quod faciunt, quicunq; absq; vera peccatorum suorum pœnitentia sacramentis Domini communicant. Quamobrem si qui in grauius ali quod peccatum incidissent, & manifestū flagitiū, vt Corinthius ille incestus inciderat, eos priscę Ecclesię, quę Christi disciplinam adhuc rectè tenebant, ligabant certo tempore ad agendā hoc est, demonstrandam pœnitentiam per opera & fructus veros pœnitentię etiamsi illos iam tum peccati sui pœnitere appareret. Id enim erat consentaneum verę pœnitentiæ deteriore lapsu: quę (vt dictum) si vera sit, aliquādiu hęret, tum vtile ad cauendum peccatū tā ipsi, qui ligabatur, quàm toti reliquę ec clesiæ

clesię. Qua de causa, & Dominus ipse Mariam, sororem Mose, quanquam de suo iam contra fratrem murmure, pœnitentem, & Mose fratre pro ea intercedente, voluit septem diebus patêre ignominię, exclusam ecclesia Dei, & lepra percussam, Num. 12. Atq; hinc est quòd Diuus Cyprianus tantopere vrgebat, lapsis in persecutionibus, non illico dandam esse veniam, sed diu, ac iusto tempore eos agere pœnitentiã. De quo vide epistolam eius 2. & 3. lib. 1. & lib. 3. ab epistola 14. vsq; ad 20. Et in sermone de Lapsis, ex quo videantur.

Item exemplum Ambrosij in legatione Theodosij apud Theodoretum li. 5. cap. 18. Et apud Sozomenũ lib. 7. cap. 24. Porrò licet abstinendi sint ad tẽpus qui grauioribus peccatis Ecclesiã funestarunt: tamen seuerior debet esse excõmunicatio eorum, qui ecclesiam nõ audiunt. Hos omnino vitari oportet à Christianis, quòd magnam habet vim emendandi homines. Xenophon in libello de Republica Lacedęm. Euripides in Oreste ab initio, post publicã i-

taq; obiurgationem,qui ecclesiam flagitio aliquo deturbarunt & offenderũt est in partibus disciplinę,qua tales sanari debent,vinculi ad agendam pœnitẽriam certo tẽpore grata susceptio,tum etiam abstentorum atq; excommunicatorũ euitatio. Tertia verò huius pœnitentialis disciplinę pars, est peccatorum confessio:quanquã enim tota pœnitentiæ actio sit, & vocetur veteribus sanctis ἐξομολόγησις: est enim peccatorum realis deploratio & detestatio, tamen & ore quisq; ligatorum ad pœnitentiam,debet peccata accusare & deplorare sua, emendationemq; vitę polliceri. Hęc verò confessio, non est praue facti narratio:sed quòd praue & male factum sit,agnitio & detestatio. Eam videmus & apud homines, cùm ab ijs, qui peccatorum suorum veniam orãt, requiri,tum per magnã habere vim, cũ fit ingenue ad placandum eum, in quẽ fit peccatum. Vnde & Nathan ad Dauid, cùm peccatum suum esset confessus, dixissetq;, Peccaui, quę breuis erat cõfessio: Transtulit Deus, inquit Nathan

than, peccatũ tuũ. Idq; dixit, vt vates Dei. Habet eiusmodi peccatorum confessio, id est, agnitio & deploratio, quandam in se, nihil tale posthac committendi promissionem. Quod enim quis agnoscit ex animo, damnatq; esse à se factũ male, id studet postea euitare. Quin necessarius effectus etiã est. Hæc confessio veræ pœnitẽtiæ, quod vel in filio prodigo videre est, qui mox vt stultitiæ suæ concepit verã pœnitẽtiam, de confitendo peccatũ suum apud patrem, cogitauit. Dicam, inquit, patri: Peccaui in cœlum, & aduersum te, nec sum dignus vocari filius tuus, fac me vnum ex mercenariis tuis. Eandemq; confessionẽ non potuit omittere, etiãsi ei pater occurrisset, & complexus eũ esset atq; osculatus. Talẽ exigere Dñs peccatorum confessionem à suis hominibus satis se declarauit, cũ certa populo suo veteri pro expiandis peccatis sacrificia præscripsit, & sacerdotibus ipsis, & vniuerso populo, & principibus, & cuiq; priuato, Leuit. 4. Quid enim aliud῀, quã peccatorũ erat

cõfeſsio, cùm qui peccaſſent, hoſtiam eam, quę à Domino requirebatur, pro eiuſmodi peccato offerrēt, niterēturq́ manibus ſuis, victimarum capitibus, ac quòd expiari peccatum ſuum per ſacerdotē ſupplices peterent. In quinto verò capite requirit dominus diſertè, & oris confeſsionē de peccatis, quorum eo loci expiationem deſcribit, & ait: Eritq́ cùm quis vni ex his peccatis obſtrictus fuerit, confitebiť, quod peccarit ea in re אשר אשר עליה. Ita in expiatione totius populi eodē libro cap. 16. præcipit, vt ſacerdos impoſitis ambabus manibus hirco, in deſertum emittendo, confiteretur omnes iniquitates filiorũ Iſrael, & omnia ſcelera cum peccatis eorum, hoc eſt, cuncta eorum vitia, flagitioſè facta, & errata. Qua certè cõfeſsione, ſacerdos non potuit ſingulorum vitia ſingula, & morbos, flagitia & ſcelera, lapſus & errata enumerare, ſed in genere agnoſcebat, & deplorabat, omnem populũ obnoxium eſſe omni generi vitiorũ, incredulitati & ignorationi Dei, ſuperſtitioni, atq; ad omnē

ad omnem falsam religionem propen
sioni, fallēdi, fraudandiq́ꝫ prauitati, cu-
piditatib. immodicis, honorū, opum,
voluptatum. Tum si qua eo animo ad
missa erāt flagitia, & scelera, cædes, a-
dulteria, defraudationes proximorū
& aliæ truculentæ iniuriæ, hæc quoqꝫ
mala deplorabat, tanqꝫ à toto populo
admissa, propter communicationem,
quæ in omnibus populis, & ciuitatib.
apud Deū existit in bonis & malis re-
bus. Deniqꝫ addebant delicta, errata,
neglecta, quæ nō destinata voluntate
admittunt, admittuntur tamen contra
legem Dei. Videmus & ex verbis Do
mini Luc. 17. confessionem peccato-
rum, de qua dixi, cùm esse pœnitentiæ
verę indubitatū effectum, tum ad per-
cipiendā veniam erratorū esse necessa-
riam. Si peccauerit in te frater tuus, ob
iurga eum, corripe, ἐπιτίμησον αὐτῷ. Et
si pœniteat eum, remitte ei. et si septies
in die peccet in te, & septies cōuertat
se ad te, dicēs, Pœnitet me, remittas ei.
Quam itaque natura ipsa pœnitentię,
peccatorum exprimit confessionē, &

Deus à nobis in lege ſua poſtulat, eam iure requirũt eccleſię ab omnibus, qui in grauiora peccata ſunt prolapſi. Nã veram, viuam, ſolidamq́ꝫ pœnitẽtiam ab eis requirit neceſſariò. Si itaqꝫ cauſam, ergo effectũ, qui abeſſe à ſua cauſa non poteſt. Atqꝫ hinc, quòd ſit naturæ pœnitentiæ peccata cõfiteri, ſancti aliquando acriore peccatorũ ſuorum, etiam leuiorum & occultorum pœnitentia cõpuncti, ἐξομολόγησιν faciebant, cõſcientiæ, & animi ſui pondus exponebãt, vt Diuus Cyprianus meminit, ſermone de Lapſis.

Inde nata eſt confeſsio ſecretaria, quã tandam exigere pſeudoepiſcopi cœperũt ab omnibus, vt eo facilius & certius omnibus dominarẽtur, obſtrictis ſibi omniũ cõſcientijs. Porrò quia grata Deo cõfeſsio nõ poteſt fieri, niſi à verè pœnitente, omnino imperari cõfeſsio illa de peccatis Eccleſiæ à nemine poteſt. Eorum autem peccatorum, quæ Eccleſiæ innotuerũt, confeſsionẽ eam, quã declaraui, neceſſariò requirit. Priuata tamẽ illa cõfeſsio vtilis fuerit ſi

rit ſi

rit si vltro fiat, ex vera animi pœnitentia, & apud rectè doctum animatum ad regnum Dei ministrũ, qui studeat, confitentes & docere peccatorũ atrocitatẽ, si eam non satis sentiant, atq; cõtra peccata munire, ne illa repant, consolariq; de Dei misericordia, si nimijs exagitentur conscientiæ dolorum stimulis, expedire deniq; mentes salutaribus cõsilijs, si dubitationibus de officio sint implicatæ. Hæc si priuata confessione quærantur, & percipiantur, etiam cõfessio eiusmodi erit vice priuati catechismi. Ex his itaq; cognoscitur, tertiã disciplinæ pœnitentialis partem esse peccatorum confessionem, qualẽq; eam facere oporteat. Quarta pars huius disciplinæ est absolutio, & cùm domino, atq; ecclesiæ reconciliatio. ea fiebat olim, nõnisi & plebe Christi cõsentiente, & per impositionem manuum episcopi, & presbyterorũ: perficiebatur verò per mensæ Dominicę communicationem. Videatur epistola diui Cypriani lib. 1. cap. 3. de consensu plebis, de reliquis 14. Epistola, & 16. lib. 3.

Cur verò sit populi cõsensus requirendus, inde liquet: singulis in Ecclesia vitari debẽt, qui ab Ecclesiæ cõsortio abstinent, & ideo, quia sint iustè absterti. Par igit est, vt & de absolutione, atque recõciliatione iudicẽt. Id quoq; maiorem cõciliat, & abstentioni, & absolutioni authoritatẽ, acriusq; incutit odiũ tædiumq; peccati. His itaq; quatuor partibus constat ea disciplina, quæ debet esse remedio ijs, qui in peccata fuerunt lapsi grauiora. Atq; ita iam planũ esse potest, quid in vniuersum sit, & q̃t constet partibus ecclesiæ disciplina, quasq; requirat ceremonias, & ab ijs, qui in ecclesia debent ad progrediendum in vita Dei, inuitari, & vrgeri, & eorum qui cùm in ecclesiæ communione iam versantur, in grauiora incidũt peccata, vt sanentur, & peccare cùm desinant, tum porrò caueant abstentione.

Porrò administrare hoc totius disciplinæ ministerium, est homines sic ex verbo domini, authoritate, & piorum exemplis adsuefacere, vt libenter

& religi-

& religiosè omnibus explicatis, disciplinæ partibus accõmodent, impendantq́;. Administri huius administerij, sunt omnes quidem in cleri ordine constituti, imò etiã singuli Christiani, quisq́; tamẽ pro sua portione & loco. episcopis autẽ & presbyteris, summa ministerij cura incumbit. Atq́; fidei cõfessionẽ, & obedientiæ Christi professionem publicã recipere, peculiariter ad episcopos pertinet & presbyteros, sicut etiã eam facientes confessionem atq́; professionem, in ecclesię cõsortio confirmare, ad mensamq́; Domini admittere. Sic horum quoque præcipuè est, moderari atque exigere ceremonias, quibus proficiendũ est in vita Christi. Postremò nec vel abstineri, vel excõmunicari debet quisq́;, aut rursum Ecclesiæ, & dño reconciliari, sine horum præiudicio. Hæc vel ex eo patẽt, quòd vel episcopis vel presbyteris suprema cura incumbit totius ecclesiæ, & omniũ eius ministeriorũ: tum ex exemplis Apostolicis, quę descripta sunt Act. 8. vbi legimus, Samaritas, cũ fidẽ

Christi recepisset, esse per Apostolos in fide confirmatos. Item 2. Corinth. 11. vbi Apostolus meminit, se & tradidisse ritus quosdã, & traditurum esse. Itẽ 1. Thess. 2. Postremò de excommunicatione & absolutione 1. Corinth. 5. Ego quidem corpore absens, spiritu verò præsens, iam iudicaui tanquã præsens, eum qui istud admisit, congregatis vobis cum meo spiritu, cum virtute Domini nostri Iesu Christi, tradere talẽ Satanæ. Voluit Apostolus incestũ illum totius ecclesiæ iudicio condemnari, & reprehendit Corinthios, quòd id facere neglexissent: attamen cùm factum non esset, ipse tanquam præsens, cùm absens esset, administrauit hoc iudicium, præiens suo preiudicio. Idem fecit & de eiusdem hominis reconciliatione, vt legimus 2. Corinth. 2. Diaconis tamen episcopi, & cunctis cleri ordinibus, & in loco etiam laicis, ad omnes disciplinæ partes vtũtur ministris. Ad omnem enim ædificationem in vita dei, singula Christi membra debent aliquid conferre.

DE DISCIPLINA CLERICALI.

SEquitur nunc de Disciplina Clericali. Quia enim hi, sacris ecclesiarũ ministerijs præfecti sunt, debētq; toti reliquo Christi populo, doctrinã, sacramenta, & disciplinã salutis omnem administrare, atque ideo suis quoq; exẽplis hęc ornare, & commendare, peculiari quadã illis opus est disciplina & assuefactione, præter singulare studium, cõmuni se ecclesiæ accõmodandi. Ea itaq; peculiaris cleri disciplina, est institutio & agẽdi ratio, qua sacris ecclesiæ ministerijs assignati, student eadem ministeria & salutariter iuxta Domini pręcepta administrare, & omni vitæ sanctimonia ornare, atque commendare. Constat verò ista clericalis disciplina his partibus. Primũ est, seuerior abstinẽtia ab omnibus delicijs carnis, & põpæ huius mundi, lautioribus, & salutiorib. cõuiuijs, ludis, venationibus, splendidis vestibus, preciosa supellectile, ꝓphano famulitio, & his similib. quæ in laicis aliquo modo tolerant̃, à clericorũ tamẽ professi-

one aliena sunt. Altera pars est, Reiectio omnium eorum vitæ præsentis negociorum, quæ impedimentum ad ferãt sacris ministerijs legitimè obeundis, ac necessariæ ad hæc ritè præstanda, præparationi, hoc est, vel sanctificationi vitæ per abstinẽtiam à curis atque delicijs mundi: vel instructioni, per iugem diuinarum scripturarũ, omnisque spiritualis prudentiæ meditationem. Eiusmodi negocia sunt, Militia, occupationes fori, mercatura, institoria negocia, præesse cauponis, œnopolijs, balneis, vacare operibus sordidis, vt fodiendis metallis, lapidibus, coquendæ calci, conferendæ arenæ, purgandis vijs, & similibus operibus. Tertia pars huius disciplinæ, Traditio sui in singularem obedientiam, pręstandam primùm ab omnibus episcopo & presbytero: deinde ab vnoquouue clerico, ijs qui sunt in clericatu gradus superioris, & à quo possunt ad rectè obeundum ministerium suum adiuuari: postremò ab episcopis, synodis, ac etiam suo modo, episcopis Metropolitanis,

nis, cunctisq; quibus amplior sit ecclesiarum cura demandata. Quarta est, studiũ magis assiduũ & pertinax, quã à laicis requiritur diuinarum scripturarum, ac omniũ artium, quibus possint plenius & diuinæ scripturæ intelligi, & opera omnia Dei, eiusq; in his infinita potentia, sapiẽtia, & bonitas, hoc est, diuinitas cognosci. Postrema est diligens & religiosa cura, animaduersio, & instantia obeundi, non solũ quæ cuiq; clericorũ sunt proprie demãdata, verũetiam omnia quę quisq; possit, & ecclesiarũ requirat salus, ministeria, vt doctrinæ & sacramentorũ & disciplinæ. His itaque quinque partibus continetur disciplina clericalis. Scripturę diuinę de his pręceptis hęc sunt.

De prima ceremonia huius ordinis, vt scilicet clerici omnes abstineãt seuerius ab omnib. & carnis delicijs, & põpis mundi, vt à lautiorib. conuiuijs, ludis, venationib. preciosis vestibus, & ornatu superfluo, cæterarũ quoq; rerũ &c. est præceptũ Dñi, ad omnes quidem homines, sed eo ipso cùm primis

ad eos, quorum præcipuę partes sunt, alios dño adducere, & formare. Videte ne grauentur corda vestra, crapula, ebrietate, & curis huius vitę: & obruat vos dies illa subitò: Nã vt laqueus veniet super omnes, qui super terram habitant. Vigilate igitur, precantes vt detur vobis, omnia ista effugere, & stare coram filio hominis. Ecclesiarũ curatoribus, summa opus est vigilantia, & precum asiduitate, cordeq; libero, omnibus alienis à suo munere studijs: obeunt enim munus humanis ingenijs longè difficillimũ, vt homines tam peruersos, & impios natura, vitam doceant dei, hoc est, ad summam vitæ rectitudinem atq; pietatem. Quo circa his summopere incumbendum ęst, vt carnem suam crucifigant cum morbis suis & concupiscentijs, crucifigãturq; mundo, & mundus ipsis: vt corpus suum subijciant, & in seruitutẽ redigãt, ne cũ prædicauerint alijs, ipsi fiant reprobi. Hinc Spiritus sanctus nominatim ab ecclesiarum ministris, eorumq; etiam vxoribus, liberis, & familia re-

lia requirit, vt sint sobrij, temperantes, non vino deditı, nulli obnoxij crimina tioni de dissolutiore vita, graues, hone sti, non turpis lucri cupidi 1. Timoth. 3. & Tit. 1. Et 2. ad Timotheum 2. cupiditates iuueniles fuge. Typos enim se & exemplaria præstare debent, omni populo Dei, in conuersatione, dilectione, in spiritu, in fide, in puritate. Quæ cùm priscæ Ecclesiæ rectè considerarent, constituerunt in concilijs suis clericos excõmunicandos, vel deponendos, qui in cauponis conuiuentur, nisi iter faciãt, sintꝗ peregrè, Can. Apost. 54. Con. Carth. cap. 40. & Laod. Can. 24. Item qui conuiuia agitent ex collatis symbolis Laodicẽ. Can. 54. Qui inebrientur Can. Apost. 43. Qui splendidis, aut sericis vestibus vtanẽ, vel vnguẽtis delibẽtur, Nicen. Con. 2. Can. 26. Qui ludant tesseris Can. Apost. 43. Qui intersint spectaculis aut ludis solutioribus Conc. Laod. 49. Carth. 15. Qui saltationib. mimis, scenæ. Conc. in Trullo, Can. 52. Si vacẽt venationibus Con. in Trullo Can. 51. In Con. Agath.

Can.55. Hæc ita constituta sunt à sanctiss. patribus cōsentienter præceptis Dei. Nā quæ exhibebant tum spectacula & ludi, saltatiōes, mimi, scenę: hęc omnia referta erant multa turpitudine obscœnitate, & pernicie humanorū, & ingeniorū, atq; corporum. Si chori ducerentur, qualē duxit Miriā soror Mose cum tympanis, vnà cum sanctis matronis atq; virginibus populi Dei, transito mari rubro: qualis excepit Saulem & Dauidem à victoria reuertētes Philistinorū, Goliath interfecto: his ludis posśint in loco & tēpore adesse & clerici. De altera disciplinæ clericalis ceremonia, vt abstineant se ab omnib. negocijs, quæ illos remorentur, vt nō toti vacēt ministerijs suis, ijsq; studijs, quibus ad ritè obeunda sua ministeria parentur & instruantur, vt est militia, occupatio fori &c. De hac est præceptū Spiritus sancti 2. Timoth. Nemo militaris implicat se negocijs, quib. victus paratur, vt approbet se duci. Argumētū à simili, à militia quæ geritur contra homines: nostra contra spiritus est instituta.

ſtituta, Eph.6. Ergo difficilior. Ex quo Spiritus ſancti canone conſtituerunt poſtea ſ. patres, ne quis clericus militet aut ſe adminiſtrãdæ Reipub. admiſceat, Cano. Apoſt. 81. 83. Conc. Chalced. Can.3. Ne mercaturę ſe implicet decreto Gelaſij 17. Ne ſit procurator & aliorum negociorũ ſuſceptor Carth. Con. Ca.16. Ne tutor aut curator, Cypr. epiſtol.9. lib.1. Nec caupo, in Trullo Ca.9 Hi canones omnes nituntur eo: Nullũ eſt munus, quod plus curæ & ſtudij requirat, procuratione animarum. Nec enim alia eſt, vel ad ſalutem humani generis magis neceſſaria: religione enim vita ipſa æterna cõtinetur, vel maioris difficultatis. Huius enim eſt hominem totum immutare, & contrà quàm ferat eius natura. Quare hæc hominis (quæ ſacro perfici debet miniſterio) immutatio & innouatio veteris hominis dicitur crucifixio & mors. Iſtud cùm probè noſſet & Satan, effecit vt epiſcopi, abbates & præcipui eccleſiarũ prælati accerſerẽtur à Regibus & Imperatoribus in aulas, ad negocia publ. & belli,

& pacis. Hinc conſequuta hæc mala
ſunt. Primū neglectus nouus ſacri mi-
niſterij, fermētatio doctrinæ, interitus
diſciplinæ. Deinde vt prælati, ſatrapa-
rum locum cœperūt tenere, eorum eti
am luxum & pompā ſibi vendicarunt.
Ad quā rem cùm & opes ſatraparum
requirebantur, quæ debebāt de rebus
eccleſiaſticis diſpēſare in fideles Eccle
ſiarum miniſtros, in ſcholas, in Chriſti
pauperes, ea omnia per horrendum ſa
crilegiū illis erepta, impenderunt in lu
xum & pompā ſatrapalem. Cumq́ eis
ad hunc luxum & pompam, eccleſiæ
facultates nō eſſent ſatis, & eblanditi
emendicatiq́ ſunt, varijsq́ fraudibus
abſtulerunt à Regibus luculētas ditio
nes, & magna imperia. Quibus dein-
de acceſsionibus factis, luxus iſtorū,
non fotus tantū & ſuſtentatus fuit, ve-
rūetiā in immēſum auctus. Quod po-
ſtea eo valuit, vt nō ſingulis ſingularū
eccleſiarū ſufficerent ſpolia, verùm
rme eò produxerūt, vt vnus diſpoliet
hodie tres vel quatuor e[illegible] ab-
batias, & prælaturas alias [illegible] hi-
arum

arum numerum, quem horrendum ſit nominaſſe. Nam nuper in hoc regno aiunt mortuum, qui circiter viginti deglubuerit eccleſias, ſeu parochias. Si itaq; eccleſijs debeat rurſus de miniſterijs ęternę ſalutis rectè proſpici, neceſſe profectò erit, nō quidē agros & prouentus eccleſiarū, ab eccleſiaſticis vſibus alienare, ſed ab omni horum participatione ſubmouere, qui ſua eccleſijs probata miniſteria non præſtant fide optima, tum etiā ab eorū collectione, vendicatione & diſtributione, quā per ſe faciant, liberare, & epiſcopos & presbyteros, quorū præcipuè munus eſt, laborare in verbo & doctrina. Statui quidē debet per epiſcopos & presbyteros, quid & quātum cuiq; bona fide eccleſijs miniſtrātibus, quid docētibus & diſcentibus in ſcholis, quid cuiq; egenorum, ſit de rebus eccleſiarum impartiendum. Rationem debent hi quoq; ſuſcipere & dijudicare ab ijs, qui res eccleſię procurāt, diaconis, ſubdiaconis, defe[illegible], œconomis, maiorib. domu[illegible] Rempublicam guberna-

re, & externã procurare iurisdictionẽ, vtrunq; totum quoq; hominem requirit: vtraque certe re episcopi, & presbyteri, & omnes clerici exonerentur necesse est, tum Reipublicæ administratione, tum exercendis externis populi iudicijs, vt toti valeant incumbere ministerijs verbi, & vniuersæ religionis, quibus & Christus dominus, Apostoli, & omnes veri olim episcopi solis toti vacauerunt, cunctis alijs à se reiectis negocijs.

Ad vtranq; partẽ hanc, & primam clericalis disciplinę requiri quidam volũt, & cęlibatum sacerdotum.

Tertia disciplinę clericalis pars est, subiectio peculiaris, qua clerici gradus, & ministerij inferioris se subijciũt illis, qui sunt in ordine & ministerio superiore. Hanc disciplinę partẽ docuit dominus nos, & exẽplo suo, qui discipulos suos futuros doctores Electorũ Dei, per vniuersum orbem, peculiari ad hoc munus magisterio, & quadã domestica disciplina instituit, quem imitati Apostoli, suos quoque discipulos vnusquisq;

quisque habuit, quos ad sacrũ ministeriũ rite obeundum formaret.

Omnis enim difficilior vitę functio, peculiarẽ quoque ac perpetuam requirit doctrinam, institutionem, ac custodiã: vti videre est in philosophiæ studijs, & institutione militari. Quod perpendẽs Lycurgus, Rempublicam Lacedæmoniorum sic instituit (vti Xenophon testatur) ne vllus in Republica ordo sine suo proprio esset magisterio. Item & Plato in suis legibus & Repub. requirit, ne quid omnino sit in ciuibus ἀφρόντιστον. Hinc & Dominus noster, quum vult suos sic committi inuicem, & cohærere, vt membra in corpore commissa sunt, atque cohærent, subijcit sane: Vnumquenque suorum alijs, à quibus tanquam à membris amplioris, ac latius patentis virtutis & efficaciæ custodiatur, moueatur & tegatur. Idem præcepit Spiritus sanctus: Subijcimini inuicem in timore Dei, Ephes. 5.

Ista itaque cõsiderantes, sancti olim Patres, eum in cleri ordine descripserunt

vt cæteri omnes clerici à presbyterio singulari cura custodiretur & guberna rentur. Inter presbyteros verò episcopus, vt cõsul inter senatores Reipu. ita hîc primã, cùm totius ecclesię, tum singulariter ordinis clericalis vniuersi curam gereret, atq; custodiã. Episcepos verò ordinauerunt singulis frequentioribus ecclesijs, atq; cuiq; talium ecclesiarum viciniores, quę in minoribus essent oppidulis vel pagis, ecclesias commendauerunt, eoq; voluerunt presbyteros, atq; curatores istarum ecclesiarũ quos vocauerũt Chorepiscopos, quosque viciniori sibi episcopo, & presbyterio auscultare. Quos episcopi illi primores subinde cum omni suo clero cõuocabant, & in scientia atq; diligentia muneris sui instaurabãt. Cum verò velit Dominus vt sui homines se mutuò cõplectãtur, & curã sui inuicem gerãt, quàm longè lateq; possint (sunt enim Christiani omnes vnũ corpus) constituerunt sancti patres, vt episcopi cuiusque prouincię (in prouinciasenim iam omnes Romanis subiectæ ditiones e-

rant

rant distributæ) conuenirent vnà cùm presbyteris, quoties quidē id Ecclesiarū vsus posceret, certo tamen bis in anno, de𝔮; Christi doctrina at𝔮; disciplina, vt illa in quibusq; ecclesijs administraretur, & vigeret, inquirerent: ac vbi peccatū esse deprehendissent, id corrigerent: quę cognouissent rectè habere confirmarent, & proueherēt. Vt hę verò Synodi rectè & ordine administrarētur, voluerūt illis pręesse & conuocādis & moderandis, Metropolitas, episcopos cuiusq; Metropolis: sic enim vocabatur præcipua in vnaquaq; prouincia ciuitas, vbi supremi præsidis prætorium erat: ac proinde his Metropolitanis episcopis iniunxerunt curam quandam, & solicitudinem omnium ecclesiarum per suam prouinciam: vt si quid minus rectè, vel à ministris ecclesiarū vel à plebibus institutū, factúmve intellexissent, monerent de eo in tempore, si𝔮; id suis admonitionibus nō possent emendare, vt ad corrigendum illud episcoporum conuocarent Synodū: nā nihil iudicij illis concessum erat, quod

ſua propria autoritate exercerent in ec clesijs, quę ipsę ſuos haberent episcopos: omne enim & in plebē & clerū iudicium, erat penes ſuum cuiuſq; ecclesię episcopum & presbyterum: episcopos autē iudicabat Synodus. Eoq; cū ecclesijs eſſent ordinandi episcopi, cōstitutum erat, vt ad eandem eccleſiam conuenirent cum cunctis (ſi id fieri Ecclesiarum commodo poſſet) ſin, cū aliquibus, non minus tamen duobus aut tribus prouincię ſuę episcopis, qui electionem episcopi (ſi facienda adhuc eſſet) gubernarent, factamq; examinarēt & in electum inquirerent quamſeueriſſimè, vitamq; omnem eius & facultatem ad episcopale munus, explorarēt: ac tum demum ad episcopalē functionem initiarent. Quæ omnia eo erant instituta, & valebant, vt eſſet inter eccleſias, & earum miniſtros, quanta omnino poſſet eſſe notitia, curaq; mutua: & ad arcenda atq; depellenda cuncta doctrinæ, morumq; offendicula, & ad fidei atq; vitæ Chriſto domino dignę ędificationem ſuſtentandam, prouehendam,

dam,atq; efficiendam efficaciorem: adeò,vt si aliqui ab officio cessassent suo cæteri episcopi succurrerent, etiam vsque ad obstinatorum abstentionem,ac etiam à munere episcopali deiectionē. Considerentur quæ diuus Cyprianus ad Stephanum Romanum Pontificē, de Martiano episcopo Arelatensi, qui in sectam Nouatiani transierat,lib.3. epist.13.tum illa quæ scripsit in epist.3.li.1.de distributa cuiq; episcoporum certa gregis portione: & quę præfatus est in Concil.Carthaginensi, vt scripsit ad Quirinum.

Porrò,vbi orbis ecclesijs refertus fuit ac ipsi quoq; Metropolitani sua singulari cura opus haberent:nec enim prout cœperāt esse plurimi, ita omnes pro suo loco satis vel sapiebant vel vigilabant(pauci enim semper, & in omnib. hominū ordinibus pręstantes) episcopis quibusdam primarum ecclesiarum aliquot prouinciarū cura demandata est,vt Romano, Constantinopolitano Antiocheno,Alexādrino,deinde&Cęsariensi, Cappadociæ, & alijs quibus-

dam, provt fideliũ Christi ecclesijs multiplicatis, necessitas videbatur requirere. His tamẽ primatib. episcopis (quos postea vocauerunt Patriarchas) nihil omnino iuris erat in illos episcopos alios, vel ecclesias, vltra quàm dixi, cuiq; fuisse Metropolitæ, in ecclesias atq; episcopos suę prouincię. Quisq; suę portioni ecclesiarum debebat singularem curam, & solicitudinem: monere quoque episcopos in tempore, si quid peccasset aliquis, aut in suo munere cessasset, & nihil profecisset monendo, cõcilij adhibere authoritatem. Inter hos primus locus delatus Romano, cùm propter D. Petri reuerentiam, tum propter Vrbis maiestatem. Quam rationem sequuti postea Patres, secundas tribuerunt Cõstantinopolitano, vt alterę Romæ, sedisq; Imperij episcopo, cùm Antiochenus ante secundum locum inter hos Patriarchas obtinuisset. Vt autẽ natura hominum vitiata ambitione semper magis elaborat, vt late, quàm vt bene pręsit, Patriarchę isti, occasionis istius generalis curę ecclesiarum, ipsis deman-

mandatę, pertraxerunt ad se, primùm viciniorum episcoporum ordinationē atque per eam ordinationem, sensim aliquam in tales episcopos, atque eorū ecclesias arripuerunt, confirmaruntque iurisdictionem. Quod malum, cùm iam glisceret, cœpit graue existere certamē de generali in omnes ecclesias imperio: quod quidē primū sibi sumere conatus est Ioannes quidam Constantinopolitanus episcopus sub Imperatore Mauricio: de qua contentione permultę epistolę inter epistolas D. Gregorij li. 5. 6. & 7. extāt. Tandē sub Phoca obtinuit Romanus hūc titulū vniuersalis episcopi, quo sensim abuti magis magisque huius sedis episcopi cœperūt, donec occasione, primùm diuisione Imperij sub Carolo Magno, postea dissidijs principū, & nationum, quib. fregerūt potentiā Imperatorum occidentis, atque regum aliorum, se in illam, quā nunc iactant, Antichristianam potentiam extulerunt, oppressa primùm episcoporum, deinde omnium etiam Regum & Imperatorum potestate. Sici-

taque euertit Satan omnē clericalis ordinis salutarem obedientiam & gubernationem. Romanus enim Antichristus immediatum sibi sumpsit imperiū in omnem clerum, ac etiam laicos: atq; episcoporum, cùm boni essent, custodiam & curam erga eorum fidei commendatos dissoluit. At quia omnino necesse est, vt singuli clerici suos habeant proprios custodes, & curatores, instauranda est, vt episcoporum, ita & archidiaconorum, aliorumq; omnium, quibuscunque censeantur nominibus, quibus portio aliqua commissa est custodiendi gubernandiq; cleri, autoritas, potestas: sed & vigilantia, animaduersio, ne quis omnino sit in hoc ordine ἀφρόντιστος.

Quod verò attinet ad quartā partem huius clericalis disciplinæ, studiū sacrarum literarum, est in promptu pręceptum Spiritus sancti, Attende lectioni, adhortationi, doctrinę 1. Timoth. 4. Et ad Arōnē de veteri sacerdotio, cui nostrū debet modis omnibus antecedere Vinum ac potū vllum inebriantē non

bibes,

bibes, nec tu, nec filij tui, qui tecũ sunt, cùm ingredimini in Tabernaculum, ne moriamini. Ceremonia sempiterna sit hęc vobis per generationes vestras. Et vt discrimen faciatis inter sanctũ & prophanum, inter mundũ & immundum, vtq; doceatis filios Israel, omnes ceremonias, de quibus loquutus est vobis Dominus per Mosen. Hos. 4. Quia repulisti scientiam, repellam te, ne fungaris mihi sacerdotio. Et Melach. Labia sacerdotum custodiũt scientiam, & legem requirẽt de ore eius, quia angelus domini est.

Circa hanc partẽ disciplinę, disputari pridem solitum fuit: Num clerico liceat etiam scripta Ethnicorum euoluere. Debent illi quidem dies noctesq; meditari in lege domini, nec ex vllis alijs scriptis discere, quę sunt de deo, de nobis, deq; omniũ rerum creatione, atque diuina gubernatione, credẽda: quibusque rationibus sit colendus deus, diligendus proximus, nosq; omnes ad vtrunq; sanctificandi.

Hęc ex diuinis literis dũtaxat peten-

da ſunt. At quoniam certa ac pręclara ſunt Dei dona, cunctæ philoſophiæ, quę vocantur partes: artes logicę, morales, atque naturales: patetq́ꝫ latiſsimè harum vtilitas, ad agnoſcendam dei omnipotentiam, ſapientiam, & bonitatem: docent enim logicæ artes, commodè loqui per grammaticam, ſternuntq́ꝫ viam per dialecticam ad cæteras artes perdiſcendas, verumq́ꝫ de omni re, & in omni oratione facilè perſpiciendum. Moralis philoſophia docet noſſe, & regere proprios affectus & mores, recteq́ꝫ, & ordine, rem domeſticam, & publicam colere atqꝫ adminiſtrare. Naturalis corporum tradit cæleſtium atqꝫ animantium terrenorum, & eorum quæ in aquis verſantur, naturas motus, vires, magnitudines, numeros, vſum. In quibus omnibus rebus dei omnipotentia, ſapientia, & bonitas, id eſt, diuinitas mirificè elucet. Quocirca qui in eccleſijs Dei maximè profuerũt ſancti patres & doctores, his omnibus artibus egregiè fuerunt exculti: ſicut etiam indubiè Patriarchæ atqꝫ præcipui

pui Prophetarum. Omnium enim verè sanctorum vox est: Lætificas me ô Iehouah operibus tuis, & de factis manuum tuarum iubilabo. Quàm magna sunt opera tua ô Iehouah, admodũ altę sunt cogitationes tuæ: vir bardus non agnoscit, vir stultus non intelligit hoc. Quibus itaq; veterum sanctorum ea donata fuit vis ingenij, & tantum ab alijs necessarijs rebus concessum ocij, hi nullam Philosophię partem pretermiserunt, quam sibi non redderent familiarem: adeò vt Rex Salomon, cui tamẽ amplissimi regni impendebat procuratio, vniuersam nihilominus fuerit Philosophiam complexus, rationalẽ, moralem, & naturalẽ. Quicquid enim artium tenuerunt Orientales, & Aegyptij doctisimiq; in populo dei, his omnib. excellebat, vt parabolarum, hoc est, sententiarum eruditarum ediderit tria millia, carminum mille quingenta, explicaritq; naturas arborum, & plantarum à cedro vsq; ad hyssopum, animantiũq;, auium, reptilium, atque pisciũ 1. Reg. 4. Nec fuerunt aliud, quàm legis diuinæ,

& bonarũ artium scholæ, Prophetarũ collegia, de quibus legimus, 2. Reg. 2. & 4. Sic habuerunt & Apostoli suos discipulos, & hi ipsi discipuli, alios discipulos, aliiq; audierunt. Ita Polycarpus Ioannem, Irenęus Polycarpum, & quisque horum in ecclesia excellẽtium doctrinæ virorum suos habuit peculiares discipulos, vt apud Eusebium in Hist. Ecclesiast. legimus li. 5. cap. 19. & locis aliis. Hinc schola perpetua fuit Alexandriæ, atq; etiam apud alias ecclesias vnde nata sunt multa cœnobia, quæ nihil quàm scholę erant. Ex quo est, vt & in decreto Pontificio dist. 37. & de magistris pręcipiatur, vt scholę habeãtur apud ecclesias. Postea collapsa disciplina cœnobiorum, & collegiorum canonicorum, institutę sunt per pios principes, scholę, vt Lutetiana, Ticinẽsis per Carolũ Magnum, Anno 792. Et ante hanc nostra Cantabrigiensis, per Regẽ Sygebertũ Anno Domini 630. Oxoniens. per Regem Auledũ anno 895. Vide Polyd. Virg. lib. 4. historiæ Anglicanæ. Horum principũ exempla sunt postea,

ſtea, & alij multi ſequuti per Italiã, Galliam, Hiſpaniam, & Germaniã. Ab his ſcholis, cùm res Chriſti primùm pręclarè iuuaretur, prodeũtibus ex illis ad miniſteria ſanctę eccleſiæ, multis admodum eruditis & pijs viris, vtcũq; nebulæ humanorum commentorum iam tũ lucem doctrinæ Euangelicæ non parũ obſcuraſſent, Antichriſti Romani eas ſibi tandẽ obnoxias fecerunt. Quo facto, & obtinẽte iã omnia eo ipſo Principe tenebrarum, interciderunt miſere cum pura Chriſti doctrina, & linguarum, bonarumq́; artium ſtudia, inq́; locum earum recepta ſunt fœda illa, & ſophiſtica linguarum atque artium ſimulachra, de quibus in Academijs ſeſe iactitarunt, & doctorum hominum titulos, emolumenta, & dignitatem inuaſerunt.

Miſeratus autẽ hos errores noſtros, & exitium, Dominus & ſeruator noſter Ieſus Chriſtus, nouiſsimò hoc noſtro tẽpore in his ipſis ſcholis, excitauit rurſus, & quidẽ multis & peracrib. certaminibus, qui & linguarum, quæ ad

domino factus, aut non se accommodare studet.

Vltima pars clericalis disciplinæ est, vigilans in ministerijs ecclesiasticis rite obeũdis assiduitas & instantia, quę nobis tum aliàs, tum 1. Thess. 2. & Act. 20. describitur. His enim locis testatur Apostolus, Deum & Ecclesias, quibus regnũ dei prędicauit, Thessalon. & Ephesinam, quanta fide & diligentia his incubuerit ministerijs. Primùm enim testatur, nihil se omnino prętermisisse, earum rerum, quę potuissent Christi populo esse cognitu vtiles, omneq́; eis consiliũ Dei annũciasse: deinde quæcunq; ad pœnitentiam, & fidem Christi, id est, ad totum Christi miuisterium pertinent, omnibus communicasse, & cõmendasse, publicè, domatim & priuatim: præterea in his rebus tradendis & cõmendãdis, esse vsum omnibus ijs rationibus, quibus vti possit, qui trade re aliquid velit summa diligentia: annunciasse enim se, prędicasse, docuisse, correxisse, esse adhortatum, obtestatũ, consolatum.

Postremò meminit se hęc curasse summa animi contentione, religione, & studio, Contentione: nam ait, se multis fuisse antea testationibus per insidias ei structas à Iudæis, multisq; afflictionibus & contumeliis, probatum: adeoq; Euangelium administrasse cum multo certamine: Religione: nam confirmat & adhibito, cùm dei, tum eorum, quibus prædicauerat, testimonio, se munus suũ obiisse procul omni impostura impuritate, dolo, adulatiõe, studio quęstus, ambitione gratię & glorię humanę: sed vt à deo fuit probatus, studens Deo non hominibus suum ministeriũ approbare, conuersatus apud credentes, sanctè, iustè, irreprehẽsibiliter, absque vllius quoq; onere: nullius enim argentum, aurum, aut vestem repetiuit, sed suis operans manibus, idq; multo cũ labore, & fatigatione, dies & noctes necessaria parauit sibi, & iis, quos secũ habebat: Studio: Percupidum enim fuisse declarauit se suorum auditorum, fouisseq; eos, vt nutrix fouet suos ipsius filios, atq; fuisse paratum, vt non solùm

Euan-

Euangelion eis, verùmetiã animam suam communicaret: vnumquenq; fuisse adhortatum, consolatum, & obtestatũ, vt pater posset filium suum adhortari, consolari, obtestari, idq; cum multis lachrymis. Hęc tãta requiritur sedulitas, vigilantia, assiduitas, studium, animi cõtentio, ad fidelem horum ministeriorũ administrationem. nam nihil est homini, nec difficilius, nec optatius, ac diuinius, quàm cooperari Deo, in faciendo ex hominibus Deos. Nullum igitur potest homini obuenire negocium, quod pari debeat cura, & studio procurare. Id quod Christus dominus abundè in seipso declarauit, cùm ex eo se probarit esse bonum pastorem, quòd animã suam ponat pro ouibus suis, quòd educit ipse illas in pascua vitę æternæ, antecedit eas, nominat vnamquãq; suo nomine Ioannis decimo. Relinquit 99. & abit quæsitum centesimam, Luc. 18. Qui denique studeant ea diligentia pascere & curare gregem Domini, quam requirit Ezech. 34. Quid possit ille facere ad summam vigilantiam

atque assiduitatem in omnibus ministerij partibus reliqui: Nam quærere studebit quicquid de ouibus perijt: aberrãtes statim curabit reducere easq; quæ aliquid fregerint, obligare, debiles confirmare, beneq; pastis, salubriter moderari.

Hæc ergo in obeundis sacris ministerijs assiduitas, vigilãtia, & instãtia quinta & vltima pars est disciplinæ clericalis, ac præcipua, cuius causa, reliquæ quatuor requiruntur. Primę enim duę: Abstentio à delicijs carnis, & mũdi põpis, & reiectio negociorum, quę possint his ministerijs esse impedimento, eo requirũtur, ne quid admittatur à ministris, quod possit officere diligẽtię & assiduitati ministrãdi. Reliquæ duę: Accommodatio gubernationi peculiari cleri, & diuinarum literarum, atq; bonarum disciplinarum studium: vt quæ sint sacri ministerij certius intelligãt, & præsentius meminerint, & absolutius prestent.

Hęc omnia, quę de disciplina, cùm ecclesiæ vniuersæ, tum peculiariter ordi-

nis

nis clericalis,(sicut & ante attuli) de mi nisterijs doctrinę atque sacramentorũ ideo tam multis, tamq́ plenè excogita ui: vt cùm exponam magnifica illa de ecclesię ministerijs testimonia, cogitemus ea non competere quibuscunque ecclesiarum ministerijs: sed ijs tantùm, quę ita pręstantur religiosè, atq́ perfectè, vt dominus ea instituit. Cùm enim plerique, tam parum eorũ effectorum vident, in profitentibus Christi nomen, quæ diuinæ nobis scripturæ per sacra ecclesię ministeria pollicentur: alij in eum præcipitant errorem, vt etiam vera ministeria doctrinę Christianę, & sacramentorũ esse Christi ministeria, nõ agnoscant: sed vt Antichristiana repudient & fugiant: alij verò cũcta ecclesiæ ministeria, vt res externas, & ad salutẽ hominum per se nihil conferentes, nõ suo loco habeãt. At nulla pars sacri ministerij Christi (fide solida Christi excepta) non est ad salutem sanctorum efficax, & si iam reliquę partes huius ministerij nõ adhibeãtur. Sed ñec ista ea adhibeatur, qua oportebat, religione. Ve

rùm quòd tam pauci, vel nullam sacri ministerij partem, vera fide excipiunt, magna causa est; quòd nō omnes sacri ministerij partes administrantur, & ea administrantur solicitudine atq; diligē tia, quam dominus à nobis poscit. Nō alligauit quidem Deus vim saluandi electos suos, vllis humanis operibus & functionib. vllis verbis, aut signis, quæ per homines administrantur. At, quia optimus est, quem instituit ipse, ministeriorum ecclesiasticorum ordo, postulat meritò eum obseruari ordinem quàmreligiosissimè atq; negligentibus hunc ordinē, suamq; amentiam ipsius anteponentibus æternę sapientiæ, siue falsò interpretando, quæ de his suis ministerijs ipse confirmat, siue negligentius ea ministeria obeundo, iure, gratię & spiritus sui subtrahit incrementa, indeq; fit nostra culpa, vt hæc salutis ministeria contemnantur ab hominibus, earumq; tam exigua appareat vis & efficacia.

Iam itaq; aggrediemur (iuuante domino) earum aliquot & præcipuarum diuinæ

uinę ſcripturę authoritatum, quæ nos docent de vi & energia, tũ de vero quoque & legitimo vſu ſacrorum miniſteriorum. Et primùm de vi, & efficacia eorũ in genere omnium, & doctrinę ſcilicet, & ſacramẽtorũ, & diſciplinę. Nam his omnibus rationibus, & per doctrinã, & per ſacramenta, & per diſciplinã ſuam, ſuum deus ipſe nobis verbum & vim ſaluificam eam communicat, qua & ipſum deum, & nos ſic agnoſcamus, vt nobis ſẽper diſpliceamus, veterémque hominem noſtrum mortificemus, & ipſum, vt Deum noſtrũ ſuſcipiamus ac colamus, Chriſtum Dominum induamus.

Porrò vt attẽtius ac religioſius ea quę Spiritus ſanctus nos de vi, & efficacia ſacri miniſterij docet obſeruemus, expẽdamus, & cõſideremus: nõ inutile fuerit, vt agnoſcamus atq; perpendamus ante omnia aſtus atq; verſutias Satanę, quibus Satan obſcurat, atq; contemptam reddit nimis multis hominib. hanc ſalutis noſtrę adminiſtrationem, quam Dominus miniſterijs doctrinæ ſuæ,

ſacramentorum, & diſciplinę, exhibet in eccleſijs ſuis atq; perficit.

Nouit enim ille, ſi nos hęc Chriſti miniſteria, ita coleremus, vt primi Chriſtiani ea colebãt, perſeuerãtes, adhęrẽtes & incumbentes doctrinæ Apoſtolorum, cõmunicationi rerum omniũ, fractioni panis, ac cęteris ſacris religionis noſtræ ceremonijs, & actionibus, eandem etiam nos vim atq; virtutem ſenſuros horum miniſteriorũ: vt maxima gratia flagraremus, & apud Deum, & apud homines, qui non ſint omnino profligatę humanitatis. Signa ac miracula multa ad Dei gloriã, atq; hominũ ſalutẽ deus per ſuos miniſtros ederet, quàmplurimos gregi ſuo, qui vnà ſalui fierent, quotidie adiungeret, daretq; etiam, ne quiſquã inter nos egeret: promiſſa omnia ſua Deus nobis impleret, quæ populo ſuo vnquã fecit, de interna, externa, & ęterna fęlicitate, in libris legis. Hęc itaq; cùm probè norit Satan ſummis ſanè conatibus, & incredibilibus dolis homines ab eo auertit, ne quãtũ deus benignitatis ſuę nobis præ

ſtet

 247

ſtet his Eccleſię ſuæ miniſterijs, intelligāt, eisq; fruantur. Alios enim ita occupat curis & negocijs huius mundi, vt nec deo ipſo nedum de eius miniſterijs quicquā, aut cogitent ipſi, aut ſe doceri ſuſtineant ab alijs. Alios verò facit quæuis eccleſię ſuę miniſteria, etiā multis Antichriſti abominationibus contaminata, ſic ſuſpicere & admirari, vt iam non pro Chriſti miniſterijs, ſed falſorū ſacerdotū magiſterijs, quaſiq; magica quædā myſteria habeant, & non paruo emant. Alios, & qui tamen non volunt videri ſtudijs teneri carnis & mundi, cū his tamen toti ardeant, ea replet impietate, vt cuncta eccleſię miniſteria, tanquam res externas, faſtidiant, velintq; ipſi, abſq; vllo medio miniſterio hominum, ſed velut Moſe, agere ipſi cū deo, videriq; & alloqui eum facie ad faciē. Alios & miniſtros, & ex plebe quàmplurimos facit, tam frigidè adminiſtrare, atq; percipere hęc miniſteria, vt deo re vera illudant, & moleſti ſint, vt illi Ieſa. 1. Multos demandat, vt de vi & vſu vero ſacrorum miniſteriorum, nō tam

discere studeant, quę tradit deus, quàm propter sua de illis commēta, perpetuò dilitigare & contendere.

Non paucos, etiam optimos alioqui viros, implicat vano metu, ne Christi in Ecclesia ministeria, ad veterē idololatriam, & magiam rapiantur, vt horreāt de his ministerijs loqui ijs verbis, quibus ea ipsa nobis dominus commēdauit & Spiritus sanctus prędicat. Vnde alijs etiam bonis viris videntur, sacra hęc ministeria in totum reijcere & contemnere, vt Satanę faciunt mancipia, quos tertio loco numeraui. Quam superstitionem in plerisq; ita auget Satan, vt tam plenis & amplis verbis cùm simplicib. tum metaphoricis, vim & efficaciā scilicet ministeriorum efferant, vt ab illis, de quibus modò dixi, credantur ad superstitionem reuerti eorum, quos secūdo loco recensui, qui externis tribuūt ministerijs, quæ Christo domino propria sunt: eoq; pacto excitat Satan inter hos, graues, & ecclesijs perniciosas cōcertationes. Ista itaq; cùm videamus moliri agereq; Satanam, & his artibus, sicut

ſicut veram miniſteriorum iſtorum cognitionem, atque æſtimationem, ita etiam vim ſaluificam, atq; verum vſum hominibus, miſerrimum in modum auertere, vt nuſquam vlla ritè eccleſia cõſtituta appareat: nuſquam ita (vt dominus inſtituit) ſacræ eccleſiæ miniſteria exhibeantur & excipiantur, ſicut oportet. Debemus certè nos cõtrà, & precibus, & religioſa Scripturarũ excuſsione, his Satanæ conatibus occurrere: eóque eniti quòd Dominus noſtra ad id opera vti dignetur, ne homines ſacra miniſteria, vel in totũ negligãt, vel frigidè, ac irreligioſè illis vtãtur, ſed nec cõtaminent ea humanis inuẽtis, aut ſuperſtitione aliqua illa conuertant in inſtrumenta idololatriæ, vel magiæ: nec inutiliter de illis delitigẽt, aut etiam minus cautim ac dilucidè, iuxta diuinas ſcripturas, de illis loquantur, vel aliorum de his verba minus candidè excipiant atque interpretentur: ſed hoc ope domini ſtudere efficere, vt omnes hęc ſumma dei beneficia, & quę ſint, & quãti facienda, quaq; religione vſurpãda, ex ip

ſis verbis Domini, & Spiritus ſancti di ſcant, ſic quoq; de illis loquantur, & myſteria iſta explicent. Item verbis Domini, & Spiritus ſancti, quo profligatis omnibus irreligioſis diſputationibus, atque contentionibus, ita omnes his myſterijs vtamur, vt in cognitione, & ſtudio Chriſti, gnauiter proficiamus, regnumq; eius in dies magis florere videamus. His enim miniſterijs tenet filius Dei nos, & adminiſtrat regnum ſuum.

Porrò omnis error circa eccelię miniſteria, eorumq; & neglectus atque abuſus ex eo ſolo exiſtit, quòd homines nō credunt verè, ac ſentiunt, Deum ipſum his ſuis miniſterijs, ſecum agere, & agere æternam ipſorū ſalutem. Qui enim iſtud credat ac conſideret probè, quomodo poſſit is hæc miniſteria, vel in totum vlla de cauſa, ſiue carnali, ſiue ſpirituali cōtemnere: vt faciunt qui ſunt de primo & tertio genere eorum, quos enumeraui circa hęc miniſteria agitari erroribus, vel etiā irreligioſè de eis diſputare ac cōtendere, aut frigidè illa ac ſine

ſine veris fidei motibus vſurpare: quæ mala admittũt, quos quarto & quinto loco recẽſui: imò nec vllo poſſet eiuſmodi, vel loquẽdi de his myſterijs, eaq́ʒ ritè explicandi, errore implicari. Nec enim valeat is, qui rectè ſentiat, deum ipſum ſecum agere, atqʒ agere per ſacræ eccleſię miniſteria & loqui, agereq́ʒ ſalutem ſuam ſempiternã, non mentẽ totam ad Deum ipſum attollere, & excipere, vt verba & opera vitæ æternę. Intelliget itaqʒ etiam probè hęc myſteria, dignè æſtimabit, atqʒ ſumma etiam religione vſurpabit: Deo docente eum & agente ſuo ſpiritu. At verò, quo plenius percipiamus, & preſſius conſideremus ſemper deũ ipſum in ſacris ſuis miniſterijs, nobiſcum loqui, & agere, operæprecium eſt, vt ſingulari animaduerſione expendamus immenſam illã dei ab initio creationis noſtrę in nos declaratam φιλανθρωπίαν, atque ineffabile illud arcanum coniunctionis, & cõmunionis, ad quam nos æternus Deus (ſimul ac cõdidit) ſuſcepit, quamq́ʒ cũctis ſuis actionibus electis ſuis conſeruat

& prouehit. Creauit enim hominē ad imaginem suam: vtq; pater cum filio, egit cum eo perquàm familiariter. Dominum ac moderatorem omnium reliquorum animantiū, in Paradisum, eius causa conditū, & arboribus omnis generis fructus, & esu bonos, & aspectu iucundos ferentibus, consitum, collocauit, vt eam coleret, eiusq; fructibus frueretur. In quo statu si perseuerasset, Deum ita semper familiarem habuisset sunt enim dona, & vocatio Dei absque pœnitentia, quin cum atrocissimo scelere tanta abiecisset beneficia, nec ingratum tantùm se aduersus tam benefi cium in se Deum, sed perfidum præstitisset, cùm abiecta eius salutari gubernatione, seipsum constituere deum sibi nec tam ęquare se Deo, quàm spoliare Deum sua diuinitate, esset extrema impietate conatus: nec enim potest quisquā sibi videri tanquam Deus, & seipsum scire bonū & malum, hoc est, posse sibi ipsi prouidere de rebus optatis, depellere contraria: nisi qui se supra Deum vnicum & verum extulerit. Hęc, inquam,

quã, tãta, tamq́ horrenda impietate et perfidia licet insaniisset homo aduersus æternam Dei maiestatem, tamen eum Deum adeò abiicere non potuit, vt redemptorem ei ab ęterna morte, in quã se sua impietate deiecerat, non destinarit, pollicitusq́ statim sit verbum suum æternum, ex ipso homine incarnandũ semen scilicet futurum mulieris. Cuius quoq́ agni immaculati immolationẽ, qua humanum genus erat redimendũ, iam tum & eo videtur deus adumbrasse & promisisse, cùm vestes ipse fecit Adamo & vxori eius ex pellibus, & vestiuit eos. Quòd enim vestes has fecit ex pellibus mortuorum animantium, mortem filii sui significasse videtur. Quòd verò his vestibus induit primos parẽtes nostros, pudoremq́ eorũ cõtexit: eo indicauit probrũ nostrũ, & peccatum, per Christi sui iustitiam tegendam: & nos vt in conspectum suũ prodire auderemus, nec abominabiles ipsi essemus, ornãdos. Noui quidem & veteres aliquot interpretes, interpretari hunc locũ, in eũ sensum, quòd Domi-

nus voluerit nostros parētes his admonere signis, peccati sui & mortis, cui se peccādo fecissent obnoxios. verū quia in sacra historia pręmissum est, Adam & vxorē eius se abscondisse, ac timuisse prodire, eo quòd nudi essent: & hîc memoratur Deum ipsum vestes illis fecisse, ac ipsum etiam his eos induisse, ac illis contulisse id, quo, dum carerent, in conspectu dei prodire non audebant, malo ego sentire has vestes sacramenta, quibus deus, perditis iam peccatis hominibus, dono autē eius, de eo pœnitentibus exhibuerit peccatorum ab oculis suis remotionē, & opertionem, ne eis illa imputaret, & ornatum iustitię, Christi ipsius induitionem.

Huic cogitationi fauet Onkelus, qui vertit preciosas vestes. Eam verò deus coniunctionem & familiaritatem cum homine est mirificè prosequutus: & nō tantùm erga piū Abel, verumetiam cū impio quoque Cain, quē & à parricidio præmonitione reuocauit, & de perpetrato iudicauit, seruauitque etiam quanquam trementē, & perpetuis terrorib.

agita-

agitatum, vt erat meritus. Ex hac dedit primis parẽtibus loco Abelis, piũ Seth per cuius filiũ, ac posteros, religio, cultusq; Dei est publicè restitutus. Ex qua sancta posteritate Hanoch laudatur, vt qui peculiariter cum deo vixerit, quarè eum etiã maturè ad se sustulit. Ita verò prędicatur & Noah cum Deo vixisse, per quem Deus, non solùm genus humanũ in octo tantùm animabus, verũ etiam omnium animantiũ per paucissimas reliquias inita ratione seruauit, cũ reliquos omnes diluuio, vt meriti erant sua impietate, perderet.

Huic sanè Noah ita paternè & familiariter pręcepit, & de arca faciẽda, & de ingressu in eam, atq; de egressu ex ea. Postea rursus ad impietatem degenerante hominum genere, eduxit de terra, & cognatione sua Abrahamum, & peregrinari fecit in terra Chanaan, atq; in Aegypto, & apud Philistæos, atq; vbiq; adfuit ei, rexitq; & duxit eũ, vt veram inter suos religionem coleret, nec passus hominem illi incommodare, castigauitq; propter eum Reges, vindi-

cem fecit eũ Lotti nepotis sui: incendium Sodomorũ ei prędixit, vereq́ꝫ se deum & patrẽ illi per omnia prędtitit, inito quoq́ꝫ fœdere cum eo salutis æternę cùm per sacrificium vitulæ, & caprę triennis, & pullũ columbę, tum circumcisionis. Similem charitatẽ atq́ꝫ beneuolẽtiam perhibuit, & Isaaco, Iacobo, Mosi quem liberatorem populi, & legislatorẽ, & doctorem, & ducẽ fecit, manifestis alloquijs suis, & maximis miraculis atq́ꝫ portentis.

Hunc deum cõstituit Aharonis fratris quum voluit ei esse vice oris: constituit eum etiam deum Pharaonis. Percussu virgę in aquas, vertuntur illæ in sanguinem, & producũt ranas: in puluerem & replentur omnes homines, & iumenta pediculis: aspersione fauillæ, replentur vlceribus corpora hominum, & iumentorum: sustulit virgam versus cælum, & desęuijt horrenda tempestas: liniuit postes tabernaculorum suorum, populus Israel sanguine agni, & transijt Angelus percussor: traducti sunt per mare rubrum, & desertum ducatu ignis noctu,

luci-

lucida nube diu. Datur à Deo populo panis, aqua, carnes: alloquitur eos voce sua in monte Sina, adhibitis tonitruis, fulguribus, ventis horrisonis, & concussione terrę. Hîc deprecatur populus, ipsam dei vocē audire, pollicetur'qȝ se Mosi crediturum: huic loquitur Deus ore ad os. Hîc fuit publica sacri ministerij facta institutio: Nihilominus tamē deus, vt Mosi, ita & Prophetis alijs est loquutus, vel adhibito ministerio Angelorum, atqȝ aliquibus vsus, ac sensibilibus sacramentis. Hæc verò omnia, quę in Scripturis legimus, de Dei cum sanctis Patribus & Prophetis locutionib. ita oportet nos amplecti, & considerare, vt non dubitemus, non minus deum se hodie adiungere nobis, loqui & agere nobiscum, per sacra eius in ecclesia ministeria, quàm adiunxerit se, loquutus sit, egeritqȝ cū sanctis illis patribus & vatibus. Est enim idem illorū, & noster Deus, eundemqȝ quem illis, fidei spiritum & nobis confert: nec minus efficax est in ministerijs suis, quàm cùm ipse se terrificis operibus suis præsen-

tem veteribus exhibuit. Consternatus populus Israel, horrisona illa tẽpestate in mõte Sina: ad omnia se consecrabat deo, sed quãdiu fuerunt memores huius suę promissionis, accedẽte tentatione? Bileam, Angelum Dei vidit & audiuit, tamen deo perrexit aduersari & conari populi perniciem, cui impulsus à deo benedixit. Christũ audierunt, & adorauerunt quàmplurimi, qui postea ad pœnam eum depoposcerũt. Quo itaq; semper credamus, & memores simus perpẽdamusq; dei erga nos infinitam charitatẽ, ineffabilẽ coniunctionẽ, & quasi familiaritatẽ, quàm verè nobis in Ecclesia sua, per sua exhibet ministeria: primùm omniũ sanctè, & pressè, ac perpetuò expendamus cuncta dei verba, signa, & facta, quibus se iam inde ab origine generis humani, patefecit hominibus, ad salutemq; æternam docuit instituit, formauitq; ac perduxit. Nec dubitemus, quicquid beneficij, quicquid sui, deus vllis verbis, signis aut factis exhibuit veteri populo, idipsum omne & nobis offerre, atq; pręstare: nisi ipsi

ipsi hęc eius beneficia impiè repudiemus vltro oblata per sacra sua mysteria imò his ampliora iuxta illud: Multi Reges, & Prophetę optarunt videre quæ vos videtis, & nō viderūt, & audire quę vos auditis, & non audierunt. Nam cū multifariam & multis modis esset deus loquutus Patribus per Prophetas, nobis loquutus est per filium in extremis his diebus. Primum itaque quod plurimū nobis eò conferret, vt de sacris Christi ministerijs id, quod decet, estq; nobis salutare, cùm sentiamus, tum loquamur: vtq; illis ad salutem nostram prouehendam prolixè fruamur, erit, vt cuncta illa diuinarū scripturarum loca diligenter obseruemus atq; ponderemus, quibus Deus commemoratur cum Patribus nostris esse loquutus, docuisse eos, admonuisse, & salutē eorum perfecisse. Et in his locis probè cōsideremus & quibus deus sit vsus ministris, & quibus verbis, signis, operibus. Deinde vt tantam vim salutis nostræ efficiendę ac perficiendæ, quantam Deus in sacræ Ecclesiæ ministerijs nobis perfert, &

exhibet, rectè agnoſcamus, & perſpiciamus, neceſſe eſt nos valde quoq; religioſè animis noſtris voluere & ponderare immenſum illud diuinæ erga nos charitatis beneficium, incarnationē æterni verbi Dei, natum & donatum nobis filiū dei, vt nobis caput ſit, & nos habeat ſuum corpus. Verbum quod initio erat apud deum, & eſt deus ipſe, caro factum eſt, & habitauit, verſatumq; eſt in mūdo inter ſuos, eisq; gloriā ſuā, vt vnigeniti, exhibuit conſpiciendam, atq; etiam contrectandam Ioan.1. Et in epiſtola cap. 1. in quo loco ſingularem perpenſionem requirit illud, quòd Apoſtolus gloriatur, ſe & collegas ſuos, verbum vitę oculis ſuis vidiſſe & ſpectaſſe, manibusq; ſuis cōtrectaſſe. Quęcunq; igitur de incarnatione filij dei, natiuitate, conuerſatione in hac vita, de doctrina & miraculis eius, atq; ſupplicio, reſurrectione atq; aſcenſione domini in diuinis literis legimus: In his omnibus obſeruemus, incredibilem illum dei erga genus humanum amorem, cū ea coniunctione & communione, quā

nec

nec angelis impertijt. Semen enim Abrahæ, non angelos assumpsit: & recordemur dictorum domini Ioan.14. Opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora his faciet, &c. Item, Ego vobiscũ sum vsq; ad consummationem seculi: Et Ioan.6. Quemadmodum misit me viuẽs pater, & ego viuo propter patrem: Et Ioan. 6. Qui edit carnem meam, viuet propter me. Quo verò genere vitę? Vita noua & cęlesti, vita Dei. Si autem viuunt Christiani vitam Dei, etiam agere possunt actiones Dei, erudire, & perducere ad salutem, viuente & agente in eis Christo Domino, verbo incarnato.

Hęc longè clarius, & pluribus explicata legũtur Ioan.17. Non verò pro his tantũ rogo, sed & pro his, qui credituri sunt per eorum sermonẽ in me, vt sint omnes vnũ, sicut tum pater in me, &c. In his obseruemus primùm, dominum dicere, fuisse homines credituros in se per Apostolorum sermonẽ: deinde orare, vt credentes in se, sint omnes vnũ: & quemadmodum pater in ipso, & ip-

se in patre, vt & ipsi vnũ sint in ipsis, hoc est, ita planè obtineãt diuinę naturę cõsortium, vt mũdus credat, quòd ipsum pater miserit, quòd verbũ æternum patris caro factum sit, vniueritq́; se ita nobis hominibus, atq; nos homines sibi, quicunq; ipsi credunt, vt viuamus, agamusq́; in eo, & ipse in nobis vita & opera Dei, hoc est ipsi in perficienda salute Electorum inseruiamus: quod lõgè clarius dicit, cùm subijcit: Et ego dedi illis gloriam, quã dedisti mihi. Quę hęc gloria? Nũquid explicatio diuinę vitæ, virtutis, & operationis? Nam subijcit, Vt vnum sint, quemadmodum tu pater in me, & ego in te, &c.

Iam paucos aliquot locos cõsideremus, quib. Spiritus sanctus nobis vim sacri ministerij commendat in genere: Ioã. 15. Nõ vos elegistis me, sed ego elegi vos, et posui vos, vt vos abeatis, & fructum feratis, & fructus vester maneat. Et, quicquid petieritis patrẽ in nomine meo, det vobis. Quis hęc verò loquitur? Nũquid qui deus, & homo est, qui verbo mundum ex nihilo fecit? Quid

igitur

igitur miri, si quos ad imaginem suam homines condidit, eligat ponatq; ipse vt fructum ferant, & manentẽ in vitam æternã: hi fructus etiam vberem ferant & fructum hominũ ad eandẽ vitam regeneratorum: Non sua illi quidem sed Patris & Christi filij virtute, vnde subijcit: Vt quæcunq; petieritis Patrem in nomine meo, det vobis. Precibus hæc vis frugifera impetranda est, sed sunt hæ preces per Christum efficaces. Permagnũ enim illud est: Quicquid petieritis patrẽ in nomine meo, dabit vobis Alter locus est Ioan. 20. Quemadmodũ misit me pater, ita & ego mitto vos Hæc cùm dixisset, insufflauit in eos & dixit eis, Accipite S. sanctum, quorum cunq; remiseritis peccata, remittuntur eis: quorum cunq; retinueritis, retenta sunt. Hîc ordine ista ponderemus: Primũ, quemadmodum misit me pater, & ego mitto vos. Misit autẽ pater ipsum, vt electos dei filios congregaret ad se, & patrem suum, atq; saluos faceret, fide Euangelij sui, susceptione in regnũ suum, Deinde & cùm hoc dixisset, in-

sufflauit in eos ac dixit: Accipite Spiritum sanctum. Hoc autem ministris loquente & agente, quid non diuini operis suis perficerent ministerijs? Insufflauit verò in eos vt doceret ministraturos quidē ipsos salutem hominibus, verū non proprijs viribus, sed vi spiritus, cuius symbolum erat halitus iste sensibilis. Tertio: Quorū remiseritis peccata &c. Non ait, quibus vos peccata remissa esse denunciaueritis: sed quibus peccata vos, vos remiseritis. Vide in quātam euehat dignitatem ministros suos. Solius enim dei est, offensas suas remittere, sicut & cuiusque hominis hoc proprium est, vt per aliū fieri nō queat remittere iniuriam in se factā, animūque suum ei, qui iniuriam fecit, placatū reddere. Sed vult tamen Deus gratiam suā & remissionem peccatorū suis exhibere per suos ministros, atque ea quæ ad hoc instituit ministeria omnia. Nā Baptismate abluuntur filij Dei, eaque ablutio, & omnium, quæ post admittuntur peccatorum remissio confirmatur, atque exhibetur, Eucharistia, absolutio-

ne, & omnium Euangelij atque ſacrarum precum adminiſtratione. Et tamẽ verum eſt, miniſtros non poſſe ſcire ſine peculiari reuelatione, ſi quem verè peccatorum ſuorum pœniteat, nec poſſe etiam cuiquam peccata remitti, quæ ipſe peccata eſſe nõ ſentiat, qualis eſt omnis quem peccatorũ ſuorum non pœnitet. Verùm miniſtri quanq̃ in adminiſtratione omnis ſacri miniſterij habeant iudicium ſuum quod ſequantur confeſsionem oris, cui facta non cõtradicant: tamen quoniam peccatis neminem abſoluunt, niſi pœnitẽtiam profitentem peccatorum: implicitum eſt in omni miniſterio: Si credas ſi te peccatorum pœniteat. Iſtam autẽ conditionem fidei & pœnitentiæ vult Deus ante exhibitionem miniſterij diligenter inueſtigari, nec ex verbis tantùm, verùm etiã ex omni vita, ſiquidem adulti ſint: miniſterio verò ipſorũ vult gratiam ſuam, atque peccatorum remiſsionem ſimpliciter abſque vlla conditione exhiberi. Vnde dicitur in adminiſtratione Baptiſmatis: Ego baptizo

te in nomine Patris, & Filij, & S. sancti, hoc est, tibi præbeo baptisma Patris & Filij, & S. sancti, vel vice Patris, Filij, & Spiritus sancti baptizo te, quod idem est acsi diceret, Abluo te peccatis, regenero te in vitã æternam, indubitatam à peccatis mundationẽ, Deiq́ vitam tibi confero. Requirit enim Deus simpliciter fidẽ misericordiæ suæ absq; vllo respectu, aut existimatione propriorum meritorum. Atq; hoc interest eius gloriæ, vt à nobis inuocetur & recipiatur, vt qui nos saluos facit, & ex se, & propter se tantùm. Nec etiã possunt consciẽtię in misericordia dei acquiescere, si dignitatis suæ, & conditionũ propriæ iustitiæ rationem ducãt, & nõ amplectãtur simpliciter salutem ex gratia Dei & propter Christum, Euangelio & cæteris Christi ministerijs oblatã. Hęc verò fides, quanq́ in apprehendenda salute oculos suos penitus auertat à propria sua dignitate & indignitate, figatq́ eos in gratuita penitus Dei clementia, & Christi merito, tamen suapte natura sine peccatorum pœnitentia, atq; inchoata iu-

ata iustitia esse non potest. Sed cùm legi Dei hęc iustitia nunquam satisfaciat vult Deus & gloriæ suæ & salutis nostræ causa, vt suam gratuitam beneuolentiam, peccatorumq; omniũ ita simpliciter absq; vlla conditione per sacra ministeria excipiamus & amplectamur Atq; hinc est, vt Dñs & cùm ligandi ad pœnitentiam agendam, & soluendi eo vinculo potestatẽ defert, dixerit: Quęcunque ligaueritis super terrã, erunt ligata in cælis &c. non quibus ligationẽ vel absolutionem denunciaueritis.

Præterea discere ex hac loquẽdi forma, qua vsus est Dñs, & hoc debemus quòd Deus à ministris suis postulat, ne cuiquam adulto salutem suã per sacra ministeria addicãt, de cuius fide & pœnitentia nõ debeant secundũ verbum ipsius, & veræ charitatis, quæ nec stulta nec temporaria est: nec quicquã prius, q̃ gloriam Dei, deinde Ecclesiæ, ac omnium electorum Dei, salutem spectat & quærit, bene sperare. Affert denique mirificam afflictis conscientijs consolationem cùm remissio peccato-

rum,ſalusq́ æterna,non tam annuncia tur,ſed etiam exhibetur, vt ſi œconomus inducat & deleat debitum,aut reddat chirographum debiti,debitorẽ magis recreat,quàm ſi dicat ei tantùm dominum debitum remiſiſſe:vt etiam amplius ſecurum reddit de gratia facta ſibi principis, ſi miniſter principis eum educat è carcere manu ſua, quàm ſi ei id tantùm annunciet. Notetur hîc etiã conſonantia promiſsionum. Certũ eſt deum præſtare ſe nemini Deũ, niſi qui id vera fide agnoſcat,tamen voluit ſimpliciter prædicari populo:Ego ſum deus tuus.Conditiones fidei & pœnitentiæ alibi plenis verbis requirit.

Alter locus de vi & efficacia ſacri miniſterij in commnni,eſt in cantico Zachariæ,Luc.2.vbi cecinit de filio ſuo Ioanne, primo Euangelij adminiſtro ex Spiritu ſancto, Præibis faciem Domini,vt pares viam eius,ad dandam ſcientiam ſalutis. Et quam? In remiſsione peccatorum. Fidem itaque dant ſuo modo miniſtri, quod & Paulus affirmat adCorinthios:Quis ergo Paulus?

Quis

Quis Apollo? quàm διάκονοι, per quos credidistis? Quartò, expendamus & verba Domini ad Paulum, quę Paulus ipse commemorauit Act. 26. In hoc apparui tibi, vt te mihi ministrum vendicarem & constituerem, atque testem eorum, quæ vidisti, & quæ apparent tibi postea patefaciam, seligens & eximens te ex populo Hebræo, & Gentibus, ad quas te mitto, vt aperias eorum oculos, & conuertas à tenebris ad lucē & ex potestate Satanæ ad deum, vt accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter sanctificatos in me. Quintò, consideremus quæ de sacro ministerio scripsit Apost. 3. & 4. in 1. ad Cor. in cap. 3. Quis est Paulus? quis Apollo? nisi ministri, per q̃s credidistis, & vt cuiq; dn̄s dedit? Ego plātaui, Apollo rigauit sed dn̄s dedit incrementū. Itaq; neque qui plātat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui dat incrementū. Itaq;, neq; qui plantat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui dat incrementū. Cęterū is qui plantat, & is qui rigat, vnū sunt: vnusquisq; tamen suam mercedem accipiet iuxta suum laborem: etenim Dei sumus cooperarij:

dei agricolatio, dei ędificatio estis. iuxta gratiam Dei, quæ data est mihi, vt sapiens architectus fundamentũ posui: alius autẽ super illud ædificat. Porrò quisque videat quomodo superstruat. Nã fundamentũ aliud nemo potest ponere præter hoc quod positũ est, quod est Iesus Christus. Quòd si quis superstruat super fundamentũ hoc, aurũ, argentum, lapides preciosos, ligna, fœnũ stipulam, cuiusq; opus manifestum fiet Et in eadem epist. cap. 4. Sic agnoscat nos homo vt ministros Christi & dispẽsatores mysteriorũ Dei &c. Et 2. Cor. 3. Epistola nostra estis vos, inscripta in cordibus vestris, quæ intelligitur & legitur ab omnibus hominibus, dum declaratis, quòd estis epistola Christi, sub ministrata à nobis.

Hæc sufficient omnib. pijs ad cognoscendam vim & efficaciam sacrorũ ministeriorum in genere. Nam ex his animi sanctorum docti ac moniti, ipsi lectione Scripturarũ obseruabunt per se quæ vbiq; in illis occurrũt huius doctrinæ testimonia. Nunc descendamus ad

expli

explicandã vim ministeriorũ singulatim, verbi, sacramentorũ, & disciplinæ.

De doctrina, hoc est, Euãgelij, & sanctarũ adhortationum ex uerbis Dei, ui, & efficacia.

LVcæ 1. testatur ita Zacharias de Iõanne, Et multos filiorũ Israel cõuertet ad Dominum Deum suum &c.

Luc. 10. Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit: qui autẽ me spernit, spernit eum qui misit me. Iam, qui ministrum audit, Christũ audit, & qui Christũ audit, vitã æternã percipit.

Rom. 1. Nõ pudet me Euangelij: est enim potentia dei ad salutẽ omñi credenti. Euangeliũ est instrumentũ, quo Deus suam virtutem & potentiam exerit ad seruandos homines.

Rom. 1. Desidero videre vos, ἵνα τὶ μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικόν. Donum spirituale, id est cõfirmatio fidei, donũ singulare est, soliusq; dei. Sed deus collationẽ istam tribuit ministro 1. Cor. 14 Qui prophetat, hominib. loquitur ædificationem, & exhortationem, & cõsolationem.

Galat.2. Qui efficax fuit in Petro ad Apostolatũ circuncisionis, efficax fuit & in me erga Gentes. Coloss. 1. Quod Euangelion peruenit ad vos, quemadmodum in totum mundum, & est καρποφορούμενον. Fructus ille est regeneratio nis & salutis.

1. Thess.2. Propterea & nos gratias agimus Deo indesinenter, quòd cùm audiuissetis à nobis prædicationẽ verbi Dei, suscepistis non sermonem hominum, sed quemadmodum vere erat sermonem Dei, qui & efficax fuit, ἐνεργεῖται in vobis.

De Vi & efficacia Baptismatis Christi.

VIdeamus primùm quid Spiritus sanctus Baptismo tribuat, administrato per primum eius administrum Ioannẽ. De eo legimus Marc.1. & Luc. 3. missum Ioannem à Deo, mandatũq; Dei accepisse, vt prædicaret, tum etiã exhiberet baptisma pœnitẽtię in remissionem peccatorum. Vnde etiam peccata sua homines suscipiẽdo baptisma confitebantur, Matth.3. & prædicabat eis Ioannes Christũ, qui tollit peccatũ mun-

mundi, & dat vitam æternam omni credenti in ipsum Ioan.1. & 3. & Act.19.

Nec quenquam mouere debet, D. Ioãnem id pos̃uisse discriminis inter se & Christũ, quòd ipse baptizaret aqua, ille autem baptizaturus esset spiritu & igni. Eo enim dicto voluit Ioãnes ostẽdere quantum interesset, non inter effectũ baptismatis, quod ipse administrabat, & quod nunc in Ecclesijs administratur, aut docere suum baptisma non fuisse Christi, de cuius plenitudine acceperat, vt populum pararet deo perfectum, sicut verbo, ita & sacramẽto, q̃d verbum est visibile: sed docere voluit discrimen inter signum aquæ, quo ipse baptizando vtebatͥ, & vim illam mirificam Spiritus sancti, quam dñs iuxta suam promissionem Act. 1. effudit in discipulos suos in die Pentecostes, symbolis vsus flatus vehementis, & ignis, apparentibus scilicet linguis dispertitis, quasi igneis.

Nam legimus Act. 1. Dominũ mandasse suis, ne discederẽt à Ierosolymis, sed expectarent promissionem patris,

quam audiuiſtis,inquit, à me:Nam Ioannes quidem baptizauit aqua,vos verò baptizabimini Spiritu ſancto, non poſt multos hos dies. Cæterũ,quia Ioãnes baptizauit baptiſmate pœnitentię in remiſsionẽ peccatorum,iubens credere in aduenientem poſt ſe Chriſtum baptizauit certè ſicut in Chriſtũ dñm ita in Patrem & Spiritum ſanctum: nã peccatorum nec vera & ſalutaris pœnitentia,nec remiſsio percipi à quoq̃ hominum poteſt,qui nõ ſit donatus Spiritu ſancto,ſpiritu fidei. Cumq́ iram inſtantem Dei effugerũt,qui peccata ſua vera pœnitẽtia confeſsi,baptiſma à Ioanne accepiſſent (quod ſatis intelligitur ex illo Ioannis dicto ad Phariſæos & Sadducæos: Quis oſtendit vobis fugere à ventura ira?) neceſſe eſt Spiritũ ſanctum recepiſſe hoc baptiſmate, ſpiritum ſalutaris pœnitentiæ & fidei in Chriſtum, de peccatorum remiſsione, quicunq; illud baptiſma ita, vt à Ioanne prædicabatur & exhibebatur, percipiebant. Aliud autem eſt, percipere Spiritum ſãctum, aliud eo baptizari, id eſt

quaſi

quasi perfundi, & eo, ceu in aqua immergi. Metaphoricῶς enim Ioan. & dñs vsi sunt verbo Baptizari, cũ locuti sunt de Baptismo S. sancti, & ignis, sicut etiã cùm de baptismo supplicij loquitur Luc. 12. Oportet baptizari me baptismate, &, q̃ cõstringor, donec perficiat. & Matth. 20. ad filios Zebedæi, Potestis baptizari baptismate, quo ego baptizor? Vtraq; verò metaphora, abũdantia significatur illa S. santi, hac afflictionũ, ærumnarũ. Hinc liquet & illud Eph. illos 12 viros, qui nesciebant, num S. sanctus esset, quos baptizauit Paulus non fuisse baptizatos baptismate Ioannis, id est quod Ioan. administrauit: sed vt de se ipsi testati sunt in baptisma Ioãnis. Ioannes enim à se baptizatis omnibus prædicauit, Christũ baptizaturum S. sancto, atq; in hũc hortabatur vt crederent, atq; ab eo S. sanctũ perciperent Quocirca ignorare S. sanctũ hi Ephesij nõ potuissent tincti baptismate, q̃d verè Ioannis dici potuisset, id quod & Apostoli verba ad hos viros satis indicãt: Ioãnes quidẽ baptizauit baptisma

te pœnitētiæ populo dicēs,vt in veniē
tem post se crederent,hoc est in Chri-
stū. His enim verbis docere voluit,eos
non Ioannis baptisma percepisse, qui
Ioannis de Christo prædicationem, &
promissionem nondum nouerant.

Sed reuertamur ad propositum, ad
ostendendum quę vis sit, & ἐνέργεια bap
tismatis. Ex iam dictis liquet, effectum
baptismatis esse remissionem peccato
rum. Si iam expendamus verba serua-
toris de baptismate Ioannis 3. in his vi-
debimus esse baptismo tributum à do-
mino ipso, effectum, regenerationem.
nam ita dixit: Nisi quis fuerit ex aqua
& spiritu renatus, non poterit ingredi
in regnū Dei. Nec enim audiendos pu
to eos, qui hîc per aquam, nō aquā, sed
Spiritum sanctum volunt intelligi: qua
si verò dominus voluerit Spiritum san
ctum bis ponere. In Act. verò cap. 22.
vbi Apost. Paulus recitat verba Ana-
niæ, inuitantis se ad suscipiendum bap
tisma, ea refert Ananiæ verba: Et nunc
quid cunctaris? Surge, baptizare & ab
luere peccatis tuis, inuocās nomen do

mini. Ex his itaq; verbis tribuitur baptismo effectus remissionis, vel ablutio peccatorum. Ad Rom. 6. Quid ergo dicemus? Manebimus in peccato, vt gratia abundet? Absit. Qui mortui sumus peccato, quomodo posthac viuemus in eodẽ? An ignoratis, quòd quicunque sumus baptizati in Christũ Iesum, im mortem eius baptizati sumus? sepulti igitur sumus vnà cũ ipso per baptismum in mortem: vt quemadmodũ excitatus est Christus ex mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus &c. Hic infertur ex baptismate mors & sepultura peccati, & vita dei, spesq; resurrectionis. Nam cũ vult Apost. probare: nos qui Christi sumus, manere in peccato non posse: affert nos peccato mortuos esse, idq; eo cõfirmat, quòd sumus baptizati in mortẽ Christi, & cum eo sepulti, atq; ea lege vt & in vitæ nouitate ambulemus, & Christo simus insiti, etiam ad beatã resurrectionem. Tribuuntur itaque hoc loco baptismati per Spiritũ sanctum, mors & sepultura peccati, vitę nouitas

certitudo futuræ in beatam vitam resurrectionis.

In priore ad Corinthios capite 12. legimus de Baptismate hoc elogium: In vno enim spiritu baptizati nos omnes sumus in vnũ corpus, siue Iudæi, siue Græci, siue serui, siue liberi. Ex hoc ergo loco tribuitur Baptismo incorporatio cum sanctis omnibus, & per eundem spiritum.

Ad Gal. 3. pronunciauit Spiritussanctus de Baptismate hæc verba: Quotquot baptizati estis in Christum, Christũ induistis. Non est Iudæus, nec Græcus, nõ est seruus, neq; liber, nõ est mas & fœmina: omnes enim vos vnũ estis in Christo Iesu. Quibus verbis, spiritus rursus Christi communicationem, qua & cum Christo & cum sanctis cæteris vnũ sumus, baptismati attribuit, in qua communione, quoniam & nostro proficiendum studio est, hortatur nos spiritus sanctus ad Rom. 13. vt dominum Iesum induamus, hoc est, viuere in eo studeamus in dies perfectius.

Obseruandum verò his duob. locis, q̃ secure

ſecurè Apoſt. commemoratos effectus omniũ baptiſmati attribuat. Ad Corinthios enim ſcripſit: Omnes nos vno ſpiritu in vnũ corpus baptizati ſumus. Ad Galatas: Quotquot in Chriſtum baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Verendũ enim fuiſſet & inter Corinthios, & inter Galatas, qui nec ſpiritum, nec communionẽ Chriſti, hoc eſt, incorporationem & induitionem perceperint. Apoſtolus autẽ, vt neminẽ in Chriſto fratrẽ agnoſcere debuit, niſi Chriſto verè credentes, ita tantũ credentibus, qui ſacramentorũ myſteria verè perceperãt, ſcribebat, vti nec alij quę ſcribebat, potuerunt rectè percipere.

Ad Ephe. 5. legimus hęc de Baptiſmate: Viri, inquit Apoſtol. diligite vxores veſtras, quemadmodum & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſemetipſum tradidit pro ea, vt eam ſanctificaret, purgatione ei collata. Lauacro aquæ, in verbo καθαρίσας, inquit, τῷ λουτρῷ ὕδατος ἐν ῥήματι. Quomodo verò potuiſſet Spiritus ſanctus id clarius dicere, Baptiſma verbo & mandato Chriſti adminiſtratum, in-

ſtrumentũ ipſi eſſe ad purgandũ pecca tis electos ſuos: nõ quo ipſe per ſe opus haberet, ſed quod ęterna ſua ſapientia indicauit ac effecit vtile nobis.

Idem affirmat de Baptiſmate Spiritus ſancti, & ad Tit. cap. 3. Apparuit charitas ſeruatoris noſtri dei, nõ ex operib. iuſtitiæ, quę fecimus nos, ſed ſecundũ miſericordiam ſuã ſeruauit nos, per lauacrũ regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti, &c. En ſeruauit nos, inquit, διὰ λουτρὸν, per lauacrũ, & vocat lauacrũ regenerationis & renouationis Spiritus ſancti. Ergo ſalus nobis, quæ regeneratione noſtri conſtat, & renouatione ea, quã Spiritus ſanctus in nobis effecit, atq; ideo & Spiritus ſanctus ipſe, ipſaq; noſtri regeneratio & renotio nobis per Baptiſma adminiſtratur. Ad hęc tanta igitur dei pręſtãda nobis beneficia, vti dominus dignatur inſtrumẽto, Baptiſmate. Id ipſum plenioríb. adhuc verbis prædicauit de Baptiſmate Spiritus ſancti, per D. Petrum, cap. 3. In qua arca, paucæ, hoc eſt, octo animæ ſeruatæ ſunt per aquam, quæ & nos ſer

uat,

uat, prefiguratũ ſcilicet Baptiſma, non ſordiũ corporis depoſitio, ſed interrogatio bonę conſcientię in deum per reſurrectionem Ieſu Chriſti.

Baptiſma vocat ἀντίτυπον aquæ, qua ſeruatus eſt Noah cũ ſuis per arcã, magis ſacramẽtum miraculi, quã inſtrumẽtum naturale, in tali maximè diluuio, quo cuncta mundi interierunt: quia vt aqua illa, perdens reliqua mundi, quaſi in morte, & per mortem ſeruauit miraculo diuinę beneuolẽtię Noah cũ ſuis, ita baptiſma inſerens morti Chriſti, ſeruat à morte ęterna per mortem veteris Adæ & peccati. Rectè autem ſubiecit Apoſtolus: Non depoſitio ſordium in carne, ſed interrogatio bonę conſcientię per reſurrectionem Ieſu Chriſti. Id enim quod pręcipuum eſt in Baptiſmate, fœdus ſalutis, quod hoc ſacramento icitur, exprimitur hac ſynechdoche, dũ interrogationem ponit pro toto ſacramento, in quo baptizandi in mortem & reſurrectionem domini, de ſua fide interrogantur, & reſpondent: quod ſi bona conſcientia faciunt, ſalutem ba-

ptiſmate accipiunt. Nec enim ſeruat baptiſma adultos, niſi credentes. ſalus quidem baptiſmate offertur omnibus: recipiunt autem illam adulti nõniſi per fidem, infantes per arcanã Spiritus ſancti operationem, qua ad vitam æternam ſanctificantur. Ex his iam omnibus locis clarè perſpicimus, baptiſma commendari nobis, vt inſtrumentum diuinę miſericordiæ, quo Deus nõ ſua, ſed noſtra cauſa dignatur vti, vt quo Electis ſuis, quibus ipſe hæc ſua deſtinata dona conferat, vſus ſuorum ad id miniſterio: per quod eis præſcripſit peccatorum ſalutarem pœnitentiam, certãq; ablutionem & remiſſionẽ, mortem, ſepulturam, purgationem, ſpem certam reſurrectionis, in Chriſtum incorporationem, eiuſq; induitionem, id eſt ſaluificam communionem, regenerationẽ, inuocationemq; ſpiritus, omnemq; ſalutem.

Nec minus efficax eſt horum omniũ donorum dei inſtrumentnm, baptiſma Electis Dei, quos eo ſtatuit ſibi Dominus regignere, quàm eſt vllum remedi-
um

um quantũuis efficax ex natura ad conferendam ſanitatem corpori, ad ſuſcipiendum hunc effectum maximè parato & accommodato. Ex Dei enim verbo pendet effectus vtriuſque rei. Imò multò certius percipiunt Electi Dei enumerata Dei beneficia per Baptiſma, quàm corpora humana ſanitatem ſuam per illa, quæ vocantur remedia naturalia.

DE VI ET EFFICACIA Cœnæ dominicæ.

QVo dilucidius hoc myſteriũ explicemus, & ex verbo dei patefaciamus, quid dñs nobis in ſacra ſua cœna offerat, & exhibeat, arbitror operępreciũ me facturũ, ſi ante omnia cõmemorẽ, quot ſint hominũ genera, qui circa hoc ſummũ Dei beneficium impingunt, ac quæ cuiq; cauſa impingendi: cognitis enim morbis, & cauſis morborũ, remedia opportuna facilius & cognoſcuntur, & adhibentur, & admittuntur. Certum autẽ eſt, alios impingere circa rem ipſam huius ſacramẽti, alios verò circa verba, quibus & com

mendatur uobis in Scripturis, & cõuenit illud nunc prædicari, commẽdariq; à nobis. Inter eos verò, qui de re ipsa huius sacramenti, impiè sentiunt, est primum genus eorum, qui opinantur, vel simulant se opinari, quorũ hodie ingẽs turba est, Christum dominũ adesse sub speciebus (vt loquuntur) panis, & vini, substantia panis & vini, vel in corpus & sanguinem Christi, mutata, id est (vt ipsi dicunt) transubstantiata, vel miraculo subducta, adesse, & presentẽ manere, quãdiu species illæ, id est, panis & vini permanent quantitas & qualitas: atq; adesse, vt in his specieb. debeat coli ac adorari: ac contra cunctas, quę hominibus siue incidunt, siue metuuntur, calamitates afferri, & circumferri, vt cõtra cæli intemperiem, vim aquarum, incendiorum, hostium: deniq; quotidie in innumeris Missis patri immolari, pro viuis & defunctis, pro malorum omnium depulsione, bonorumq; omnium conciliatione, in hac & futura vita. In hac verò opinione & superstitione aliqui reuera sunt, alij esse simulant: eorũque

que qui impijs persuasionib. fascinati in hac hærent opinione re vera, alij errant corde simplici, alioqui timore dei non vacui: alij autẽ, quorũ hodie (postquam lux doctrinę Christianæ effulsit) est longe maximus numerus, summis quidem furoribus dimicant, ferroq́; igni, ac quibusq; crudelissimis supplicijs pro Christi in hoc sacramento, præsentia, & cultu, qui tamen ita sceleribus & flagitijs suis, hunc ipsum filium dei calcant pedibus, sanguinemq́; eius ducũt prophanum, vt se ipsi manifestos faciãt non credere Christum Dominum filiũ illum Dei, quem nobis prædicant Euãgelistæ, & scripta Apostolica, vspiam esse, nedum esse, regnareq́; in cælis, deum & seruatorem nostrum, sed fingere sibi alienum, sicut deum, ita & & Dei filium: eiusmodi scilicet & deum & Christum, qui externis, & ab hominibus excogitatis cultibus placari velit, vt genu flexionibus, oculorum & manuũ sublationibus: à fabrefactis domicilijs, argẽteis atq; aureis mõstrantijs, calicib. patinis, lineo, preciosis pyxidib. paruis &

magnis tintinnabulis, fiſtulis, cytharis, & omni genere muſicorum inſtrumentorum, ſertis, floribus, ornatis veſtibus, ac tapetibus, ſtatuis, & nugis omnibus, quas hęc caro miratur. Hiſce portentis confidunt infeliciſſimè dementati homines, poſſe ita ſibi placari filium dei, & totũ cœlum, vt quantumuis impiè, iniuſtè, nequiter viuant, tamẽ daturus ille ſit eis vitam longęuam, opes, & honores, potentiam: quo diu multũq; valeant præſtare ſe in ipſum contumelioſos, & in proximos iniurioſos. Nam inter hos, quot reperiuntur manifeſti, periurij, cõfeſſarum fraudum in proximos, odij fraterni, inuidiæ, ſtuprorum, adulteriorũ, crudelis neglectus fratrũ ſuorum. Chriſtus autem dominus non nouit eos, qui audiunt eius ſermonẽ & non faciunt: quicq; dicunt ſe noſſe deũ, præcepta autem eius non ſeruant, mendaces ſunt, & veritas in illis non eſt: Nã non faciens iuſtitiam, & non diligens fratrem, non ex Deo, ſed ex Diabolo eſt. Omnino itaq; hi ignorant, nec credunt eſſe filium Dei, & noſtrum ſer-
uatorem

uatorem dominum Iesum Christum, in cælis,aut vspiam esse. Quamobrem cum ferro etiam,non verbis tantùm & igni vindicant & propugnãt suum cõmentitium,non verum filium dei in pane,inq; Missa sua, tanquam magnificũ ei exhibent cultũ,quod ad externam illam pompam attinet: aut scientes illudunt deo, & hominibus,simulantes,se deum illum & Christũ factitium suum tanti facere, & colere, cùm inane nomen & cõmentum statuant, quicquid de Christo & deo in diuiuis Scripturis quidem reuelato dicitur, & prædicatur, aut pro innata hominibus superstitione,ex qua cũcti falsi cultus deorum iam inde ab initio orbis emanarunt in omnes gentes. Volunt enim habere, & colere deum, non cui ipsi seruiant, viuantq;, sed qui ipsorum ministrum, deumq; se præstet, impijs cupiditatib. hoc est virtute ipsis diuina suppeditet, quibus se,& deo vero & hominibus infestiores atq; nocentiores exhibeant cacodæmonas. Eundem falsò per tot secula excogitatum, ac frustra quæsitũ

deum & Christum nō verum, qui in di uinis scripturis se nobis patefecit, quærant & colant necesse est: aut colere se ventris, ambitionisq; causa simulent atque mentiātur omnes ij sacrificuli, qui pro Christi in sacramēto suo, ac Missa, & præsentia, & cultu decertant: cum tamen ne minimum quidem veri Christi et seruatoris nostri præceptum curare se, ipsi tota vita sua demonstrent. Qui dogmata regni Christi, nec norūt ipsi, nedum student tradere plebibus suis, vitam degunt fœdam & alienam ab omni honestate: interim si multorum sacerdotiorum queant prouentus, per sacrilegia, & manifestatam simoniam inuadere, nihil faciunt ad summā diligentiam reliqui. His hominibus, si tamen homines dicendi sunt, quoniā se in eorum ipsi intruserunt numerū, quos dominus vocat canes & porcos, nihil est de sancto, & margaritis domini proijciendum, aut spargendū. Amant, quib. ad luxū & pompam abutantur spolia ecclesiarum. Placet illis ociosa illa, mollis, ac licentiosa, et exlex vita, quam sibi

ista maximè impostura parauerũt, qua persuaserunt hominibus, sibi esse potestatem, non modò dei omnia saluifica nobis opera pro suo arbitratu administrandi, verũ etiam deũ, & seruatorem nostrũ præsentem & opitulatorẽ contra omnia mala, & largitorẽ omnium bonorum hominibus statuere & exhibere, sua magica panis, viniq́ transubstantiatione. Postq́ enim eo homines fascinarunt, facilè se cũctis honestis & Reipub. vtilibus operib. & negocijs, ac iudicijs exemerunt: & se deos quosdam reliquorũ hominũ constituerunt.

Cùm itaq́ hi se verę de hoc sacramẽto doctrinæ obijciunt, suisq́ eã sophismatis oppugnant, nullum sanè verbũ cum eis de tantis Christi mysterijs est cõmunicandum, quo ad ipsos quidem attinet. Quia cùm reperiantur & ex verè timentibus deum, quos illi tenent adhuc suis commentis implicatos, propter hos ad veritatis cognitionem adducendos, ac ita Christo domino lucri faciendos, necesse est nonnunq́ confli ctari cum illis, quanquam canibus &

porcis:ſicut dominum ipſum legimus conflictatum eſſe toties, cũ obſtinatis in impietate Phariſæis & Sadducæis.

Porrò quocunq;, vel circa hæc, vel circa alia Chriſti myſteria homines ſanabiles eſſent: vna hæc ab errore illos ad ſanam doctrinam reuocandi via & ratio patet, & eſt idonea, docere eos, verbis domini noſtri Ieſu Chriſti, & iũctis diuinis Scripturis indubitatam adhibere fidem, nec quicquam dubitare, dominum ipſum & Spiritum ſanctum (ſi puro & credente corde inuocetur) per eaſdem Scripturas & verba ſua piè expenſa, cùm legendo, tum à fratribus audiendo abundè eis cũcta ſalutis myſteria explicaturum.

His alij contrariam, ſed æquè impiã ſequuntur de cœnæ dominicæ myſterio cõmentationem, hicq; tantundem habent, & adorant veri Chriſti, quantum ſuperiores. Permittunt enim ſibi quæuis dei verba, pro ſuarum mentiũ exiſtimatione, deprauare, fingereq; ſibi Chriſtum & Chriſti ſacramenta, pro vt fert ipſorum arrogantia, & effrænes

cupiditates. Isti nihil omnino Christi, aut operũ Christi in sacra domini cœna agnoscunt, sed habent eam pro ceremonia, qua homines (cũ ipsis visum sit) etiam in quolibet vulgari conuiuio Christi seruatoris scilicet longè absentis memores sint, ac se velle de eius haberi grege profiteantur. Viuũt autem in eo præceptorum dei contemptu, eóque feruntur mundi studio, in ea hærẽt vitæ ambitione & nequitia, vt haud plus credant, Christum dominum esse & regnare in cælis, quanquam de hoc mirificè triumphant, ne quis Christum extra cælum quærat, quàm superiores, qui eum pro pane & vino sub harũ rerum accidentijs, se adorare, vel simulant, vel confingunt. Apertè enim ipsi filium dei conculcant pedibus & sanguinem eius prophanum ducũt, vt tota eorum vita euincit. Hi sunt qui iugũ papæ non abiecerunt, quòd Christi iugum vel nossent, vel vellent in se suscipere: sed ideò tantùm, quia ad aliquam tamen videbantur sub illo iugo, religionẽ, deiq; disciplinam ligari. est his

intolerabile, quòd vel principum, & reipub. iugo, & legib. coguntse aliquo modo submittere: tam abest, vt Christi iugo ac disciplinæ ceruicẽ suam sub mitterent: eaq; propter, quicquid vllo modo, regnum, potestatem, & discipli nam Christi resipit, id criminantur per tinere ad Romani antichristi tyrannidem reuocandam, potentiamq; sacerdotum: omnem proinde vsum sacramentorum pro nihilo ducunt: conciones ægrè ferunt, quanuis lenes, acres insimulant seditiosi conatus. In summa religionẽ omnẽ vellent abolitã, quo ꝓ sua licentius libidine grassari valerent.

Quos ipsos ob hanc eorũ caninã & porcinã impietatẽ meritò longũ valere sinemus, cũ non cõmittit nos cũ illis necessitas, Christi doctrinã contra eos tueri ac defendere: ꝓpter & eripiẽdos ex illorũ perditione, si qui detineri in ea sanabiles homines deprehendãtur, & infirmiusculos in partib. veritatis cõ firmandos. Reperias enim inter hos, quanq; nonmultos, aliquos tamen, qui cũ cætero qui haud omnino alieni sint

à deo,

à deo, ista tamen sacramentorũ Christi prophanatione et euacuatione teneantur fascinati, vt sacram cœnam habeãt tantũ pro memorabili, absentis omnino Christi: & nota quadam ac symbolo Christianæ societatis, eoq; quasi superuacaneo: vt si in anno semel, bis aut ter celebretur, abundè satis sit.
His itaq; duobus contrarijs generibus hominũ reperiunť ferè omnes, qui reuera circa hæc cœnæ dominicæ mysteria impingunt, verboq; dei palã aduersantur. Causæ verò impingendi vtrisq; in aliquib. quidẽ, tametsi perpaucis, deprehenduntur esse, simplex hallucinatio, et minimè affectata sophismatis impiorũ hominũ implicatio: multò autẽ maiorẽ partẽ, impellit in hæc impietatis præcipitia, q̃ vna pars nullis vult teneri religionib. altera religionibus eiusmodi, quę nõ homines placitis dei, sed deũ cupiditatibus addicãt hominum.
Permulta autẽ in vtroq; impietatis genere turba est, quæ cura horum mysteriorum simulant magis, quàm vlla reuera tangatur. Huiusmodi ita-

que sunt qui re ipsa de cœnæ dominicæ mysterijs, aliena à verbo dei sectantur, & deprehendunt, & his, quas exposui causas, in hoc certamine versantur.

Iam videamus etiam, qui non de re ipsa mysteriorum, sed de verbis modò, & quibus debeant prædicari à nobis, inter se variant & pugnant, & quibus maximè de causis in hac detineantur varietate & pugna. Horum ergo alij, defixis animis, in illos quos superiore loco commemoraui, qui indulgentes rationi carnis suæ, quam & ipsi (licet vocent domini cœnam), vacuam prorsus domino esse, contendunt: ita student horũ occurrere errori, & Christi domini de sacra cœna sua verba efferre, atque vrgere: & ipsi in prædicando de hoc mysterio eiusmodi vti loquendi grandibus formis, vt alijs non paucis hominibus, nec indoctis, aut malis quoque videantur, Christum ipsi pani & vino cœnæ vel includere, vel affigere, ratione aliqua huius mundi, adeoque detrahere nonnihil & veritati huma-

 301

humanę naturæ in Christo & glorię eius cælesti, & offico summi sacerdotij, suos per se solùm seruandi. Quæ vitia cùm alij se in horum sermonibus videre autumant: ita eorũ defugiunt, & enarrandi verba domini, & spiritus sancti de hoc sacramẽto, rationem, & quibus in commendando hoc sacramento, vti solent, figuras, adeoq́ & in contraria deflectunt, cùm interpretando domini & spiritus sancti verba de cœna domini, tũ suis verbis eiusdem cœnæ mysteria prædicando, vt illis, quos proximè commemoraui, videantur, vti faciunt, quos secundo loco commemoraui, visa rationis suæ verbo dei anteponere, non velle verum de his mysterijs petere ex verbis domini sensum sed quem ipsi fingãt, inferre verbo dei, Christúmque dominum sic includere cælo, & à sacra cœna facere absentem: vt non tantùm dominum ipsum, sed etiam omnia eius beneficia, & à cœna, & à fidelibus suis omninò secludant, adeoq́ & ipsi sacramentum euacuent, indeq́ & communionem, & discipli-

plinam Christi dissoluant. Hi quidem mihi, qui multis tamen annis in cōponenda hac controuersia laboraui, & vtriusq; partis precipuos viros sæpe & diligenter audiui, quæ sentirent, fideliter explicantes, videntur re ipsa omnino consentire. Nec enim hi, quos quarto loco numeraui, volunt tantùm panē & vinum absentis omnino Christi symbola, percipiq; in sacra domini cœna, verùm & Christum ipsum atq; eius beneficia: nec ij, quos tertio loco proposui, Christum vlla seculi huius ratione, vel includunt, vel affigunt symbolis, mundi huius elementis: verbis autem quib. vtrinq; vel dicta domini, & Spiritus sanctus de hoc sacro explicant, vel ipsi hoc mysteriū prædicant, adeò certè desident, vt plerique horum sibijpsis non videantur verbis tantùm, verùm etiam sententijs discrepare.

Huius ergo dissensionis causas, cùm sæpe multumq; quesierim, aliàs inueniре non potui, quàm has: Primam meritam iram dei aduersus nostram ingratitudinem, qui regnum filij eius, non

prout

prout illud nobis reuelauit, & offert, recipimus: Secundam, mysterium probationis, quo dominus semper solitus est in ecclesijs suis per obortas hæreses atque dissidia, manifestos facere probatos suos, infirmiores suę admonere imbecillitatis, & excitare in eis acriorem salutis suæ solicitudinem: reprobis verò se, & doctrinam suam, quam repudiant, petram adhibere scandali, & lapidem offensionis: Tertiam, Neglectũ sanctæ in Christo communionis.

Primũ.n. in confesso est omnib. qui his de reb. possunt iudicare, multis retro seculis, deũ nulli gēti salutis nostræ dogmata, cunctaq; regni mysteria eousq; patefecisse, totamq; scripturã suã tam luculenter exposuisse, atq; his nostris tēporibus, nobis aquilonaribus populis. At, quæ vspiam extat ecclesia quæ possit de se affirmare, disciplinam se quoq; omnem domini recepisse, lucemq; doctrinæ, & oris confessionem vitę reformatione (vt par erat) re exornasse? Qui itaque nos tantis dei beneficijs, quibus nos cumulauit, gratos

prestare,nimis segniter studuimus?In‑
digni ipsi nos fecimus, quib. dominus
ampliora beneficia conferret,iuxta di‑
ctum suũ: Omni habenti dabitur,hoc
est,acceptis donis rectè vtenti.Nõ ha‑
benti,hoc est,dona dei non dignè exci
pienti, vt vsurpanti, auferetur & illud
quod habere videtur,verius,quàm ha‑
bet. Quoq; magis contamur nos iugo
Christi optimo totos subdere,ac spiri‑
tui ipsius, vt filij dei, agendos in omni
vita promittimus, eo in nos Satanæ,
spiritui erroris & dissensionis, plus ad
offundendum nobis variarum halluci
nationũ nebulas & diffidendi occasio
nes, iusto dei iudicio indulget. Dein‑
de visum est Dño arcano suo, sed non
minus iusto dei consilio fideles suos
vt cæteris tentationibus, ita & hac per
hæreses,& dissensiones explorare,qua
probos suos,vt aurũ igni facit explen‑
descere: debiles in fide,nominis verbi
que sui,suæ admonet infirmitatis,& re
probis in grege suo hypocritis, quam
quærunt,& merentur,occasionem præ
bet offensionis. Positus est enim domi
nus

nus uerè timentibus se, in sanctuariũ: cõtemptoribus autem suis, in lapidem offensionis, in petrã impactionis, duabus domibus Israel, in laqueum & tendiculam habitantibus Ierusalem Ies. 8. Positus est in ruinam, & resurrectionẽ multorum in Israel. Venit iudicium in hunc mundum, vt non videntes, videant, & videntes cæci fiant. Ioan. 9. Hinc & tempore Apostolorum, martyrum, & sanctorũ patrum, præter portentosissimas hæreses, grauissima etiã inter bonos certamina de Christi religione extiterunt.

Perpendantur quę de peracri illa, de ceremonijs, controuersia leguntur Actorum 15. & Gal. 2. Quæ item de pseudoapostolis 2. Cor. 10. & 11. Philip. 3. 1. Timoth. 1. & 4. & Tit. 1. & 3. Agnoscamus etiam, quanta fuerit illa vis Satanę quam exercuit postea importunissime per tot, tamq; horrendas hęreses, quas exortas mox ab Apostolorum decessu commemorant, Irenæus & Tertullianus. Non parùm sanè tamen etiam per varias inter pios, ac fideles episcopos

atque ecclesias, contentiones, qualis illa fuit de tempore festi Paschalis, qua accensus Victor Romanus episcopus decreuerat cunctis Asianis ecclesijs, diuersum ritum obseruantibus, quanquam D. Ioannis Euangelistæ traditionem prætenderent, Christianam renũciare communionem: cuius intempestiuo zelo D. Irenæus sese obiecit, vt legitur apud Eusebium in historia Ecclesiastica libro 5, cap. 23. & tribus sequentibus. Atq; hæc acciderunt anno domini 199. cũ quotidie sanguis Christi in martyribus eius fundebatur. Quantũ iam furorum excitauerit Satan, data ecclesijs pace à tyrannis, per Ariũ, & eos qui hunc secuti sunt, doctrinæ Christi violatores, id verò est horrendum lectu. Non sumus autem nos ijs, qui tum extiterunt, vel doctoribus, vel plebibus Christi meliores, hoc est, deo pro acceptis beneficijs gratiores, cognitisque præceptis eius, præceptis vitæ æternæ obsequentiores. Quid igitur mirum, cùm tam remisse oramus patrem cælestem, ne nos inducat in tentatio-

nem, sed liberet nos à malo tentatore. Nam omnis vera ad deũ precatio, pro vt ardet ipsa, ad placita dei conformatur, ne aliquid eius furorib. in nos permittatur. Cumq́; veteres ecclesias afflixit acerbissimé, labefactando religionis nostræ dogmata, de deo, & seruatore ipso, de cuius incarnatione, & ijs, quæ pro nostra salute fecit, & passus est, affligit nostros, de ijs ministerijs & rationibus, quibus eam quam nobis parauit salutem, debemus excipere. Itaque fit, vt & nostro tempore præter Satanæ varios conatus in reuocando prope omnes veteres portentosissimas hæreses, etiam inter bonos tam grauia, nec paucis admodum maiora existant certamina, & de ijs rebus, sine quibus, quicquid nobis filius dei factus est & effecit, percipere non possumus, de Christi filij dei, & nostri inter nos, & in ipsa beata communione, de omni parte per eum salutis administratione, atque ad nos applicatione.

Tertia causa est harum conflictationum, neglectus communionis in Christo. Ea enim nunquam in Ecclesia fuit rarior & frigidior. Quàm enim continenter conueniebant, & vnà degebāt sancti in prima ecclesia, Lucas satis prędicat, Actorum 2. 4. 5. Deus est charitas, & Christus vult ecclesiam suam, vti corpus, sibi & inuicem iunctam esse, & compactam. Spiritus sanctus sua dona, nō vni, & alteri omnia, sed singulis, pro vt vult, distribuit, & ad totius corporis vtilitatem explicanda. Poscit itaque, vt fideles sua dona studiosè conferant, & grati excipiant. Per quoscunque illa offerat, vult sublata omnia illa mundi discrimina. Iudæus, Gręcus, Scytha, liber, seruus, ei est perinde.

Dum igitur nos communionē hanc membrorum Christi, & donorum Spiritus sancti communionem male colimus, sed quisque sibi ipsi satis sapere videtur, parcius etiam sua dona Spirius sanctus impertit: & præualet apud nos mater omnis ignorationis & praui iudicij, φιλαυτία καὶ φιλαρχία: quas

pestes

pestes consequitur neglectus & fastidium fratrum, donorumq́; Dei, & S. sancti in illis contemptio, ac inde inuidentia, unde consequũtur multę perniciosæ suspiciones, calumniæ, apertæ iniuriæ &c. His verò Satanæ flatib. & procellis letiferis, depellitur à cordibus hominum aura leuis & salutaris S. sancti qui solus in omnem inducit veritatem quiq́; apud eos residere solet, qui sunt afflicto & deiecto spiritu, & tremũt ad sermones eius, Iesa. 66. Quicquid enĩ nostri in nobis hæreat, id obstat, quominus motus veritatis omnis & salutis à capite Christo in nos sua mẽbra dimanet. Hæc qui religiosè expẽdat, ille meritò deplorabit, & grauiora adhuc mala inde metuet, quòd tam paucis videmus verè fraternã de rebus religionis cõmunicationem, cordi esse: imò eam æquis animis sustinere. Ita enim sibi fidũt pleriq́;, & sui esse amãt, vt nisi, quasi cogãtur ad conferendum cum alijs de religione Christi sese non demittant: et si ad aliquam de Christi dogmatis cõmunicationem sint adducti, ita nõ co-

mes se & faciles ad audiendũ alios, & docendum, quos labi putant, leuesq́; præbent, vt præstiterit eos ad disputationem nõ accessisse. At Deus charitas est, & φιλάνθρωπος, poscitq́; à nobis merito, filijs suis, vt simus & nos perfecta humanitate, charitate, & misericordia, adeoq́; mansueti, patiẽtes malorum & commodi, paratiq́; ad docendum, vt erudire, & ad veritatem instituere sustineamus, ac elaboremus, etiam contradicentes, ingratos & vitiosos 2. Timo. 2. Hæc verò de causis errorum & dissensionum, circa cùm hæc cœnæ Dñicæ mysteria ipsa, tum verba, quib. & dicta domini de illis, ac Spiritus sancti explicantur, & nos eadem confiteamur, & prædicemus, ideo cõmemoraui, vt causas has tantorum malorũ cognitas, modis omníb. arcere, depellereq́; à nobis studeamus, nec speremus sinceram cõcordemq́; nos de his sacris intelligentiam atq́; confessionem consequi, nisi has errorum & dissidiorum causas procul à nobis fecerimus. Oremus itaque dominum, vt omnes istas errorum & dissidio-

dissidiorum circa hæc sacrosancta mysteria causas, procul à nobis faciat, donec nobis veram sui & verbi reuerentiam & notitiam per viuam in eum fidem, vt nihil de eo, cunctisque eius operib. & beneficijs credere sustineamus, quod non ipse de se & factis suis testatus sit in diuinis scripturis suis: nec putemus etiã quicquam posse dè eius doctrina ritè intelligere, aut verè credere, nisi pijs precibus pro vero & germano omnium verborum Dei intellectu, adiungamus confirmatam voluntatem faciẽdi voluntatem patris, & seruandi Dñi præcepta omnia, nihilque his detrahẽtes quicquam, vt neque religionem nobis expetamus quæ nos relinquat nobis, & cupiditatib. nostris impijs falsò polliceatur patrocinia: sed potius quæ crucifigat eas, & aboleat: Nec quæramus esse exleges & absque iugo & disciplina: Desinamus partiri Euangelica pręcepta, vt quædã eorũ amplectamur, quædam etiã eorũ negligamus: Pręstemus nos gratos de acceptis beneficijs, vt benignius. Deus conferat ampliora. Præ-

terea caueamus omnes Satanæ conatus, & admirabiles artes, quibus nunquam non laborat, eorum distrahere animos quorũ munus est, pro alijs quoque Christo dño militare ad destructionẽ eius tyrannidis. Vtitur autẽ ille maxime ad diuellendum animos eorũ, qui religionem Christi, atque ideo verissimã animorum pacem, & consensionem, docere ac prouehere debent, dissimulata inflatione φιλαυτίας καὶ φιλαρχίας fastidijs, si non etiam inuidentiæ donorum dei in fratribus, quas pestes conuestit, tegitque ementito amiculo zeli diuini, pro puritate fidei, pro doctrinæ Christi sinceritate, pro Ecclesiæ salute. Hos itaque in nobis morbos diligenter obseruemus, eóque inuenta nostra omnia suspecta habeamus, & præmissis ardentibus precibus ad diuinas scripturas exigamus, de illis fratrũ iudicia, nõ audere tantùm facilè, verumetiã pressè considerare studeamus, cogitãtes, obstetrices melius quàm matres de partu iudicare: & dñm variè sua dona distribuere, ac vnũquemlibet suorum docere ministerio aliorum fratrum

fratrum, & sæpe summè excellenter do
nis multis per eorum operam, qui mul
tò paucioribus pollẽt. Cumq́ sciamus
Dominum mandare benedictionem
suam, vbi fratres vnà viuunt, summa vi
tæ totius coniunctione & consuetudi
ne: hanc in domino perpetuo & sum-
mo studio colamus, deijcereq́ nos ad
omnia pia obsequia adsuefaciamus, cũ
ctaq́ quæ charitatẽ sinceram possint
vllo modo oblædere, summopere eui-
temus. Deus est charitas, & qui in cha-
ritate manet, in Deo manet. In Deo ita
que sapiet, & Deum in fratre libentissi
mè audiet, & ea audiet religione, ne qd
tamen commenti humani ex præposte
ra, vel sui deiectione, vel fratrum existi
matione, suscipiat pro doctrina Spiri-
tus sancti. Charitas quoq́ cùm credat,
speret, & sustineat omnia, non est suspi
cax, nihil rapit in partem deteriorẽ, sed
quoad potest per verbum Dei, lapsus
fratrum fert, dubia in meliorem partẽ
interpretatur. Cumq́ deprehendit fra-
tres omnino errore teneri, & peccato,
submouere magis hæc mala satagit,

quàm exaggerare & diffamare. Sic ergo premunitis animis nunc ad rem accedamus.

Propositum est ostendere claris dei oraculis, quid sentiendum, & confitendum, prædicandũq; sit nobis de vi & efficacia Cœnæ dominicæ, hoc est de eo quid nobis dominus in hoc suo sacramento præstet & exhibeat: ac quid in nobis efficiat. Dictum est autẽ, quosdã de hoc mysterio re ipsa aliena à verbo dei, impia sectari cõmenta: quosdã autem inter se discrepare verbis: dum scilicet cõuenire nõ possunt, nec de vera verborum Dñi, ac Spiritus sancti, quibus nobis hoc sacramẽtum est cõmendatum, intellectione atq; interpretatione: nec etiam de formis loquendi, quibus sint ista nobis mysteria explicãda, confitenda, prædicanda.

Primùm itaque studebo edisserere, quid ego sentiam de his mysterijs credendum esse, tum quã existimem verã ac germanam verborũ domini, & Spiritus sancti de his mysterijs intelligentiã, atq; interpretationem: Tertiò, quibus

bus nos verbis maximè deceat in com mendando, prædicãdoq́; hoc sacramẽ to vti. Posthac quoniã iudico iuxta fugiendam ac detestandã nobis toto corde, & eorum, quos primo loco cõmemoraui, inter impingẽtes circa hæc mysteria, superstitionem: & eorum, quos numeraui secundo loco, dissolutionẽ: tum etiam cauendas omnes hallucinationes, & iniquas de fratribus suspiciones, quib. implicantur, qui in tertio & quarto loco à me positi sunt, inter eos, qui de his mysterijs adhuc inter se contendũt: etiam ad horum omniũ respõdebo argumenta, quib. quisq́; vel errorem tueri conatur suum, vel suam defẽdere in asserendo sua, & refutando placita, & dicta fratrum, duritiem. Cùm itaque id quæratur nobis, quę sit vis & efficacia sacrosãctę Eucharistię vel cœnæ dominicæ, id est, quid nobis dominus per hoc sacramentum, dum illud, vt ipse instituit, & administratur, offerat & tradat, & quid eo in nobis efficiat, quantum mihi Dominus dedit sua verba intelligere: Equidem respõ-

deo coram eo, dare eum nobis tria: Vnum, Panem verum & vinum, in natura sua minimè immutata: adeoq; anathema mihi sunt, quicunq; satis moniti & docti, tamen perseuerant hîc facere nouum, absq; omni verbo Dei, fidei articulum, de panis ac vini substantia: vel euanescere eam ad recitationẽ verborum domini: vel in corporis & sanguinis domini substantiã transubstantiari.

Alterum, ipsum corpus & sanguinẽ domini, adeoq; dñm ipsum, deũ & hominem, vt sedet regnatq; ad dexteram Patris: sed excipiendum fruẽdumq;, vt æternum seruatorem nostrum, vitæq; beatæ & largitorem & sustentatorem: atq; ideo percipiendũ nõ sensibus, aut ratione naturali, nec via & ratione huius seculi, sed per fidem energiamq; S. sancti, fruendumq; non in cibum ventris, verùm ad augendã eã in nobis sui communionem, vitamq; dei, quam donauit nobis in baptismate, qua manemus & viuimus, non in nobis ipsis, sed in ipso domino, & ipse in nobis. Et hîc itaque anathema esse agnosco omnes

eos,qui nihil quàm panem & vinũ, absentis omnino Christi, symbola in sancta Cœna agnoscunt.

Tertiũ, quod hîc datur & accipitur, est cõfirmatio noui Testamenti, id est, fidei,de gratia dei, & remissione peccatorũ,quod velit nos habere pro filijs & largiri hæreditatẽ vitæ æternę.Damno itaq; eos,qui dicunt, sacram cœnã tantùm institutã nobis, pro nota Christianæ societatis. Hęc tria simul offerri & tradi nobis in sacra cœna domini, cùm ea(vt ipse instituit) communicamus, à domino quidem ipso,eiusq; virtute & opere,sed per ministrum, & totum cœnæ ministerium,ostẽdam primùm ex ipsis verbis domini,& Spiritus sancti de hoc sacramẽto.Deinde adiungam confessionẽ & testimonia veteris Ecclesię. Vt verò Dñs tria ista, sui symboli, quæ dixi, panem & vinum, semetipsum, & fœderis confirmationem,suis fidelibus vnà exhibet, & id verbis suis, & Spiritus sancti simul quoq; docet: statui dicta illa ipsa domini & Spiritus sancti de sacra cœna,ordine proponere & expẽ

dere:atq; in his illa tria Christi dona pariter demõstrare. In eo verò cum sit sensus germanus dictorũ domini, & Spiritus sancti explicãdus, simul duo priora ex tribus, quę me ostensurũ circa hæc mysteria recepi, pręstare studebo, vt doceã scilicet, & quid de hoc mysterio sit sentiendũ, & quę sit genuina verborũ domini, & Spiritus sancti de his mysterijs interpretatio.

Verba dñi de hoc sacramẽto repręsentãt nobis Euãgelistę, Matthæus, Marcus, Lucas, Paulus, cũ quibus rectè coniungũtur, & quæ Ioan. 6. leguntur Dominũ prędixisse de seipso, videlicet, se panem esse, qui de cælo descenderit, & vitã det mundo. Item de carne sua, quę verè sit cibus, & sanguine suo, qui verè sit potus: & quòd eiusmodi sit cibus caro sua, & potus suus sanguis, qui solus pascat in vitam æternam: vt ij vitam in se veram non habeant, quicunque hoc cibo & potu non pascuntur: in æternũ autem viuant, certiq; sint de beata resurrectione, quicunq; hoc cibo vescuntur & hoc potu potantur. Adhæc reliquit

nobis

nobis Spiritus ſanctus etiam quædam oracula per Paulum 1. Cor.10.11. & 12. cap. Iſta itaq; intueamur, & perpendamus ordine.

Quę diuus Matthęus nobis de ſacra cœna Domini conſcripſit, ſic habent: ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, &c. Hæc primùm cõſideremus verbatim: Deinde oſtendamus ea, quę nobis dominus his verbis ſuis impartiat. Commemorat & D. Ioãnes multa, quę dominus dixit in nouiſſima cœna ſua, ſicut pedũ lotionem. Inde ſolet quæri de tẽpore inſtituti ſacramenti: Num hoc ante, aut poſt pedum lotionẽ diſcipulis ſuis inſtituerit, atque tradiderit. Quanquã verò de ordine dictorum & factorum domini nõ queat adeò omnino aliquid certi ex Euangeliſtis colligi, de cũctis domini dictis & factis in cœna: tamen ſatis liquet ex narratione Matthæi & Marci, dominũ antequam communionem ſui inſtituerit, accubuiſſe cum duodecim, atq; cibum ſumere cœpiſſe, atque de Iuda præmonuiſſe. Sic enim textus habet Matt. 26. Veſpere autem facto, accumbebat

cum duodecim, & edẽtibus illis, dixit: Amen dico vobis, quòd vnus vestrum me proditurus est. Cũ iam Ioannes prę monitionẽ de Iuda proditore factam à Domino memoret, post pedum lotionem, creditur Dominus δείπνου γινομένου, id est, facta & parata cœna, nondũ sumpta, de mensa statim, vt accubuisset, surrexisse, & Discipulis pedes lauisse, & quę ad illud pertinebãt mysteriũ exposuisse, ac tum statim subiecisse de Iuda, inde verò sacrã sui communionem prębuisse: Et rursus, vt est apud Lucã, monuisse de Iuda, atq; contentionẽ de primatu in discipulis ortã repressisse, hisq; deinde subiecisse concionem, quam Ioannes retulit: Filioli, parum superest tẽporis, quo vobiscum sum, &c. Mandatum nouum do vobis &c. Verisimile itaq; est dominum post manducatum agnum Paschalem, sacram sui communionem discipulis exhibuisse: & eam quidem continenter sacramento agni Paschalis adiunxisse, vt eũdem esse populum, veterem & nouũ, & religionẽ eandem, quod ad substantiam attinet,

vtriq; traditam, indicaret. Edentibus enim, inquit, illis, accepit Iesus panem, καὶ εὐλογήσας, &c. Id Dominus pro more fecit veteris populi, quem Iudęi hodie seruant, vt cùm festum insigne est, honoratior in mẽsa, accipiat initio calicem in manus suas, & benedicat domino, his verbis, Benedictus tu Iehouah, deus noster, Rex seculi, qui educis panẽ de terra. Et cœna finita, similiter benedicit Deũ, accepto calice, ac deinde distribuit. Proinde Lucas bis poculum circumlatũ à domino cõmemorat: Maximũ enim erat festum Paschatis. Quibus autem Dominus verbis vsus sit in agẽdo gratias, incertũ est. Arbitror autem aliјs & pluribus, quàm hodie Iudęi soleant, verbis vsum.

Notanda pręterea connexio verborum. Edentibus habet Euangelista: λαβὼν ὁ ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε, καὶ ἐδίδου, καὶ εἶπε, λάβετε, φάγετε. hinc enim discendum cùm omnia hęc eodẽ quo dominus ea peragit, ordine aguntur, exhiberi verã domini cœnã, hoc est si gratiæ aguntur deo, in cœtu verorũ

discipulorum,ad dona hæc dei,panem & vinum, & ipsa statim distribuuntur, atq; accipiũtur edēda & bibenda, eduntur<q; & bibũtur. λάβετε, φάγετε πίετε ex eo omnes. Hîc videamus, quid nam iusserit eos accipere, edere, ac bibere, certo certius est, panem dedisse dominum & vinum: & edere hunc & bibere iussisse. At quia subiecit: Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, & maximè cum subiecta sit particula rationalis (enim) quæ indubiè non minus pertinet ad prębitũ panem, quàm ad præbitum poculum, est synechdoche: ex vno duo intelligit: sicut etiam intelligendũ verbum est, cùm dominus insufflauit in discipulos, ac dixit eis: Accipite Spiritũ sanctum. Halitus ille non erat ipse Spiritus sanctus, sed Spiritus sancti symbolũ exhibitiuum. Similis locutio est. Gen. 17. vbi describitur circuncisio. Ibi sic legimus: Statuã fœdus meũ inter me & te, & inter semẽ tuũ post te, in generationes ipsorum, in fœdus perpetuum, vt sim tibi in deum, & semini tuo post te, terrã peregrinationis tuæ cun-

cunctam terram Chanaan, in possessionem perpetuam: & ero vobis in deum. Et dixit Deus ad Abraham: Et tu custodi fœdus meum, tu & semen tuum post te in generationes suas. Hoc fœdus meum quod custodietis, inter vos, & inter semen tuum, post te. Circumcidatur vobis omne masculum, & circuncidetis carnem præputij vestri, & erit in signū inter me & inter vos. Et filius octo dierum circuncidetur vobis. omnis mas, secundum generationes vestras, natus domi, & comparatus pecunia, de omni alieno filio, qui non est de semine tuo. circuncidendo, circuncidatur, emptus pecunia tua: & erit mihi fœdus meum in carne vestra, in fœdus sempiternum.

In his verbis admodū clarè describitur fœdus dei initum cum Abrahamo, & eius posteritate, signo circūcisionis. Et quia duas res dominus Abrahæ obtulit, fœdus ipsum, & fœderis signū, ideo vsus est etiam synechdochis, quibus vnum ex altero intellexit, verba sua quædam ad duo simul retulit. Primū enim

cùm ait, Statuam fœdus meũ: quia hoc fœdus statuit cum Abraham per circũcisionem, postea ipsam quoque circuncisionem fœdus vocauit. Certum est, hoc verbo Dominũ vsum synechdochicῶs vt & ad fœdus ipsum, & ad fœderis signum referatur. Fœdus definit ipse, constiturum Abrahæ & eius posteritati, eo quòd illis se Deum præstaret, & terram Cęnaan traderet, in qua ipsum colerẽt. Cùm verò postea dicit deus ad Abraham: Custodies fœdus meum, &c. Itẽ, Hoc est fœdus meum, quod custodietis: circuncidatur vobis omnis mas, certum est, & verbum hoc custòdire, vsurpasse synechdochicῶs. Manifesto enim manifestius est, dominum hoc verbum retulisse ad circuncisionem, quam obseruandam sanciuit, etiã sub pœna excisionis de populo suo. At cùm circumcisio non agnoscentibus dominũ vt Deum suum, & vera fide colentibus, vertitur in pręputiũ (quandoquidem vera circuncisio nõ est ea, quę manifesta est in carne iuxta literę pręceptũ, sed quæ est circuncisio cordis in spiritu) dubita

ri

ri non poteſt, dominũ verbum illud cuſtodire, multo magis retuliſſe ad fœdus ipſum, vt illud religioſè ſeruarẽt, præſtãdo ſe deo in populũ, & colendo Dominum vt deum ſuum. cuſtodire itaq; alterum verbum, eſt hîc vſurpatum ſynechdochicῶs.

Iam, cũ hîc quoq; dicit, fœdus ſuũ eſſe circuncifionẽ, quã tamen mox ſignũ fœderis vocat, & pro circuncifione nõ habet quæ non cordis ſit: quis non videat & pronomen hoc demonſtratiuũ זאת & nomen fœdus ſynechdochicῶs accipi, vt pronomen זאת, duo demonſtret, & fœdus ipſum, & fœderis ſignum, circuncifionem? Fœderis verò nomen item ad duo referatur, ad fœdus ipſum, & ad circuncifionem, fœderis ſignum, ſicut hoc nomen & poſtea vſurpauit, dicẽs: Et erit fœdus meum in carne veſtra? Fœdus enim ipſum non in carne, ſed in gratuita dei beneuolentia, & beneficentia conſiſtebat, & fide populi: circũciſio ſignum huius fœderis erat in carne. Placet verò domino ſic loqui nobiſcum, & ſua offerre dona, quæ certis

ſignis ſenſibilibus pro naturæ noſtræ conditione offerre dignatur, vt ſicut ip ſe, ſignum & ſignatum in donis ſuis, verbis ſimul complectitur, nos ea non diſtrahamus: ſed ſigna, quibus ille ſua cęleſtia dona offert, ea fide ſuſcipiamus vt ſignificata per hæc ſigna, ſpiritualia dona præcipue ſuſpiciamus, atq; complectamur: ſed nec ſigna etiam, quę dominus inſtituit, & quibus ſe prædicat, ſua nobis vitæ æternæ conferre beneficia, contemnamus, & quam per hęc cõſtituit nobis diſciplinam, & ſanctæ in ſe communicationis obſeruantiam, adſpernemur. Poteſt quidem ille ſua beneficia quibus vult, abſque vllis ſignis exhibere. Dum autem ea certis nobis offert ſignis ea ſigna nos ſi negligamus ipſa quoq; beneficia repudiamus. Non enim nos ipſi, ſed ipſe nobis pręſcribere debet, qua eius dona ratione percipiamus.

Similẽ ſermonẽ dei, quo donum inuiſibile, ſigno viſibili exhibuit, legimus, 1. Reg. 11. de Propheta Ahiah Silonite, & Ieroboã. Legitur enim illhic, hunc Pro-

Prophetã,nouum pallium ſuum diſcidiſſe in duodecim partes, atq; dediſſe Ieroboã decem partes,his verbis: Cape tibi denarium ſciſſurarum,nam ſic dicit dominus Deus Iſrael: Ecce ego ſcindo regnum de manu Salomonis, & dedi denarium tribuum. Hîc verbum (Accipe) omnino ad duo refertur, ad partes decem ſciſſi panni,quas Ieroboam manibus accepit,& ad Regiam poteſtatẽ, quam debuit ſuſcipere fide, per hoc ſignum.

Hęc iam exẽpla ſufficiant de Synechdoche,quæ ineſt verbis cœnæ,dum reſpõdendum erit aduerſarijs illis, & qui vel tranſubſtantationem panis & vini, in corpus & ſanguinem Chriſti,vel cõprehenſionem eius ſub pane & vino ponũt permanentem: & qui cœnã dominicã Chriſto penitus euacuãt. Porrò quia conſtat verba illa λάβετε, φάγετε ſynechdochica eſſe, & ad res duas referri, eaſq; longè diuerſiſsimas: eſt & illud hîc obſeruandum, ea cùm referuntur ad ſymbola, accipi ſimpliciter, vt ſymbola ſcilicet capiantur in manus, & mã

ducentur, bibanturq; ore: at cùm refe-
runtur ad ipsum domini corpus & san-
guinẽ, μεταφορικῶς. Edere enim simplici
ter si accipiatur, actum significat corpo
ris, quo cibus ore sumitur, dentibus mã
ditur vel deglutitur, ac in ventriculum
traijcitur: sic & bibere significat actum
corporis, quo potus haustus ore, demit
titur in ventriculum. Iam in cõfesso fuit
semper in Ecclesia, & Scriptura id eui-
denter quoq; docet, Christi corpus &
sanguinem non esse cibum & potũ cor
poris, nec simpliciter tribui his, edi & bi
bi, sed per similitudinẽ, ac ideo μεταφορι
κῶς. Sicut enim panis commestus, & vi-
num bibitũ alunt corpus, viresq; & vi-
tam sustentãt, ita corpus & sanguis do-
mini fide & energia Spiritus sancti alit
hominẽ in vitam nouã, viresq; huius vi
tę, & vitam ipsam sustentat: vitã qua iu
sti fide viuunt sua.

Obseruãdum prçterea & verbũ istud
Bibite ex eo omnes. Hoc ipsum enim
(omnes) & ad sumptionem panis per-
tinere quis dubitet? Hinc igitur certè
discendum, sic dominũ sacram cœnam
in-

instituisse, vt ea communicent præsentes omnes, non sacrificium ex eo facere, quod vnus peragat pro multis. Det Dominus vt hoc aliquando probè perpendatur.

Postremò valde obseruanda est verborum hîc & actionum connexio. Acceptum panem in manus, actis gratijs, fregit, dedit, iussitq; sumere omnes, & hæc religiosè omnia obseruantib. His, his demum prębet suum corpus & sanguinem. Diligenter itaq; duo hæc discenda sunt, corpus & sanguinem Domini dari ab eo non pani & vino, sed discipulis, & non in alium vsum, quàm ad manducandum, & bibendum: Panem quidem & vinum corporaliter, corpus & sanguinem domini spiritualiter. Nec enim simpliciter de pane dixit Dominus: Hoc est corpus meum: Et de vino, Hic est sanguis meus: sed de pane & vino, qui sumatur à discipulis, vt ipse iussit. Hoc quoniam minus obseruatum est, sed verba ista: Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus ab alijs quasi decerpta, & præcisa, ac ita in se sola cõ-

ſiderata ſunt: Et quæ præcedunt Domini verba, quaſi ad hæc non pertinerent, ab horum verborum conſideratione ſeiuncta: introductæ ſunt duæ illæ opiniones infinitarum impietatum, & ſuperſtitionum parentes, tranſubſtantiationis panis & vini, in corpus & ſanguinem Domini, & permanentiæ corporis & ſanguinis Chriſti, ſub ſpeciebus panis & vini, etiam extra vſum cœnæ dominicæ à Domino inſtitutum. Obſtabat totum de incarnatione domini Euangelium, quominus poſſent dicere, vel panem eſſe corpus, & vinum eſſe ſanguinē domini, vel panis viniq́ ſpecies.

Cum itaq́ laborarēt de eo horum verborum intellectu, quo vera appareret hęc oratio: Hoc eſt meū corpus: &, hic eſt ſanguis meus per ſe, tandem excogitata eſt opinio tranſubſtantiationis, & reiecta iam verba illa domini erant: Accipite, bibite: adiecta eſt & opinio permanētis corporis & ſanguinis Dñi ſub ſpeciebus panis & vini, dum illę ſalue eſſent, etiamſi nunquā fuiſſent ſumptę.

ptæ.Iam cùm hoc cõstitutum esset, per se consecutum est, Christum in his speciebus presentem, debere adorari, colić: cumć hominibus verus Dei cultus, qui pietate cõstat, nũquam placet, noui subinde sunt cultus excogitati. Aliquando tantùm in pyxide aliqua seruabantur panis iste, & sanguis in altari, loco non perspicuo: talibus vasis ferebatur ad ægrotos: postea singulares, vt affabrè exculte ædiculæ, vel turriculæ extructæ sunt, & ante has suspensæ lampades: postea sequutæ sunt Monstrantiæ, pompæć illæ processionum. Vno enim admisso errore, plures insequebantur.

Sequitur in hoc loco Matthei: Dico verò vobis, Deinceps nõ bibã de hoc fructu vitis. Hîc obseruandũ, dominũ (vt quàmplenissimè exprimeret symbolũ hoc in sua natura nihil mutari) maluisse dicere, Fructum vitis, quàm vinũ & ait, de hoc fructu, vino, quod biberant. His ergo clarissimè docuit dominus, vinum in sua cœna non mutari in sua natura. At cùm de hoc symbolo

constat,vt constat,de altero item rectè concluditur.

Nec mouere debet,quòd Lucas hoc domini dictum memorat, vt subiectū statim ad calicem primum circumlatū à domino,quem non fecerat sanguinis sui sacramentum: vnde transubstantiationes possint sibi aliquid fingere argumenti, Dominum non bibisse vinum post priorem calicem initio mensæ circumlatum. Ergo in posteriore calice non vinum,sed tantùm suum sanguinē exhibendum prębuit. Verùm constat, Euangelistas,actiones Christi nonnunquam narrando anticipare,quæ tamen re vera posteriore loco contigerunt. Verùm non licet ex inuerso narrationis ordine, rerum quoque seriem inuertere.

Finiunt

Finiunt D. Buceri scripta: quæ sequuntur ex prælectionibus eius sunt collecta.

DE sacra Eucharistia, vt de omnib. sacris mysterijs, loquendũ est, q̃d fieri potest clarissimè ac certissimè, ac etiam cautissimè, vt & filij Dei, mentẽ Christi percipiant plenissimè, & alieni quàmminimum inueniant occasionis, veritatem Christi, vel peruertendi vel obscurandi. Istud assequi nõ possumus melius, quàm verbis vtendo Spiritus s. religiosè & ritè explicatis, atq; omni falso rerum intellectu excluso, tum affirmando quæ sunt huic mysterio consentanea, tum negando quæ contraria. Fatendum enim est, Spiritum s. omnia salutis nostræ ministeria, & perspicuitate, & certitudine, & cautione sũma tradidisse. Spiritus sanctus verò, & Christi ipsius, & Apostolorũ ore, & scripto tradit nobis mysterium Eucharistiæ, vt omnium aliorum sacramentorũ verbis & ratione tradendi & præbendi, atq; accipiendi

Et præberi hic atq; percipi, tria affirmat, symbola, panem & vinum, corpus

patre & filio, & sanctis omnibus, quam orauit nobis dominus Ioa. 17. qua Christus est in nobis, sicut pater in eo, & nos in ipsis, patre & filio. De qua cõmunione dominus & illud dixit: Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, manet in me, & ego in illo. Ista cõmunio & vnitas, est regenerationis cælestis, nouæ creaturæ, mysterij magni & diuini. Hęc igit, nisi fide cognoscitur, ac percipitur: & effectis, id est, iudicio, voluntate, & actionib. nouis, cælestibus ac diuinis deprehẽditur ac sentitur. Omnes igitur sensibiles mundi imaginationes, omnis cogitatio loci, cõtinui, aut contigui, aut cõmistionis, ab hac cõmunione & vnitate remouẽdæ sunt, admirandaq; in verbo Dei est apprehensa, & effectis eius, operibus noui hominis, suspicienda, pensitanda, & fruenda. Spiritus S. non satis habuit nobis testari, quòd Christi donamur spiritu & merito, atq; intercessione actuq; eius viuimus. Prædicat præterea ipsũmet esse nobiscum, habitare in cordibus nostris, esse caput nostrũ, nos esse

in ipſo, & illum in nobis. Et hãc eius cõmunionem dari nobis, & percipi à nobis ſacramento Euchariſtiæ affirmat. Prædicanda igitur & nobis hæc ſunt, atque affirmanda.

Metaphoræ hæ ſunt, & translatæ locutiones, vt omnes, quibus res regenerατiõis explicamus. Quas enim animalis homo nõ percipit, his rebus nec nominadare poteſt propria: ſed metaphoræ hę ſunt Spiritus ſancti, quibus nullę poſſunt excogitari magis propriæ, magis ſignificantes, & illuſtres. Nõ igitur conuenit, vt has metaphoras interpretari conemur verbis proprijs, quæ nos omnino deſtituunt, in cunctis rebus regenerationis. Nec par eſt, vt plenitudinem earũ extenuemus metaphoris exilioribus, & noſtræ naturali mẽti magis cognatis. Cauendum eſt, ne præceptũ dñi dilucidum vbiq; illuminatos habẽtibus oculos fide, nullis ſuperſtitionis grandiloquentijs obſcuremus. Rurſus autem cauendum eſt, ne pondus & maieſtatem myſteriorum Chriſti, quę Spiritus ſanctus credenda magis, quã perſcru-

ſcrutāda(noſtrà quidē ratione) propoſuit, imminuamus interpretationibus, quæ magis ex noſtris proficiſcunt̄ cogitationibus, quàm ex ipſis Dei verbis, & natura myſteriorū eius. Verbū caro factū eſt, vt vna ὑποστάσει ſit deus & homo vt idem homo verè terrenus fuerit, & mortuus, reſurrexeritq́ à mortuis, atq́ cōſcenderit in cælos, ſitq́ nunc cęleſtis ſedeat ad dexterā Patris, regat, impleatq́ omnia, rediturus in nubib. conſpicuus toti orbi, & iudicaturus viuos & mortuos, quos omnes neceſſe ſit, ſua rēſumere capita. hæc profectò omnia ita ſuperāt captum hominis, vt ſola fide à nobis apprehēdi neceſſe habeant. Fides horū, quia eſt exercitata, & vſu diuturno cōfirmata, clara & perſpicua hęc (vt ſunt omnia Chriſti myſteria ſolidè credentib.) vident̄: obſcura fierent nobis, ſi nobis indulgeremus inquirere in illa pro ratione mētis noſtræ, ſua ſequētis principia naturalia. Eſt Chriſtus noſter ſēper ſimul deus & homo, & caput ſanctorū omniū, primogenitus filiorū dei. Ita igit̄ naturarū idiomata obſeruā

da ſunt mente, & exprimēda verbis, vt nullis cogitationib. vnitas hypoſtatica diſtrahatur. Nihil autē magis conſentaneum eſſe poteſt, atq; ſit ſermo dei. Omnino igitur conſentiunt & conſonāt quæcunq; Scriptura prædicat de Chriſti apud nos exiſtētia, perceptione, māſione, habitatione, māducatione, cum ijs teſtimonijs, quib. prædicatur mundum reliquiſſe, in cælis agere, & habere verum corpus: ac proinde circunſcriptum, ac definitū. Cùm ergo agitur de hoc myſterio, vel Euchariſtiæ, vel ſimpliciter præſentiæ Chriſti apud nos (inhabitans enim in nobis, & exiſtens in medio noſtri, cur non diceretur præſens?) alienum eſt, locos Scripturæ obijcere, qui teſtantur Chriſtū reliquiſſe hunc mundū, & agere in cælis, idq; verum hominē, corpus verum habentem & ideo circumſcriptum corpus, quod diffundi in omnia vel multa ſimul loca nō poſsit. Eſt enim præſentia hîc Chriſti, ſiue verbo, ea tantùm, ſiue ſacramento etiam offeratur, aut teſtificetur, non loci, nō ſenſus, nō rationis, non terræ: ſed ſpi-

ſed ſpiritus fidei, cælorũ, quatenus in hos per fidem ſubuehimur, & collocamur cum Chriſto, eumq́; in cæleſti ſua maieſtate apprehẽdimus & complectimur, vtrũq; ſpeculo & ænigmate verborum & ſacramentorũ ſenſibiliũ indicatum & oblatum. Antichriſti autẽ perſuadent ſimplicioribus, ex his verbis nos hîc habere & percipere Chriſtum præſentem, modo aliquo huius ſeculi vel incluſum, vel coniunctum cum pane & vino, aut ſub harum rerũ accidẽtijs, ita, vt ibi debeat adorari & coli. Doceant igitur dociles, præſentiam Chriſti in Euchariſtia nullam haberi, niſi in legitimo eius vſu, & quæ fide ſola, cùm apprehenditur, tum tenetur: cæteri relinquantur, vt cæci, duces cæcorum, & plantatio quam pater cæleſtis nõ plantauit. Qui enim ex Deo nati non ſunt, verbum Dei non audiunt.

Auertendæ autẽ horum technæ ſunt & fraudes. Sed hæ nõniſi verbo Dei ritè explicato, auerti poſſunt: & nonniſi ab ijs, quos dominus ipſe docuerit, noſtro miniſterio. Boni etiã, cùm audiunt hîc dari & accipi, haberiq; præſentem

Christum, localem quandam imaginã tur præsentiam. Imaginantur etiam hi nonnunquam, deum ipsum vt circumscriptum loco, & humano indutũ corpore. Doceãtur igitur semper hæc mysteria esse cælestia, & captum omnem superare humanũ, inque solo Dei verbo esse apprehendenda, & cognoscenda, longè ab animis repellendas omnes huius seculi rationes: verbũ Dei testari, Christum verum hominẽ, & verum corpus hominis habere, & cum illo subiectum in cęlis, mundum hunc reliquisse. Non igitur in hoc mundo eum vlla ratione mundi requirendũ, sed ita, vt ille sese offert, existẽtem in cælis, & percipiendũ non sensibus, nec ratione, sed fide. Hos verò cælos, quia sunt supra omnes cælos, equidẽ definire nõ ausim, nisi Scripturæ verbis, & non nostræ rationis prædicamentis. Scripturæ autem illos, nonnisi maiestate ac beatitudine diuina definiunt, nõ locorum intercapedinibus, clareque testantur, eos in cor hominis non ascendere.

Quæ s. Patres, de loco ꝓprio corporis Christi

Christi in cęlo scripserunt, ijs equidem non video, quid valuerint dicere amplius, quā seruanda esse in Christo naturæ vtriusq; idiomata: & diuinæ naturæ ἰδίωμα esse, esse vbique, implere omnia, etiam per substantiam: humanæ autem, esse definito loco, & conditione, & non diffundi, vel in multa, vel in omnia loca. Hæc vera, & Scripturis consentanea sunt, etiamsi non tribuatur corpori locus in cælis ex quarto Physicorum. Et contineamus nos in his præcise, quæ Scriptura de cælis, & Christi sessione in cælis prędicat. In tātis mysterijs religio mihi est, vel sanctorū patrū authoritate locutiones vsurpare, quę in Scripturis vsitatæ nō sunt. Quò enim illis nos traduxerit Satan & Antichristus, deploramus omnes, qua de causa, vt illa sanctorum patrum dicta, de mutatione symbolorum, volo reuerenter, in sanum & ipsorū sensum interpretari, ita vsurpanda nunquam concessero. Nimis enim aliena sunt à verbis dei, & merent hodie Antichristis ad horribilem illam supra omnes

idololatriam. Sic etiam, si quid sancti patres inueniantur de hoc loco Christi cælesti scripsisse vltra id, quod Scriptura certò docet, id quidem nõ irreuerenter volo reijcere, nec de eo cum quoquam pugnare, tantũ deprecor, ne inde dogma constituatur, & vt ego in simplicitate scripti verbi dei relinquar. Sed dicitur: Ne exercitati quidem fide homines, possunt excludere cogitationem localis, vel locali similis præsentiæ Christi in pane, cùm audiunt, eo nobis Christum dari, & percipi, haberiq́ præsentem in sacra cœna. Propter nostrã autẽ imbecillitatem, nõ video esse corrigendam linguam Spiritus sancti, aut vllo modo admittendum, vnde possit videri, Spiritum sanctũ non locutũ esse satis cautè & communiter, & tam ad fidei ædificationem, q̃ ad omnis erroris exclusionem appositissimè & efficacissimé. Iã sunt Christi verba: Vbi duo vel tres in nomine meo cõgregati fuerint, ibi ego ero in medio eorum. In eucharistia ritè celebrata coitur in nomine Christi. In mundo nos sumus & alicubi,

cubi, & vbi vbi ſumus, Chriſtus eſt in medio noſtri, qui tamen in mundo nō eſt, & habitat in cordibus noſtris, ſed fidei, nulla ſenſuum, vel rationis cōprehenſione, aut contactu. Et quomodo abſit caput corpori ſuo? Definio igitur præſentiam Chriſti, quæcunq; à nobis percipitur, vel ſacramentis, vel ex verbo Euangelij tantū, eſſe apprehenſionem & fruitionē Chriſti, dei & hominis, vt noſtri capitis regnantis in cœlis et manentis atq; viuentis in nobis, quā nulla ratione huius ſeculi, ſed fide percipimus & fruimur, oblatam verbo & ſacramentis: vim autem eius percipimus cunctis noſtri partibus, & virib. cū Chriſti ſpiritu illæ ſanctificantur & ad obedientiam, vitamq; dei renouantur. Præſens enim dicitur ſecundum aliquam eius, cui quis præſens dicitur, perceptionem. Ita adeſſe, & præſentes eſſe dicimus, quos auditu tantū, vel viſu adeſſe percipimus. Cùm iam perceptio fidei ſit multò certior, omni cōprehenſione ſenſuum, vel rationis: quare non dicamus Chriſtum caput noſtum

bonis viris vitantur in omni oratione, quanto magis ergo vitādæ ſunt in myſterijs Chriſti? Deinde voces exoticę, id eſt, diuinis ſcripturis non vſurpatæ, meritò repudiantur nobis in tractandis Chriſti myſterijs, niſi cùm adhiberi vtiliter poſſunt ad explicandam veritatem Chriſti. Hæ autem voces ambiguæ cùm ſint, doctrinam magis obſcurant: nulla igitur ratio ſinit, vt eas vſurpemus. At quando, ſi negemus Chriſtum percipi in euchariſtia realiter, & ſubſtantialiter, videmur contraria harum vocum affirmare, id eſt, percipi eũ fictè & accidentialiter, optarim eas voces in totum repudiari, nec admitti eas ſiue negando, ſiue affirmando. Si quando autem res ita ferat, vt propter tuendam Chriſti veritatem apud filios dei contra aduerſarios, voces iſtæ in diſputationem ingerantur, equidem definirem has voces: et ſi quis vellet per adeſſe dominum realiter & ſubſtantialiter intelligere eum percipi fide re ipſa, & ſubſtantiam eius, darem. Sin aliquid præſentiæ huius ſeculi his vocibus vel

let admiſcere, negarem: Reliquit enim dominus mundum hunc.

Voces carnaliter & naturaliter, quoniam perceptionem ſenſuum innuũt, nunquam admiſerim. Ex his exiſtimo perſpicuum eſſe, Scripturæ diuinæ eſſe conſentaneum, & dignum religione noſtra in deum, & Scripturas eius, inq; totam veterem eccleſiam: & accõmodantes nos verbis domini, apoſtoli, & & veteris eccleſiæ, dicimus dari & accipi, corpus & ſanguinem domini verũ, id eſt, Chriſtum ipſum, deum & hominem: dari autẽ verbo & ſymbolis, percipi verò fide, & dari eum ac percipi, vt plenius maneamus, & viuamus in eo, et ille in nobis. Cumq; dicit̃ percipi non poſſe, quod iam habetur ante: ad euchariſtiam autem qui accedit, non habens in ſe Chriſtum, eum mortem ibi, non Chriſtum ſumere: puto facilem eſſe reſponſionem, dandum nobis, & accipiendum Chriſtum eſſe, donec nihil noſtri ſit in nobis: ſed ipſe omnia, nos toti in eo, nulla ex parte in nobis. cõmunionem.n. Chriſti, eam quam baptiſmate

smate percipimus, dicimus, eucharistia confirmari & augeri, sed id fit Euangelio fide audito, ac lecto: nec quicquam eucharistia plus habet aut cōfert, nisi quod in ea & visibilia Christi verba adhibētur, eaque nō inefficacia sanctis: Instituto.n. domini adhibētur, cuius omnia verba, & instituta, sunt vita & spiritus. Ex his itaque puto intelligi, quid credā de prębitione, aut exhibitione, atque perceptione, ac cōmunicatione corporis & sanguinis Dñi in sacra cœna, eaque cū Scripturis & doctrina veteris ecclesiæ rectè cōgruere. At quia fateor dari, & accipi in sacra cœna Christū, i. cōmunionē saluificā, rogatur quis eā det, ac præbeat, & an pane, ac vino. Cùm itaque equidem dicere rogar, de dante & præbente corpus domini, id est, viuificam horum, totiusque Christi cōmunionem, dico Christum, qui in medio suorum est, cuiusque hęc verba sunt: Accipite & manducate, principem & efficacē datorem esse suipsius: Ministrum autem ita ei ad hanc suam præbitionem ministrare, sicut ad eam, quam Euangelio

præbet, & baptiſmate: propter quod miniſteriũ, Paulus rectè ſcripſit, ſe Corinthios domino per Euangelium genuiſſe, & Chriſtum ipſorum cordibus inſcripſiſſe, & Galatas parturijſſe. Si verò de vſu hîc panis & vini rogor, reſpõdeo, ſigna eſſe exhibitiua, quib. dominus ita ſeſe panem cæleſtem & vitæ æternæ exhibet, & præbet, ſicut diſcipulis ſuis præbuit Spiritum ſanctũ, ſigno afflatus oris ſui: & ſicut tactu manus, multis contulit ſanitatem corporis & mẽtis, ſicut viſum, luto facto & ſputo, ſicut circunciſione carnis, circunciſionem cordis, ſicut baptiſmate, regenerationem. Fide paternæ dei charitatis erga nos, viuimus vitam æternam. Hæc fides eo nititur, alitur, & prouehitur, quòd Chriſtus filius dei, ſe, & meritum omne ſuum donat nobis, viuitq́ in nobis: peccato liberatos, excitabit à mortuis, in uitam perfectè cæleſtem & beatam: proinde cibi & potus ſymbolis, voluit dominus hîc vti, & dare carnem ſuam manducandam ſpiritualiter, ſymbolo panis manducandi corporaliter:

&

& sanguinem suum bibendũ spiritualiter, symbolo vini bibendi corporaliter. Eandem enim (vt dictum) dat sui communionem in cœna per symbola, & verba sua, quam cõmendauit Ioan. 6. tantùm verbis.

Si rogor, quę possit esse cõiunctio gloriosi corporis Christi, existentis in cælis, & certo cœlorum loco, cum pane corruptibili, contento in terra & loco sensibili: Respondeo, eam, quæ est regenerationis cum tinctione aquæ, & quæ Spiritus sancti cũ flatu oris Christi: pacti coniunctionem esse dico vt qui fide vera, viuaq́ communicant his signis corporaliter, spiritualiter verò percipiant confirmationem & incrementa communionis corporis & sanguinis domini eius, quà sunt membra Christi, caro de carne eius, os de ossib. eius, vt sint hæc perfectius.

Extra vsum igitur institutum à domino huius sacramenti, manducationis, & bibitionis, qui hæc signa præsentiæ Christi signa facit, abomiuandam inuehit idolomaniam, & qui etiam ea

ſumit manducanda & bibenda ſine viua fide Chriſti, adeò nihil eius percipit alimoniæ, quam hîc ſuis præbet dominus, vt mortem ſibi ſumat & condemnationem. Qui planè impij ſunt, eos nihil Chriſti ſumere ex ſacra cœna dico: qui credunt, nec tamen rectè diiudicant hunc cibum, vt Corinthij quidã ab Apoſtolo culpantur. vt hos non poſſim negare Chriſtum fide, quam habent in cœna percipere: ita non dixerim eos Chriſtum manducare poſtquam fidem hîc nõ rectè exercẽt ſuam religioſa tantorum myſteriorum diiudicatione, quæ eſt ſpiritualis huius cibi manducatio: ſimiles enim tales ſunt ijs qui ſumptum ore cibum, vel non mandunt, vel in ventriculum non demittunt, vel demiſſum non eoncoquũt, aut mox, aut paulò poſt reijciũt.

Si de verbis domini rogor, Hoc eſt corpus meum, quid hîc demonſtret (Hoc) dico ſenſui panem, mentẽ corpus domini, vt fit in omnib. locutionibus, quib. ſignis ſenſibilib. res inſenſibiles exhibentur, vt ſenſus ſit, Hoc, quod

do vobis isto signo, est corpus meum, quod pro vobis traditur: sicut dixit spiritus sanctus de circuncisione: Hoc est fœdus, &c. Gen. 17. id est, id, quod sancio vobis hoc fœderis signo, est fœdus inter me, &c.

Contra transubstantiationem obijcio, Hoc poculum est nouum testamẽtum: Hoc, id est, circuncisio, est fœdus: Et, Verbum caro factum est. Ex his. n. dictis nõ potest concludi transubstantiatio, aut poculi, aut circuncisionis in fœdus, vel verbi domini in carnẽ. Non igitur ex ista locutione domini q́ua præbendo panẽ, dixit: Accipite, Hoc est corpus meum, concludi potest panis transubstantiatio in corpus domini. Nec enim talis omnis locutio, aut vlla etiam in omni Scriptura talẽ transubstantiationem, atque Papistæ hîc fingunt, significat. sine autem authoritate certa Scripturæ, nullus est fidei articulus constituendus. Itaq; constare existimo, in Eucharistia tres res dari, & accipi à communicantibus mensa domini, panem & vinum in se nihil

demutata, ſed ſymbola tantùm facta verbis, & inſtituto domini, corpus autem & ſanguis domini, vt his magis communicemus, communicatione regenerationis, vel, ſi mauis, ad communionem horum perfectiorem, aut magis in nobis perficiendam confirmationem hinc noui teſtamenti, remiſſionis peccatorum, & adoptionis noſtri in filios dei.

Symbola cum Irenæo, dico rem ter renam: communionem domini, & effectuum eius, confirmationem noui teſtamenti, voco rem cæleſtem, ac ideo fide tantùm apprehendendam, & nullius huius ſeculi cogitationibus inuoluendam.

Et quia hîc admonemur non tantũ Chriſti noſtri, aut communionis eius, verumetiam percipimus, malo dicere iuxta domini verba: Accipite, & manducate: & pane & vino dari corpus & ſanguinem domini, dominumq́ſ ſignificari: & panem hîc ſignum eſſe corporis domini exhibitiuum, quàm ſignum ſimpliciter. Vnde & patrum aliqui, repræſen-

præſentandi hîc verbo rectè vſi ſunt. Quod præcipuum enim hîc eſt, id præcipuè puto exprimendum: omnino autem præbendi verbum eſt: Accipite.

Dominus det nobis idem loqui
ad certam fidei apud om-
nes ædificationem.
Amen.

FINIS.

FINE